

A ROMÁNIAI ÍRÓK SZÖVETSÉGE
ÉS A MAROS MEGYEI TANÁCS
SZÉPIRODALMI FOLYÓIRATA

Főszerkesztők:

MARKÓ BÉLA

(1989. december – 2005.)

GÁLFALVI GYÖRGY

(2005. december – 2007.)

Főszerkesztő:

Szerkesztők:

KOVÁCS ANDRÁS FERENC

DEMÉNY PÉTER

LÁNG ZSOLT

SZABÓ RÓBERT CSABA

VARGA LÁSZLÓ EDGÁR

VIDA GÁBOR

Tördelőszerkesztő:

MOLNÁR ROZÁLIA

Korrektor:

SZÓCS KATALIN

Tipográfia:

BIRTALAN KÖLÖK ZSOLT

IRSAI ZSOLT

TARTALOM

- BALLA ZSÓFIA:
 Kialtvány (Vers) ■ 5
- BÁTHORI CSABA:
 Amíg idő van (Szonett) ■ 7
- KISS LÁSZLÓ:
 A hetes számú ház (Novella) ■ 8
- DEMÉNY PÉTER:
 Idővonat; Bánya; Éj (Versek) ■ 12
- MAGYARY ÁGNES:
 Egy férfi (Részlet) ■ 15
- DEBRECZENY GYÖRGY:
 szmoking; félúton; hallaná a zubogást; nem jelent mást;
 igyekvő emberek; szemlélődés és megfigyelés (Versek) ■ 27
- VOLONCS ATTILA:
 Körbehátrál (Novella) ■ 32
- ESZTERÓ ISTVÁN:
 A Nagy Hadronütköztető; Fekete lyuk forgószele szélén
 (Versek) ■ 37
- FELLINGER KÁROLY:
 Fogantatás; Át a vizeken; Állatkínzás; Fölfelé nézünk; Kagyló;
 Kulcstartó; Plágium (Versek) ■ 41
- SIMONFY JÓZSEF:
 ügyes; mindig; ne utáld (Versek) ■ 46
- EFHÁDEZ GÍZÁ:
 Drágoszté (Novella) ■ 49
- FERENCZ IMRE:
 Győzi cérnával; Penelopé; Rongy; Haj (Versek) ■ 54
- KESZTHELYI GYÖRGY:
 Genezis; Velöntájnsz – visszajátszás (Versek) ■ 60
- OLÁH ANDRÁS:
 utazás; takarásban; a kitagadott (Versek) ■ 63

„Nem a költő hitelessége érdekel, hanem az emberé” (Varga László Edgár
beszélgetése Kali Ágnes költővel, dramaturggal) ■ 67

KABAI LÓRÁNT:

mi tűnik; milyen évszak (Versek) ■ 74

BODOR ÁDÁM:

Paraszkiwa (Novella) ■ 75

NÉZŐTÉR

HENN JÁNOS:

Én és a világ (Élménynapló) ■ 89

SÉTATÉR

ANDRÁS ORSOLYA:

Tiszta udvar, rendes fordítás ■ 99

TÉKA

FINTA KLÁRA ENIKŐ:

A zártság üvegfalai (Tóth Krisztina: *Akvárium*) ■ 106

BALLA ILONA:

Eposz, töredék (Szávai Géza: *Harmincdekás Pistike
színházi ruhája. Történetek*) ■ 108

TALÁLT VERS

SZÉKELY JÁNOS:

Hiánytalan ■ 110

NÉVJEGY

KISS LÁSZLÓ ■ 111

WWW.LATO.RO

archívum / szerzők / hírek / Látó Színpad – képek / linkek /
szemle / Látó-repertórium

KIÁLTVÁNY

„Én szeretem hazámat, ha tetszik, a dühösségig,
de nem a hazugságig.”
(Kazinczy levele Kölcseynek, 1817. május 14.)

Ne féljeteK, hogy amiért éltek, fölösleges.
Csalódtatok. Remélem, magatokban is.
Csalódtatok a győzelemben.
Miután rászedett, a vak kevélység félrelebben.
De nincsen oly rövidke lét,
melyért ne volna érdemes csalódnI.
Hinni abban, ami szorongat épp.
Hinni a magány erejében.

Barátaim, idegenek, közeliEK,
ne adjátok fel azt, ami öröme szolgál.
Öröm a tölgyfa terebélye. És ha ez kevés,
fogózzatok a tengerbe. S ha az kivet,
a reggel vékony és nedves fényeibe.
Fogózzatok egy vonósnégyes hangjaiba,
fogózzatok TolsztoJ kezébe.
Ne hódoljatok be senkinek.
Ne adjatok fel semmit,
ami mások kínjain enyhít.
Ne vessétek meg mások több hitét.
Ti is mind mások voltatok.
Ne tiporjatok le nem-ismert érveket.
Ne higgyétek el, hogy itt a vég.

Mondjátok: nem voltam elég.
Nem voltam bölcs, sem kiváló, előrelátó,
nem voltam elég tetterős, se bátor.
Bátorság nem fogan magától,
azt kínnal termi meg a félelem:

gyötrődő kagylóban porszemből gyöngy terem.
Legyetek bátrak megbocsátani.
Beismerni legyetek merészek.
Okosít a kudarc. Bármit érezz,
megindul benned egy világ,
megmutatja, melyikünk miben téved.
És kételkedjetek!
Kérdezzétek,
volt-e tehetségünk a győzelemhez.
És hogy ki, mivel ámitja magát.
Minket minden igazság érdekel.
Fel a fejjel! Ne féljetek!
Keserűség is szülhet életet.
Ne féljetek!
Csak az igazság teremthet hazát.

Báthori Csaba

AMÍG IDŐ VAN

*Zsófi*nak

Fájdalom volna nem érinteni
téged többé s azt sügni ujjaimnak,
keressenek más testet, ezután vak
idő jön, semmi nem lesz az, ami

eddig volt. Nem, nem kérek ismeretlen
házat, hazát, hitet, gyönyört, bizalmat
mást, csak amit a te szavaid adnak
lenn halálomban s itt fenn életemben.

Millióan tudnak nélküled élni,
de egy nem, akit egyedül te őrözl.
Ha nem vagy itt, hiányzom az időből

már ma, és holnap, holtan mindörökké.
Háromszor hét esztendőnk azt meséli,
hogy nincs egy perc, mely egyedül megérné.

A HETES SZÁMÚ HÁZ

Kerti partira hívott a kollégám. Most vettek házat, és mielőtt panzióvá alakítják, süthetnének szalonnát. Sőt, ha van kedvünk, a tágas teraszon – soha nem volt ilyen levegős, nagy teraszuk – egy *Magyarország, szeretlek!* is befér. Kivisszük a tévét, sör, rágcslivaló: jó lesz. Hétre szólt a meghívás, de mivel az új ház a város túlsó felén épült, kilométerekre onnan, ahol én lakom, már viszonylag korán, fél hét után elindultam. Az ótelepi városrész számomra ismeretlen terület, a gyermekkoromat Újtelepen töltöttem, ezért amikor a főiskola elvégzése után hazaköltöztem és munkába álltam, föl sem merült bennem, hogy máshová kéne költöznöm, mint ahol addig is éltem.

Városunkat reneszánsz hangulatúnak mondják, egyesek festőinek is becézik, és tőlem sem áll távol a középkorias képzelődés, rabul ejtenek a keskenyen kigyózó utcácskák, elvarázsolnak az elegáns loggiák és homlokzatok, azonban az Ótelep részvétlenül kanyargó sikátorait látva kellemetlen érzés fogott el. Pedig szép környéken, magánrendelők, játszóterek, csinosra nyírt tuják mellett bicikliztem el, régi építésű villákat klasszikus formájú kockaházak, majd színes lakóparkok váltottak, mégis erősödő szorongás fojtogatott, mintha az egyre szűkülő utcák elszívták volna előlem a levegőt.

Kollégám háza arról a nagy hírű fejedelemtől elnevezett utcában áll, akitől régóta jó okom van tartani, ugyanis érettségim póttételt kellett húznom miatta. Az utcán egyetlen ember tartózkodott, kollégám közvetlen szomszédja, aki nem méltatott figyelemre, noha a házukhoz érve föltűnően lassítottam. Mindannyian ismerjük a helyzetet, amelyben akaratlanul is észreveszszük egymást, és ha barátsággá nem fejlődik is a találkozás, a tudomásulvétel, hogy a másik nem csupán létezik, de elfoglalta helyét a térben, elkerülhetetlen. Ő füttyült a szokásokra. Ingerülten tologatta a fűnyírót a vízelvezető árokban, ügyet sem vetett az utcába tévedő idegenre. A masina harákolva pusztította a ritkás fűvet, és porral kevert gyökérdarabokat köpködött a szomszéd lábszárára, melyet gondosan középig húzott zokni védett a környezet támadásaitól. Kész voltam akár bemutatkozni is, meggyőződhet róla, hogy nincsenek ellenséges szándékaim, kerti partira jöttem újdonsült szomszédjához, szatyromban kolbász, hagyma és sör, a látványos fittyet hányás azonban lelohasztotta a kedvem.

Némiképp ijedten, ám föltétlen csodálattal könyveltem el, hogy papucsban is lehet ipari jellegű kerti munkát végezni, de nem a korszerű, lyukacsos fajtában, amellyel az ember az Adriába gázol, kímélve talpát a tenger meglepetéseitől: az ő papucs, amennyire pár lépés távolságból meg tudtam állapítani, önfeledt balatoni strandolások hínáros emlékét őrző, türkiz színű, hagyományos lábbeli volt.

Mint a legtöbb újbárosi gyerek, kitűnő nevelésben részesültem, szüleim és főleg nagyszüleim féltő gondossággal alakították ki bennem a jó természetű állampolgár jellemét, ezért inkább ösztönösen, semmint tudatosan biccentettem neki. Talán a véletlen, talán a rossz levegőjű Óváros gerjesztette hullámok okozták, ebben a pillanatban megjelent a kapuban az asszony. A férj magasabb fokozatba kapcsolt, a fűnyíró valósággal ordított, esélyem sem lett volna túlkiabálni, hogy csókolom, ez és ez vagyok, de ő legalább rám emelte a szemét. Jobbnak láttam lekanyarodni kollégám házához.

A hetes számú ház. A vakolatlan falak és a műveletlen udvar, melynek közepén egy fiatal diófa szomorkodott, nem tett rám kedvező benyomást, de azzal nyugtattam magam, hogy a legszebb panzióknak is el kell indulnia valahonnan. Ez legyen a kollégám gondja. Az én gondom ehhez képest egyelőre kisebb volt, mégis erősödő fejfájást okozott: sokadik csengetésemre sem nyitott ajtót senki. Először azt hittem, ártatlan csíny áldozata vagyok. A szalonnák előkészítve, a paradicsom, a paprika, a vöröshagyma felkarikázva, a többiek odabent lapítanak, és csak akkor robbannak elő hangos nevetéssel, amikor lemondva arról, hogy valaha bejuthatok a házba, elindulok hazafelé. Vagy ez valamiféle születésnap meglepetés volna? Kollégám mindjárt előcáplát hátulról, a fáskamra felől, betessékel, és míg kerékpáromat letámasztom, a nyársak dárdájára tűzött kolbászdarabokkal, akár egy diadalmas kereszties sereg, üdvivalgással fogadnak a srácok, boldog szülinapot, boldog szülinapot? Ennek ellentmondott, hogy a születésnapom napra pontosan három hónappal korábban volt, meg is ünnepeltük, az öncélú ökörködés pedig mindig is távol állt tőlünk. Egy lélek sem mutatkozott, csak a virágformájú szélkerék pörgette leveleit gúnyosan, hol az egyik, hol a másik irányba. De hol vannak a meghívottak, és különösen hol marad el kollégám, akiről tudtam ugyan, hogy még nem költözött át, de azt is tudtam, hogy nem jellemző rá a késés.

Az órák szerint két perccel hét előtt jártunk. A feleség már az utcán strázsált, kezében seprűvel araszolt előre, és cingár urához képest egészen olyanak tetszett, akár egy birodalmi lépegető. Időnként megtorpant, gyanakvón rám szegezte tekintetét, egyszersmind az ura felé nézett, mintegy segítséget

várva a következő lépést illetően, majd miután nem érkezett fölhatalmazás, indokolatlan lassúsággal folytatta a sepregetést. Az a rémisztő gondolat fordult meg a fejemben, hogy a minden szempontból tisztességesnek ismert kollégám már órákkal ezelőtt megérkezett, nekiállt előpakolni a szalonnasütéshez szükséges kellékeket, és kolbászszéletelés közben, hátulról érte a halálos ütés. A fölhasogatott tűzifák mellett ragacsos vér, a kollégám elnyúlva fekszik a termésköveknél, az élet nevű játék immár nélküle zajlik. Az asszony megállt, és seprűjére támaszkodva megint felém fordult. Utolsó mentsvár gyanánt neki is biccentettem, de nem viszonzta. Hunyorgott, mint aki rosszul lát, vagy csak leendő áldozatára összpontosít, akin másodperceken belül, a tuja mögül előrontva átgázol egy fölforrosodott fűnyíró. Fűnyíró helyett azonban egy meghatározhatatlan fajtájú kutya szaladt ki a házuk udvaráról, és pajkos szaglászásba fogott a felségterületén.

Bevallom, az élőlények gyarapodó száma ebben a sosem látott utcában valamelyest visszaadta az önbizalmam. Fejemből kiszellőztek az infantilis gondolatok, fellélegeztem. Annál váratlanabban ért, hogy a következő pillanatban az asszony, mint akire a frász tör, rángani kezdett, és olyan bögéssel, amely a mind vadabban hörgő masináét is felülmúlta, nekirontott a kutyájának. Zsemlye! Az eb vidám farkcsóválással szökkent arrább. Lendült a seprű is – hiába. Zsemlye! Tartottam tőle, hogy a kollégám mégiscsak életben van, és ezekben a másodpercekben, hét óra után három perccel, kevéske késéssel bekanyarodik az utcába. Gyerekkorom óta tudom, hisz belém nevelték, hogy farkas híján nincs veszedelmesebb a felbőszített kutyánál a mi vidékünkön, ezért komolyan aggódtam, hogy a seprűtől összezavart állapot, elveszítve civilizációs korlátait, menekülés közben kollégám bokájába mar, és lőttek az esti kikapcsolódásnak, a fájdalomról, valamint a kórházi nyűgökről nem is szólva. Az újbóli fölszólítás is pusztába kiáltott szónak bizonyult, pedig ereje arra engedett következtetni, hogy gazdája szívesebben látja kutyáját odabenn, mint idekinn. Zsemlye a szemközti házhoz ügetett, és aggályok nélkül, de szerencsétlenségére a férj látóterébe tévedve folytatta derűs fölfedezőútját, aki ekkor a ludditák dühével odébb hajította a fűnyírót, és a kutya után vetette magát. Nem tudom, mivel számolt, én állatot szabad kézzel elkapni soha nem bírtam, ráadásul úgy tudom, egy kisebb testű kutyával is veszélyes közelharcba bocsátkozni. Zsemlye virgonc mozgását követve apró kanyarokat írt le, ahogy a róka teszi, mikor az ide-oda cikázó nyúl nyomába ered. A túlkompenzálást, amivel sejtésem szerint asszonya elvárásainak igyekezett az átlagosnál lényegesen magasabb színvonalon megfelelni, furcsálltam, egyben komikusnak is találtam, de nem mertem je-

lét mutatni. Biciklimet az ellenkező irányba fordítottam, kezem a kormányra, lábam a pedálra helyeztem, hogy kilőhessek, ha menekülni kell. Csalódottan vettem tudomásul, hogy Zsemlye felcsapott füllel, egyre ziláltabban nyargalászik a szomszéd porta előtt, láthatóan az ellenállás szűkülő köreit róttá. A férj, számoltam, ötször bömbölte bele a jószág nevét az ótelepi levegőbe, ultima ratióképp pedig, istennél a kegyelem, papucsát hajította az állat után, ami ostobán csattant a tulsó ház falán, közvetlenül a muskátlival kipárnázott ablak alatt. Ezt a jószomszédi viszony jeleként, a kiegyensúlyozott egymás mellett élés tanítani való példajaként értelmeztem, nem tudtam nem gondolni arra, hogy zaklatottabb pillanataiban a szomszéd is vagdos ezt-azt az ő házukhoz. Zsemlye föladni látszott a harcot, és bár még tett két vagy három kiszámítható kitérőt, hét óra öt perckor kapitulált. Farkát behúzza visszakanyarodott a házuk elé, ahol gazdasszonya jégkorongos pózban, térdén keresztbe vetett seprűvel várta, majd, lezárva a vitát, nagy erővel seggen csapta a kapun besurranó rémült állatot. Olyan gyorsan történt mindez, olyan váratlanul ért a lázadó megtörése, hogy egy pillanatra magam is elhittem, mindennapos rituálé zajlik a szemem előtt, és csupán gyakorlatoznak a felek. A rend helyreállítása után azonban mindketten föl-szívódtak. A feleség, mielőtt betette volna maga mögött a kertkaput, gyilkos pillantást vetett rám. Nem láttam őket többé.

Kihalt és csendes lett a Rákóczi utca. A vízvezetőben félredobva, mint egy leölt kisállat, a hátán feküdt a fűnyíró. Még pörögtek a kerekei, amikor a kanyarban föltűnt kollégám.

Eredeti szándékaim szerint éjfél tájban, részeg örömmel tekertem volna haza. De nem jött meg az étvágyam, a *Magyarország, szeretlek!* főcímenéjét hallgatva pedig úgy éreztem, eleget láttam aznap. Minden adott volt a nagyszerű kikapcsolódáshoz, sör, szalonna, barátok, és mégsem. Fáradtságra panaszkodtam, elköszöntem a társaságtól.

Kollégám kikísért. A kapuban megszorította a kezem, én pedig sok szerencsét kívántam neki, és megköszöntem a vendéglátást. Szép környék, sóhajtott fölpillantva a tisztán csillagos égre. Egyetértően biccentettem. Viszonozta. Amikor ráfordította a kulcsot, a zár nyikorgott, akár egy rozszant hitvesi ágy.

Odaát, a szomszédban hol föl-, hol lekapcsolták a villanyt. Míg végül teljes sötétség borult otthonukra.

———— Demény Péter

IDŐVONAT

megint
itt volt
kávét ivott
ebédet
és
elbeszélte
életét
ahogy a
nyár óta
szemlátomást
jól van
és én
is
jól
csak
mégis
azt érzem
hogy lebegek
valami föld
feletti
ég alatti
tájon
ahol
az apák
vagy az anyák
vagy az
elvált
vagy azok
akik
nem értik
hogy gyermekük
fel fog nőni

de ha
fel fogna
lassan
menedékesen
idővonal
de nem
egyszercsakfel nő
felrúg
minden
nyavalyás
helyesírási
életszabályt
és
az ember
csak
vakarja
a
szívét

BÁNYA

kincsesbányámat neked adnám
ha tudnád mi és merre van
a csillék merre és az aknák
és minden szónak szene van

kincsesbányámat reád hagynám
hiszen még annyi szén van ott
érezem az idő furcsán hat rám
hogy már a határon vagyok

de nem tudod te nem vagy én
mit hozhatnék fel még a mélyből
téged nem vezet el a fény
rád is ragyog de másik égből

hát élnem kellene amíg
van még ott lenn az én szenemből
dobogj dobogj te furcsa szív
amíg életem fája megdől

ki kell várnom csak az a baj
akkor is tele lesz a bánya
a halál nem jön oly hamar
hogy a szén ne sírjon utánam

ÉJ

Lennél mesterlövész –
áll az ember a konyhaablakban,
nézi a havazást,
és egyszerre puff,
elvágódik a csempén.

Vagy lennél megfejthetetlen
Bermuda-háromszög, veszélyed
tudományosan sosem kielégítően bizonyított,
de mindig lerántasz
valakit a mélybe.

De te afrikai vadkutya
vagy, méghozzá valami
különös mutáció, aki
élve falja fel az áldozatát,
lassan, hosszú szünetekkel,
míg alig várja a szerencsétlen,
hogy nyomorultul elpusztuljon,
emlékek, vágyak és remények
nélkül, egy üres
éj.

Magyary Ágnes

EGY FÉRFI

STILISZTIKAI REVÁNS ESTERHÁZY PÉTER
EGY NŐ CÍMŰ MŰVÉRE

(1)

Van egy férfi. Azt mondja, szeret. Nem hiszem. Szerintem csak engem akar megnyugtatni.

(2)

Van egy férfi. Gyakorlatilag alkalmatlan. A férfiasságra. És – kelkáposztaszagú. A kezét mindig a nadrágjába törli, a szalvétát fölényesen arrébb tolja – amolyan úri huncutságnak tartja. A felesége csalja. Nem tudom, hogyan jött rá. Végeredményben sokkal intelligensebbnek bizonyult a vártnál. Ez elég bosszantó. De lehet, mégsem az. Mindennek ellenére még valami jó is származhat belőle.

Mert a jó illékony. Láthatatlan. Ezért sem vesszük észre. Bár némi szerepet az emberi tompaság is játszhat az ügyben.

A jó olyan, mint a reggeli ébredés illata, amely lassan teríti be az eltompult agy megannyi szegletét. Először csak zajok lila párája lengi be a hálószoba félhomályát, ahol a szekrény és az asztal részeg matrózként szeretne rádólni az ágyra. Ekkor a kusza színek és formák egyvelege hirtelen kesernyés kávéillattá alakul. De csak illúzió. A zavart elme játéka. A tétova vágyak csalfa reménye. Kávé nincs. És ha így haladunk, nem is lesz. Erről is a klímaváltozás tehet. Legalábbis ezt mondják. A klímaváltozás pedig a végső nagy összeomlás egyik tényezője – vélik egyesek. *Effondrement. Collapse.*

Az első úgy hangzik, mint fondorlat, a második pedig, mint Kalüpszó. A fondorlat nem hiányzik senkinek, mivel már így is meglehetősen bonyolult az élet. Kalüpszó viszont azzal kecsegtet, hogy lehetséges a földi paradicsom annak minden kényelmével: kies lakhely, remek konyha, szép nimfa – habár egy kissé rámenős és heves. Ugyan nem követelődzik – annál sokkal okosabb –, nem vár el örök hűséget (mondjuk, a szigeten nem nagyon lehetne senkivel sem megcsalni), azonban ölelő karjai elől nincs menekvés.

Így persze a ravasz nimfa könnyen játssza a gáláns nagyvilági nőt, aki félvállról vesz olyan kispolgári csökevényes erkölcsösséget, mint monogá-

mia, őszinteség, elkötelezettség. Kalüpszó még véletlenül sem ejt ki a száján ilyen szavakat. De ennek a verbális megfontoltságnak ára van. Mégpedig a szabadság. És van-e fontosabb ennél? Ez szinte lényegtelen, mert ha eljön az *effondrement*, akkor a szabadság lesz a legkisebb gondunk, és nem elég, hogy fuccs a civilizációnak, de még kávé sem lesz hozzá. Ennek az egésznek az a veleje: a reggeli felkelés maga a civilizáció végső összeomlása.

És mint minden rendes apokalipszis, ez is a szagokkal kezdődik. Véltek vagy valós illatokkal. Kén, rothadó hús, kelkáposztaszag. Mindig utáltam a kelkáposztát. A sugárzásnak pedig nincs szaga. De ha lenne, úgyis elillanna. Mint a reggel minden nyúge.

De visszatérve a főmotívumhoz, alapvetően sem a férfi, sem a nő nem túl okos. Főleg akkor nem, ha férfiokról és nőkről van szó.

Szóval nem tudom, hogy jött rá, de én mindent tagadok. Elvégre ő sem világitótorony, én meg egyszerűen nem bírom elviselni, ha valaki a szalvéta helyett a nadrágjába törli a kezét.

(3)

Van. Ljubomirnak hívják.

(4)

Van egy férfi. Szeret. Sokat beszél. Igyekszem nem rá figyelni, amikor ömlik belőle a szó. Javíthatatlan szószátyár. Locsog-fecseg, nem érdekli semmi. Ha atombombát dobnának le – valakik, szinte lényegtelen, hogy kik, mert bár mindenki tagadja, erre vágynak a legjobban –, ő akkor is csak folytatná megkezdett monológjait, mintha mi sem történt volna.

A csend próbál utat törni magának a szózuhatagban. Türelmesen, hosszasan tűrően, a béke kedvelőjeként – mondhatni pacifista módjára –, szerényen, elnézőn, már-már empatikusan. Valljuk be, ezekkel a tulajdonságokkal nem lehet teret nyerni. Csak a világűrben. Ott meg nincs ember, és az arrafelé keringő atomoknak pedig teljesen mindegy, hogy csend van, vagy sem. Az sem változtatna túl sokat ezen a tényen, ha valaki egész álló nap libahangon kornyikálna. Vicces lenne, de a körülményeket tekintve mégiscsak lényegtelen. A csend tehát kisebbségbe szorult, marginalizálódva, a társadalom számkivetettjeként tengeti életét.

Ha valami miatt hirtelen mégis teljes csend állna be – a természet nezei és az emberi fecsegés is eltűnne –, mindenki megrémülne. Azt hiszem. Mert az nem természetes. Az már anarchia. Azaz maga az anarchikus csönd. Nem szociális és nem esztétikai.

Vágyom az anarchikus csöndre, mert kozmikus szószátyárkodásban van részem. Olyan jól jönne most a képmutató elhallgatás, amelyet jobb híján szociális csöndnek nevezünk. Labirintusba kerültem. Nem találok ki mondanivalójának útvesztőjéből. Rengeteg gondolata van. Ez nem baj. De valamennyit el is akarja mondani. Na, ez már nem jó. Különböző trükkökkel próbálom hallgatásra bírni. Először csak csúnyán nézek. Majd apatikusan pislogok. Később jelentősegteljesen keresztbe teszem a lábam. Minden hiába, a főnevek és az agyonkoptatott melléknevek sűrűjében azt sem veszi észre, hogy még a szobában vagyok. Nem hallom a saját belső hangomat sem.

Két dolog érdekli: a klasszikus zene és a politika. A szavak hömpölygésén keresztül azért annyit megértek, hogy ez a kettő tulajdonképpen egy. Hogy ezt bebizonyítsa, előkapja a brácsáját, és nagy elánnal játszik. A mosdóba menekülök. Utánam jön. Ráfordítom belülről a kulcsot. Ő játszik.

– Hallod? – kiabálja az ajtón keresztül. – Ez Beethoven. Hát nem pont olyan, mint egy tüntetés?!

Nem tudom, mert az anarchikus zajtól nem hallani semmit.

(5)

Van egy férfi. Szeretem. De nem úgy. Hanem, ahogy az ember a plüss vízilovát szokta. Legszívesebben felkapnám, megölelgetném és megsimogatnám a buksiját. Voltaképpen gyűlölnöm kellene, de nem vagyok rá képes. Mérges vagyok. Legszívesebben felpofoznám. Ehelyett inkább megsimogatom. Először a kezét. Olyan, mintha egy gyermeké volna. Érintésre. Amúgy hatalmas kezei vannak.

Hálásan néz rám. Az arcát is megsimogatom. Ez nem bizonyul jó ötletnek, mert a selymes bőrről hamar ráfutok némi érdes borostára. Szúr. Mintha aprócska tűkbe nyúltam volna. Ezért inkább visszatérek a kézhez. Hosszú, vékony ujjai vannak, nőiesen ível át a világ összes kétkedésén, lelki konfliktusán, belső vívódásán. Elvégre a plüss vízilovak ilyesmikre nem sokat adnak.

A kézfej erei finom táncot járnak a kitüremkedő csontokon. Bizonytalankodva egyensúlyoznak. Pont mint ő, amikor szembejön vele a kaotikus világ mindenféle kibogozhatatlan és megfejthetetlen nyavalyáival. Ahogy végighúzom az ujjamat a kék erek felett, érzem a vér áramlását. Behunyom a szemem, és elképzelem, ahogy a piros folyam egyre nagyobb hullámokat vetve háborog a testben. A sejtek felkapják a fejüket. Csodálkozva figyelik a fejleményeket.

Ő nem érti, mi ez a felfordulás. Még mielőtt végérvényesen a feje te-
tejére állna a test anatómiája, elkapja a kezét. Ilyet egyetlen plüss víziló se
tenne. De ő semmit sem tud ezekről a kedves játékállatokról, neki egysze-
rűen már túl sok az én sejtekig hatoló érintésem.

Megvetéssel gondolok gyengeségemre. Mindenről én tehetek. Ha csak
egy csipetnyi tartás volna bennem, *véletlenül* a lábára taposnék, és *finoman*,
teljes testsúlyommal ráereszkedve, a lábfejébe döfném a túsarkamat. De nem
teszem, mert a plüss vízilovamra, Aladárra emlékeztet. Ugyanúgy néz. És
ugyanúgy nincs egyénisége.

Rémes.

(6)

Van. Budapest. Mindig más, de létezik, vibrál, néha idegesítő, néha an-
dalító, máskor bájos. Bájosan mocskos. A szó minden értelmében. Ez most
nem metafora. Hagyjuk a metaforákat, csak összezavarnak. Olyan kelet-
európai. Párizsban nincsenek metaforák. Madridban sem. Semmi szükség
rájuk.

Valjon s mikor leszön jó Budában lakásom?!

(7)

Van egy férfi. Szeret. De mindig hazudik. Én meg mindent elhiszek ne-
ki. De csak akkor, amikor ott van. Ahogy kiteszi a lábát az ajtón, mintha
csak lehullana a fátyol, rögtön azt gondolom róla: egy aljas szemfényveszt-
ő, szélhámós gazember, szószátyár kókler, egy utolsó ámító, egy alávaló
csaló. Annyira elragadnak az érzelmek, hogy még jobban belebonyolódom
a viszonyukba. Mert ez nem kapcsolat. Az más. Még viszonynak sem ne-
vezném, inkább csak vonatkozásnak.

Tehát ebben a helyzetben, ahol a szavak szövevényes egymásba kapasz-
kodása nyelvi vonatkozásba hoz két embert, beleragadunk a másikba, mint
szkarabeusz a borostyánba.

A nyelv eredendően metaforikus, mivel a szenvedélyek hívták életre.
Nem azért szólaltunk meg, mert oly szükséges lett volna elmondani: az er-
dő túlsó végében áll egy odvas fa; hiszen azt mindenki úgymint tudta már. Sőt
még arról sem kellett fecsegni: a mamut nem hagyja könnyen levadászni
magát, mivel ez a tudás generációk óta köztulajdon volt. Tehát a valóság-
ra fecsegni időt, szavakat, energiát és pontosvesszőket, hiábavalóság és fe-
lesleges. Az érzelmek viszont már más tészta. Azokról fogalma sincs és so-
ha nem is volt senkinek. Ezért kell őket szavakba önteni.

A beszéd természetesen nem javít a megértésen, de ez most nem is tartozik ide. Az is világos, hogy az ember lelkében dülő viharokról nem lehet ugyanazokkal a nyelvi eszközökkel megnyilatkozni, mintha az odvas fák pontos helymeghatározásáról volna szó. Tehát vitathatatlan, hogy a tulajdonképpeni jelentés későbbi fejlemény, mint a metaforikus. És a metaforáknál csatlakoznak be a hazugságok.

Elhatározom: én is hazudni fogok. Így aztán legközelebb mélyen egymás szemébe nézünk, és nekilendül a szavakkal való zsonglőrködés megállíthatatlanul. Nagyon jók vagyunk. Inspiráljuk a másikat. Gátlástalanul és rámenősen lopjuk el egymás ötleteit. Majd úgy brillírozunk velük, mintha a sajátunk lett volna. Egyre jobban belelendülünk, egyre jobban összecsiszolódunk, már elég egy gondolatfoszlány, a másik máris lecsap rá.

Olyasmiben van részünk, amit még senki mással nem éltünk át.

Egy nap azonban nem jön. Nem veszi fel a telefont. Nem ír. Elérhetetlen. Igaz, előtte majdnem megöltem. Valamit belekevertem az italába. Nem lett baja, csak hányt. Mondtam, csak vicc volt. Tudta, hazudok.

(8)

Van egy férfi. Azt mondja, gyereket akar. Mindig mondja. Este lefekvés előtt, reggel a kávécsésze felett, a villamoson, a vasárnapi ebédnél, anyámnál, a zebrán, a fürdőkádban, az újság fölött, a számítógép monitorját bámulva.

Én csak a tökfőzelékre tudok gondolni. Utálok, és ez nem egy felületes vélemény, hanem hosszú évtizedek mély meggyőződéséből fakad, amely megerősített hitemben: a tökfőzelék nem emberi fogyasztásra alkalmas eledel. Több okból is. Először a szaga, amely olyan, mint a nyári legelő, ahonnan nemrég vonultak el a békésen kérődző tehének. Emlékként lapótyára emlékeztető bűzös csomagokat hagyva hátra. És ki akarna ilyesmit jó kedvvel fogyasztani. Ha ez nem lenne elég, a színe sem kecsegtet túl sok jóval. Sem nem sárga, sem nem fehér. Semmilyen. Az ételnek legyen színe, ez a legkevesebb, amit el lehet várni.

Az állaga a szaghoz és a színhez képest még kétségbeejtőbb. Ragadósan terpeszkedik a tányéron, mint egy igazi csuszpájz. Leszakadt cipősarkat lehet ilyen jellegű kulimással ragasztani. Esetleg ki kell önteni az egészet a WC-be. Azonban ez felérne egy helyrehozhatatlan környezetszennyezéssel.

A lényeg: tökfőzeléket akarok enni. Szégyellem magam, de megszállottan csak erre tudok gondolni. Kínos, de végül nincs mit tenni, kinézek egy főzelékbárt Debrecenben, mert kizárt, hogy majd pont a Nagymező utcá-

ban kövessem el ezt a bűnt, ahol bárkivel összefuthatok. Így felülök az Intercityre, és mint egy elvonási tünetekkel küszködő drogos, érkezem meg a cívisvárosba. Mire eljutok az interneten kinézett főzelékbárba, olyan hisztérikus vagyok, mint Joséphine, amikor megtudta, hogy Napóleon elveszi feleségül Mária Lujzát. Ziláltan rontok be a vendéglőbe, azonnal tökfőzeléket követelve. A harmadik adag után érzem, hogy abba kellene hagynom. De nem teszem. Akkor már nem én vagyok, hanem egy megvadult formátlan sejtakupac, akinek egyetlen célja van a létezésben: magába tömni minden fellelhető csuszpájt. A nyolcadik után rohanok ki a mellékhelyiségbe, ahol zárásig ölelgetem a WC-kagylót. A személyzet többször bekopog, először csak udvariasan, majd egyre idegesebben érdeklődve hogylétem felől. Azzal a tudattal vonatozom vissza Budapestre, hogy soha senki számára nem fog kiderülni ez az ártatlan kis kalandom.

Egy nap az orra alá dugom a terhességi tesztet. Mondja, ezt ő nem érti. Mondom neki, teljesült a vágya. Nem érti. Mégis, hogy történhetett? – von kérdőre. Teljesen kiborul. Először magába roskad, utána látszik, hogy beszélni szeretne, de nem jönnek ki a szavak a száján, majd kiabál. Végül előrángatja a bőröndöt, hogy akkor ő most visszaköltözik az anyjához. Erre az összes hormon felszalad a fejembe, sírva könyörgök neki. Megesik rajtam a szíve. Na, jó – mondja –, de ez így akkor sem rendes dolog. Elteszi a bőröndöt. Lefekszünk.

Éjjel háromkor felébredt, hogy most mi lesz. Nem értem a kérdést. Inkább alszom. Reggel zavart tekintettel jön-megy a lakásban. Nem foglalkozom vele, mert egyéb problémáim adódnak. Nyugodtan hányok a WC-kagylót átölelve, amikor kapok egy sms-t. Ő az. Azt írja, neki ez sok, és inkább Franciaországba költözik. Mert ott jók a borok.

(9)

Van egy férfi. Azt mondom, szeretem. De csak magamat akarom ezzel megnyugtatni.

(10)

Van egy férfi. Medici Máriára hasonlít. Úgy tartja a fejét. És úgy is beszél. A Mediciektől megszokott módon a felső ajka megvetően biggyed le minden egyes felkiáltójelnél.

Rubens vért izzad, amíg valami használhatót tud Máriából kihozni. Rembrandt röhög a markába, mert neki nem kell ronda olasz nőket széppé pingálni. Igaz, úgy él, mint egy koldus: konyhájában patkányok rohan-

gálnak; a cselédlány pedig, aki egyben a szeretője, olyan mocskos, mint valami koldusasszony a Pont Neuf környékéről; a kamrájában penészes sajton és száraz kenyéren kívül más nincs, és berúgni is csak hitelre tud. De Rembrandt tesz az egészre, őt aztán semmi sem érdekli. Boldogabb is mindenkinél. Medici Máriánál mindenképpen, aki tudatában van annak, hogy nem lélegzetelállító szépség, bár a vőlegény is már rég túl van azon az életkoron, amikor indokolt volna a délceg jelző használata. Nem is jön menyasszonyát üdvözölni, szegény mesternek mindenféle allegorikus alakokkal kell a távollévő férjet helyettesítenie. Nem elég, hogy az ara ronda és a vőlegény vén (az már mellékes, hogy nincs is jelen), de ebből az alapanyagból kell bohó mázolóknak dolgoznia. Igaz, a honorárium busás. Ezek a Mediciek Krózsusok! Rubens meg szereti az ilyeneket: az illusztris társaságot és annak dagadozó bugyellárisát, amely nagylelkűen nyílik meg az ügyes kezű és főleg világfiasan elegáns mesterek előtt.

A Mediciek imádják a felkiáltójeleket! Gyakorlatilag Medici Mária is egy felkiáltójel. Minél kövérebben tesped a királyi palotában, annál inkább hasonlít eme írásjelre. Nem csoda, ha Henrik mindenféle más nő ágyába menekül. Kinek lenne kedve ágyba bújni a helyesírási szótárral? Legfeljebb valamilyen pókhálós akadémikusnak, akiből egyedül az *accent circonflexe* szükségessége képes némi szenvedélyt kicsiholni.

Egyszóval megmutatom neki Medici Mária képét. Megsértődik. Megvetően biggyeszti le a felső ajkát, és azzal büntet, hogy egy szót sem szól.

– Én Marie Antoinette-re hasonlítok – mondja később háborogva.

És Rembrandt nevet a markába.

(11)

Van egy férfi. Szeret. De a parfümömet nem. Ezt el is mondja. Nem foglalkozom vele, mert majd pontosan ő fog nekem szépészeti tanácsokat adni, aki minden alkalomra ugyanazt a fekete pulóvert és barna túrabakancsot veszi fel. Különben, teszi hozzá, ennek természetesen semmi jelentősége sincs. Akkor jó, gondolom, és el is feledkezem az egészről, mert nem sok mindenhez ragaszkodom az életben, de a parfümömhöz igen.

Mert megtanultam, bármit elveszíthetünk: az egészségünket, a méltóságunkat, a józan eszünket, a családjunkat, a munkánkat, a szépségünket, a pénzünket, a jó vonalainkat. De egyvalami örök! A Rive Gauche az Yves Saint Laurent-tól! Mert a Rive Gauche a jellem próbája. Nem valami könnyed gyümölcsös illat, amellyel hóbertos huszonévesek rohannak salsa-tanfolyamra. Nem émelýtően édes virágtömjén, amellyel kissé életunt család-

apákat lehet szédíteni, hanem maga a lélek bugyrainak legmélyebb és legsötétebb zuga.

Medici Mária télen-nyáron didereg a Louvre-ban, és nemcsak a teste fázik, hanem a lelke is. Az nem zavarja, hogy mindenki utálja – kezdve a férjétől, egészen az utolsó lovászfíúig. Ez Firenzében is így volt. A francia udvar és nemesek nem tudnak olyat mutatni, amit ő ne látott volna már a Pitti-palotában. Az olasz nőt inkább a csupasz falak, a kihasználatlan terek, a folyosókon elhaló suttogások, a kifejezéstelen tekintetek, Henrik vidéki parasztfíú csörtéi zavarják, az istállószag, amely az egész palotát belengi. Így aztán alig hűl ki Henrik holtteste, Mária azonnal ábrándozni kezd: felépíti a saját Pitti-palotáját Párizsban, és azt nem az utált és parasztos Rive Droite-on teszi, hanem a folyó túlsó partján, ahova anno a bölcs rómaiak is építkeztek – nyilván nem véletlenül. Az új királyi lakhely – jobban mondva inkább királynői – Firenze minden pompájával fogja elkápráztatni a tenyeres-talpas gallokat. Így került a Luxembourg-palota a Rive Gauche-ra.

De nem mindenki születik Medici Máriaként, és így nem mindenkinek adatik meg, hogy a sokkal sikkesebb Rive Gauche-on kószáljon, így marad a Tuileriák kertje a másik oldalon. Január van és hideg. Még napvilág. De így is értelmetlen itt csatangolni a Szajna-parton. Még nem fagytam meg teljesen, erre pár órával később kerül sor. Egy bokor mellett állok, és azon gondolkodom, hogy mégis miért tűnt nekem jó ötletnek télen turistáskodni egy olyan városban, amely nem a kies trópusokon fekszik pálmafák között, homokos tengerparton, és ahol az egész éven át tartó nyári időben mindenki olyan lusta, hogy tohonyán várják: végre történjen valami csoda. Az megtörténik. Úgy hívják: ingatlanfejlesztés és turisták. Tehát ahelyett, hogy harmincöt fok melegben és bikiniben innék Margaritát, azt nézem, ahogy egy csapat óvodás vonul el hatalmas sapkákban és sálakban. A törpék tömegéből egy férfi lép hozzám. Azt hiszem, az egyik apuka az, aki segít a tanároknak. Definiálatlanul hülye vagyok. Nehezen esik le, fel akarnak csípni. De ez még csak a kezdet. Hamarosan besötétedik, és ha egyáltalán lehetséges, még hidegebb lesz. Jó lenne hazamenni. De ahogyan említettem, nem vagyok túl fényes elmével felvértezve, így nem értem, miért nem jár a busz, a metró, és miért nincs egyetlen taxi sem utasokra várva. Nem tudom, mit tegyek. Elindulok a Vendôme tér felé. Nincs józan magyarázat, hogy miért pont arra. A Ritz előtt is hosszú sor kígyózik, estélyibe öltözött hölgyek és urak várákznak, miközben az elszánt boy taxira vadászik. Beállok a sorba. A boy nem mer elküldeni.

Alig fél óra és én is taxiban ülök. A sofőr algériai. Járt Magyarországon. Tőle tudom meg: a közlekedési vállalat alkalmazottai sztrájkolnak, következképpen lebénult a város, mindenki taxikkal próbál hazajutni. Sokat és felszabadultan mesél. Magyarországról is. Később, amikor elmesélem a parfümömet kritizálónak, az kétrét görnyed a nevetéstől. Szerinte én ostoba vagyok, és ezért nem állt össze nekem azonnal, hogy miért is járt olyan lelkesen a taxisofőr Budapestre. Igaza van. De nem is ez a lényeg, hanem az, hogy miután kiszállok a taxiból a Gare de l'Est-nél, úgy érzem, ebben az állapotban nem mehetek haza, inkább beülök a sarki bárba, és iszom valamit. A pincér részeg. Kérek egy martinit. Fehéret. Közli, az nincs, csak martini rosso van. Erre egy pohár fehér bort szeretnék. A pityókos felszolgáló megvonja a vállát, majd azt mondja, itt nem szolgálnak fel fehér bort, csak vöröset. Ilyen is csak a Rive Droite-on eshet meg! Nem marad más választásom, mint megteremteni a magam Párizs-illúzióját a Rive Gauche parfümmel, mint ahogy Medici Mária tette az ő Luxembourg-palotájával.

A parfüm illata először leginkább egy bűzös borzra emlékeztet, ez a jó benne. Mert az ingatag és megbízhatatlan jellemű egyének már ezen a ponton megfutamodnak, és kétségbeesetten térnek vissza valami hétköznapi-an jól fésült parfümhöz. A következő lépésben a bőrre finoman elhelyezett illat ópiumos eleggyé alakul. Itt a Rive Gauche elveszíti azokat a nőket, akik nem ingatagok, nem a könnyű megoldások hívei, mégis hiányzik belőlük az az eltökéltség, amely elég vakmerővé tenné őket ahhoz, hogy ópiumszagú, bűzös borzként vonuljanak az utcán. De azok, akik még ekkor is kitartanak, megtapasztalhatják a Rive Gauche varázslatos világát, amikor az egyszer csak átalakul az őszi folyópartokon rothadó avar frissen kesernyész illatává.

És ő, akinek a legnagyobb örömet az okozza, hogy havazásban a Risnjak tetején vadkempingezés közben ötven sörösüveg társaságában hallgassa a farkasok üvöltését, sem lelkileg, sem testileg nem képes elhordozni a Rive Gauche által képviselt elegáns elmúlás-hangulatot. Így aztán, amikor éppen egy olcsó és fűtetlen szálláshelyen didergünk a Bihari-hegységben, a jégvirágos ablakon keresztül csodálva a kétméteres hótakarót, ezt mondja:

– Ez borzalmas.

Tudom, miről beszél, de nem azért utaztam fel vele ide télen, és fagyoskodom minden meggyőződése ellenére tengernyi dunyha alatt, hogy megkönnyítsem az életét.

– Szerintem csodaszép – mondom olyan képmutató áhítattal, ahogy Szendrey Júlia dicsérhette Petőfi Sándornak a *Szeptember végén* kéziratát.

Mély levegőt vesz. Elvégre ez számára nem is olyan fontos, ahogy azt már korábban is említette, de valamit kellene kezdeni ezzel az üggyel. Nem találja a megfelelő szavakat. Mentségére legyen mondva, még sosem keveredett ilyen kényes parfüm-ügybe. Természetesen az is lehetséges, azért nem tudja kellő módon megfogalmazni, milyen érzéseket vált ki belőle a Rive Gauche, mivel erre a jelenségre egész egyszerűen nincsenek szavak. Persze ő nem akar befolyásolni vagy bármire rávenni. Csak úgy mondja. Így aztán – csak úgy – órákon keresztül erről beszélgetünk, mivel végeredményben az egész parfüm-ügy nem is olyan fontos.

(12)

Volt egy férfi. Ljubomir. Mindenről ő tehet. Nehéz definiálni azt a szót, hogy minden. A minden az, amiről nem akarunk tudomást venni. Mint Isten. Ő is minden. A teljes egész, a végtelen abszolútum, amelyet sem katolikus misztikummal, sem protestáns bigottsággal nem lehet horogra kapni. Isten nem hal, bár a ceteket igencsak kedveli. Ljubomir sem hal. Ljubomir minden.

(13)

Van egy férfi. Szeret. Azt hiszem. Nem mondja, de tudom. Muszáj neki, mivel természettudományos kérdésként kezeli az életet, és ha nem szeretne, a velem töltött idő hiábavaló lenne. Mindenre van magyarázata, amire meg nincs, azzal nem foglalkozik. Itt jövök én a képbe, mint aki kívül esik az objektíven megfogható és leírható körülményen. Ezt ő is tudja. Szenved is tőle.

Mert alapvetően ő is kívül esik a racionalitáson. És ezt nem bírja elviselni. Szóval egyáltalán nem hiányzik neki, hogy fokozzam a fokozhatatlant. De mivel ő maga is egy olyan témakör, amely nem fér meg a természettudomány szűkös, de annál megnyugtatóbb keretei közt, szüntelenül feszült és ideges. Testének valamennyi ízülete egyetlen hatalmas csomóvá gyűrődik, homlokán vastag barázdák húzódnak, keze keményen ragad meg mindent, ami útjába kerül.

Megbízható és kiegyensúlyozott férfi benyomását akarja kelteni. Az állandó színlelés azonban felemészti az összes energiáját, és ettől még frusztráltabb és zaklatottabb lesz. Kimerült. Tizennégy éves kora óta szenved ettől a krónikus fáradtságtól, ugyanis akkor ismerte fel: nem tud olyan lenni, mint a többség, és hogy őt ez végtelenül zavarja. Ezért inkább azt választja: nem beszél magáról.

Kamaszkorunkban a Jethro Tullról és a *Száz év magány*ról vitatkozunk. Hogy ez a regény mennyivel jobb, mint *A Mester és Margarita*. Ez az én véleményem, és meglehetősen szenvedélyesen képviselem az álláspontomat. Nem engedem szóhoz jutni. Eltökélten szidom Bulgakov regényét: ekkorra marhaságot, az író teljesen megőrült, és kínjában hetet-havat összehord. Csak hümmög, majd annyit jegyez meg, az emberiséget két nagy csoportra lehet osztani: azok, akik a *Száz év magány*ért rajonganak; és azok, akik *A Mester és Margarita*ra esküsznek. Ez a két csoport élesen elkülönül egymástól, még véletlenül sem alkotnak közös halmazt.

Ilyen kézenfekvő megközelítésekkel viszonyul az érzelmi kilengéseimhez. Ebben maradunk: a hideg tudományos magyarázatokban és az indokolatlan heves felindulásokban.

Azért szeretem a Jethro Tullt, mert ő is szereti. Van valami ellenállhatatlanul vonzó, amikor egy nő, lemondva egyéniségéről, felolvad a férjében. Ez olyan, mint a világűrben lebegni a súlytalanság állapotában. Ijesztő, mivel a megszokott és jól ismert fizikai törvények érvénytelenek, és hogy mi van helyettük, senki sem tudja.

A Jethro Tull tökéletes választásnak bizonyul. Mert pont olyan, mint ő. Halvérűen indulnak a dallamok, aztán hirtelen felcsendül egy érces hang, végül megszólal a furulya, és mielőtt még valami édeskésen csöpögős nosztalgia venne erőt rajtunk a népi dallamok hallatán, dübörögve lendül neki a gitár és a dob.

Mintha ő maga kelne életre az erőlködéseivel, hogy bonyodalmak nélkül simuljon bele a nagy átlagos egyhangúságba, amit jobb híján normálisnak hívunk. A lelke mélyén közben ott dörmög egy ismeretlen hang, ilyenmiket motyogva: veszett fejsze nyele. De ő el tudja nyomni ezt az illetéktelen kotnyeleskedőt, és küzd. A harc mitikus, mert könnyű megmászni a világ legmagasabb hegyét, kiugrani több ezer méter magasból ejtőernyővel és télen átúszni a Dunát. Az igazi megmérettetés: az Istennel szembeni helyzetállítás – az úgyis csak egyféleképpen végződhet.

Közben eltelik húsz év. Szinte észrevétlenül. Most már semmi sem érdekli, sem a Jethro Tull, sem a *Száz év magány*, sem *A Mester és Margarita*. Bulgakov művével közben én is megbékültem, érettebben rájöttem: egy remekmű. Ezzel együtt a korábban felállított tudományos tézise is megdőlt, miszerint nem lehet egyszerre a *Száz év magány*ért és a Bulgakov-regényért rajongani. Őt ez nem érdekli.

Húsz év alatt sem sikerült megértenie önmagát, így nem csoda, hogy semmi más sem tudja felkelteni az érdeklődését. A hang a lelkében továbbra is csak azt dünnyögi: veszett fejsze nyele.

(14)

Volt egy Kolozsvár. Ma már nincs. Csak az én fejemben létezik.

(15)

Van egy férfi. Mindig azt mondja. Erre én ezt. Mindenki mondja a magáét. Ömlenek a szavak. Ugyanazok. Ugyanúgy. Csak zajlik. Végtelenül unalmas. Mert ő úgy gondolja, de én amúgy, és ez a kettő még véletlenül sem egyezik. Így aztán mi sem.

Ragaszkodunk a saját mondandónkhoz. Egy jottányit sem engedne egyikünk sem. Néha nehéz meggyőzni a másikat a magunk igazáról. Tulajdonképpen lehetetlen, de valami miatt szeretjük magunkat áztatni.

Az őszinteség egyik kínos feltétele az igazmondás. A helyzet akkor kezd el bonyolódni, amikor mi magunk sem ismerjük az oly sokat ajnározott igazságot, vagy egész egyszerűen semmi kedvünk beszélni, főleg nem ilyen kényes ügyekről. Jogunk van hallgatni, még akkor is, ha az őszinteség-fetisiszták ezt hangosan és bőbeszédűen megkérdőjelezzik. Tény: néma gyermeknek anyja sem érti a szavát. A hallgatás nem segít a másikon. Mivel az ember oly tompa, hogy képtelen a gondolatolvasásra, nem marad más eszköz, mint a hangosan kimondott szavak. Ördögi kör.

Csak semmi őszinteség! Mert akkor mindennek vége. A férfi őszintesége a kimondhatatlan otrombaság szinonimája. A nő esetében meg maga a körmönfont kegyetlenség, amelyet előre megfontolt szándékok vezérelnek. És mi szükség van akár egyikre, akár a másokra? Semmi! Csak rontanak a helyzeten és a válási statisztikán. Márpedig a helyzet nélkülük is elég válságos. Nem kell még az őszinteség is.

Az őszinteség a párkapcsolatok ópiuma. A hétköznapi idilljének a rákfenéje. A boldogság fosztóképzője. A jobbra törő reménység torpedója. Satöbbi. Satöbbi.

Szóval ő mondja, meg én mondom. Mindenki beszél.

SZMOKING

Thomas Bernhard nyomán

semmi sem indokolja
hogy újra felvegyük
a szmokingot
vagy a kapcsolatot

az élőkkel
vagy a halottakkal
nem indokolja semmi
a kapcsolatfelvételt

egy szép felvételt
amin mosolyognak
az élők és a holtak
semmi nem indokol

nagymama varrta
az összes fekete ruhát
az összes fekete abroszt
de mégis meghalt

semmi nem indokolja
a kapcsolatfelvételt
a fekete vagy a fehér
szmokinggal

ami különben is
alkalmi viselet
zakóból nadrágból
és mellényből áll

igaz
alkalmilag születik
és alkalmilag

FÉLÚTON

Thomas Bernhard nyomán

félúton voltunk
a fa meg az erdő között
sem a fát nem láttuk
sem az erdőt

félúton voltunk
a templom meg a falu között
sem a templomot nem láttuk
sem a falut

félúton voltunk
a falu meg a város között
sem a falut nem láttuk
sem a várost

félúton voltunk
a város meg a főváros között
sem a várost nem láttuk
sem a fővárost

HALLANÁ A ZUBOGÁST

Thomas Bernhard nyomán

megszokja a zubogást
és elalszik

hogyan aludna
ha hallaná a zubogást
megszokja a zubogást
és felébred

folyton folyvást megvalósítani
ami eddig elképzelés volt
ami csak elképzelés volt
megvalósítani folyvást

önmagát a rendkívüli
zubogásban valósítja meg
megszokja
elalszik és felébred

ő maga rendkívüli
a zubogásban valósul meg
megszokja önmagát
elalszik és felébred

hallja a megvalósulást
a zubogást
megszokja önmagát
elalszik és nem ébred fel

NEM JELENT MÁST

Thomas Bernhard nyomán

a közeledés voltaképpen
nem jelent mást mint távolodást
a távolodás voltaképpen
nem jelent mást mint közeledést

parasztok és döglött kutyák
közeledtek a narancsfákhoz
parasztok és döglött kutyák
távolodtak a narancsfáktól

távoli narancsfák közelebb jöttek
közeli narancsfák eltávolodtak
közeledésük voltaképpen
távolodást jelentett

távolodásuk pedig voltaképpen
közeledést jelentett
meg is ugatták őket
már messziről a döglött kutyák

IGYEKVŐ EMBEREK

Thomas Bernhard nyomán

mindenki mondta a magáét
társalgás ma sem jött létre
az egymást megsemmisíteni
igyekvő emberek gyülekezetében

amely már csak a kíváncsiságban
és a kárörömben keres békét
amely már csak a kíváncsiságban
és a kárörömben talál békét

a magáét mondta mindenki
ma sem jött létre társalgás
az igyekvő emberek gyülekezetében
akik egymást megsemmisíteni igyekeztek

keresték a békét a kárörömben
és megtalálták a kárörömben

mondta mindenki a magáét
társalgás létre ma sem jött
az igyekvő emberek gyülekezete
igyekezett mindenkit megsemmisíteni

SZEMLÉLŐDÉS ÉS MEGFIGYELÉS

Thomas Bernhard nyomán

a szemlélődés
és megfigyelés
élvezet
a leghatalmasabb

ha a szemlélt
vagy a megfigyelt
nem tud róla
akkor a legalantasabb

akarom mondani
akkor a leghatalmasabb
a hatalom számára
akkor a legalkalmasabb

meg az ember

KÖRBEHÁTRÁL

– Az előbb is megmondtam, hogy felejsük el egymást.

Ott ült kötött, narancssárga pulóverében, a telefonjára nézett, hogy ne kelljen rám néznie, és a haja úgy vonta keretbe az arcát, mint a dúsan termő táj a reneszánsz kori festmények nőinek testét, s csalódottan egymáson pihenő karjai fölött az átszakíthatatlan ifjúság pírja parázslott bőrén. Szemben álltam vele, a nadrágomat húztam fel. Ő nem sokkal azelőtt ült le a fotelba, ott várva meg, hogy felöltözzem, mintha iszonyatos kín volna kivárni, míg az ősmajom kába együgyűségével magamra rángatom a gönceimet. Előtte elmentem pisilni, addig ő öltözködött, melltartójának pántját vonta vállára, zokniját húzta, a narancssárga pulóver is előkerült az ágy mellől, ahová ledobtuk történetünk vége felé.

Sehol sincs abszolút biztonság, még ölelő karok közt sem, mert ott is történhet veled valami, ami miatt a lihegésedbe lihegő arc tovalebber előled. Az ágy szélén ültem, undorítóan intellektuel módra keresztbe tett lábakkal. Akkor mondta először, hogy ne próbálkozzunk máskor, se jövő héten, se azután, inkább felejsük el egymást örökre. Ez némileg feszültségben áll azzal, amit fél perccel korábban mondott, de erre akkor érdekes módon nem figyeltem föl. Hát ez marad nekem, gondoltam, a Camus-szakértelem és az egzisztencialistásan lazán szívott cigaretta, a merengés a semmiről és a remegés a nőm karjai közt, miután már sokadszorra kimondtam, hogy ne haragudj, meg hogy szeretlek, és hogy ilyen még sohasem fordult elő, tényleg, nem tudom, mi lehet velem. Én is szeretlek, erősítette sokszor, nem tetsz erről, csak a szervezeted kegyetlen, ne hibáztasd magad.

A takaró alatt feküdtünk. Testek. Két meztelen test, egymásba gabalyodottan, nyelvük borotva, bőrük a hullóké, csontjaik küllői egymásban forognak, öt ujjja lassan gépiesedő jó szándékkal hajamban turkál, mintha vizsgáztatni akarna, kezem a hátán siklik, de a tenyerem nem is érez, pedig érezhetné a mindenféle svájci sípályák acélosodó, fényes és hideg tükrét, a gerinc alján a már soha többé fel nem táruuló ligeteket, paloták előkertjeit, azok mögött a fekete, sokmagú szántófölddé gomolygó verőfényt, az életet és mindazt, ami egykor nagy volt e férfinak.

A takarón feküdtünk (illata három nap múlva is elevenen párálló fájdalom volt álmaim fölött). Testek. Két meztelen test a Szaharában, a szégyen

nem egyiküké vagy másikuké, hanem mint az elmúlás: közteher, vagyis igazából csak átélésének a módja más. Másodszor is kihúztam magam belőle, másodszor is a padlóra dobtam az óvszert. Másodszor is azt mondta, hogy hagyjuk abba, kérlek. De minek is rögzíteni itt a kimondott szót, elég lenne annyi, hogy bocsánatkérően és már-már gyengéden eltolta maga fölül a vállamat, amíg kagylóbelsővé hajló testének legmélyebb pontján, a gyöngy helyén (a mell és az öl között) lebegett valahol az, amit énnek hívok a mindennapokban, akár egy kádjában fekvő Marat, csak épp kevésbé klasszicistán, lelke távoztával összehajtogatva.

Miközben az esetlen megcsáklázás után benne dörömböltem és zakarta kórósodó karóval az eszeveszett lihegésbe belegondolt szép szó csöndhasábjain, hirtelen rájöttem, hogy ez a lány tökéletesen tisztában van azzal, mennyire gyönyörű. A megjátszott félelem a tekintettől, az első negyedórán még gyakori öl- és melltakargatás, mind-mind pusztán, tán a dualizmus levegőjében létező és nagy meglepetésre csöndesen nyakunkra maradt kispolgárlányos illemből történt csupán. Ez a lány valaha görög hősökkel csókolózhatott, vállára egész szigetvilágot rajzoltak a félistenek forró harapásai. Most is érzi magán földöntúli susogásuk szelét.

Feküdj csak, Briszéisz, feküdj, Akhilleuszod kutatja már a gázlót a Simois partján.

- Ezt érezni kell, nem látni.
- Nem látom, túl sötét van.
- Az meg a kettő közti rész, menj fennebb.
- Bocsánat.
- Az nem az a lyukam.

Elővettem és felhúztam a második óvszert, az előbb eldobottat nem akartam újra felvenni a földről, az okvetlenül a vereség hatványozásának tűnt volna szememben. Szinte hajszálpontosan ugyanabban a helyzetben voltunk, mint nem sokkal előtte. Körbehátrált velem a dühnek már, a beletörődésnek még nem nevezhető érzés, ami saját létezésem és léteztetni nem tudásom miatt töltött el. Közben besötétedett, akkor jutott eszembe először az, hogy talán megőrültem. Ilyen körülmények között talán nem is volna olyan yira rendhagyó. A sötétítő lustán átszűrte magán némi füstös téli azúrt, a szoba tárgyai kivetkőztek önmagukból, a szanaszét hajigált ruhák átváltozásra készültek, a levegő meg alkonyi Adriaként fodrozódott körülöttünk részvét nélkül, míg ismét fuldoklásba forduló lubickolásunk hangjai szétbuggyantak a szobában. Tragikomikus táncban hullámozott a testünk,

vele párhuzamosan gyérült a világ és keményedett az ágy. Meztelen emberek az én lepedőmön.

– Próbáljuk meg még egyszer – mondtam, miután visszajöttem a mosdóból.

Kétségbeesett arcomat a tükörben szemlélve arra jutottam, hogy semmi esetre sem szabad túlzottan kérlelőnek tünnöm, mintegy ki kell jelentenem, hogy igenis, még egyszer nekifutunk. Közben persze éreztem, hogy mindez mit sem ér: néhány perce végleg elvesztettem előtte mindent, ami férfivá tett a szemében. És milyen furcsa, milyen idegen volt az arcom, mennyire koravén, a szemgolyóm mennyire finoman remegő, körötte a fehérje mennyire vörös. Ha először látnám magam, akkor is rögtön felismerném, hogy mi a helyzet. Valami nem megy. Valódi mélységeibe még nem volt időm belesüppedni, a lélekjelenlét még kint harcol a barikádokon, de jön már, jön a fekete szárnyú igazság, a tükörteremben remegő király nyakán már érezni a hóhérpallos hűvösét. Üdv legyen neki, mikor a gall kakas szava szól.

Dühösen leráncigáltam és a szoba legtávolabbi sarkába dobtam az óvszert. Betakaróztunk, azért kedves volt, megölelt, meg minden. Szorosan hozzátapadtam; az első anyai ölelések illatát gyűszűnyi esszenciában tároljuk valahol a testünkben, ilyenkor az puffan fel illékony permetként orrunk alá egy pillanatra, innen a tévhit, hogy az ölelés és a tapadás, a szorítás és a préselődés, ez az erősebbik fél számára lényegében szinte mindig ember-telen emberközi vákuum menedéket jelenthet a közeledő lovasok előtt.

Talán a gumival lehet gond, túl szoros. Olyan nem létezik. Kiskoromban fitymaszűkületem volt. De mára megoldottam. Szerelmes is vagyok, a teste is jó, ittunk is előtte, hogy leplezzem, mennyire izgulok. Hogy a fenébe nem kap vért az istenverte pénisz? Briszéisz, én huszonnégyszázévképpen tudnám elmondani neked, miért nem áll fel, de azzal nem magyaráznánk meg, miért igazságtalan az élet.

Kibontottam, szakszerűen elvégeztem az ilyenkor szükséges műveleteket, készen álltam, ledöntöttem, hanyatt csókoltam. Aztán valami, ami előtt úgy állok, mint a görögök az atommal szemben. Részekre bonthatatlan, csak egyben elmondható. A zsugorodás odabent, a nem megy. Roham rohamot követ, de semmi. Aztán éveim két párhuzamos alagútra szakadnak szét, melyeken visszafelé halad a fény, de más-más értelemben: az egyik, amelyik titkon imádott szentségek katakombájába vezetett hajdan, most fokozatosan elsötétül, a másik meg kivilágosodik, bántó neonderengés terület a csatornaarcú falakon. Éreztem, amint az októberi hinta és az erdő-

rejteken képzelt kéj, a daloló május és a borongó őszi este ott törik darabokra kettőnk ölének tehetetlen szorításában, üvegszilánkokra robban, és szétvagdossa altestünk forró tájait.

Mielőtt nekiláttunk volna, egy kis borivás történt, meg persze ujjak, dublőrökkel rögtönzött főpróbák, kétszer élvezett el, mindkét gyönyöre még ránk váró örömök hamis prófétája volt. Jobb kezében a pohár, a ballal a párnát szorította magára, azt remélve, hogy egyszerre két stratégiai pontot is takarni tud. Szegény Briszéisz. A dombtetőket elfödhetette, de lent, a várarkot szorgos valakik töltötték fel, hogy szinte láthatóvá vált igyekeztük, s annak gyümölcse.

Finom anyagokba bújva és reszketve távozott rólunk a civilizáció, és zoknik, nadrágok, pulcsik képében hullott szanaszét az ágy körül, miközben mi végre úgy láttuk egymást, ahogyan csak az a néhány, akit életünk során erre kijelölünk. Bőr. Hasonlatok tárgya nem lehet, hisz semmi más nem volt, mint bőr. Mégis ablak a szakralitásra, ez a lehető legprofánabb paplan, hol lágy, hol feszülő lepedő, kémiai folyamatok végeláthatatlan sorának puha takarója. Váll és vádli, pihék és szőrtüszők. Borda. A pillanat, amikor érzem, hogy az enyémből lett ő.

Likőrös bonbonnal kínáltam, meg talán szaloncukorral, de csak a bonbonból vett. Megcsókoltam. Rémlik, hogy talán a fotelre is lerogytunk, és ott mintha nagyon jó lett volna annak a két egymásba kapaszkodó szalmaszálnak, akik akkor még oly gondosan ügyeltek a másikra. Akik úgy csókoltak, mintha imádkoznának, mintha a mindenségnek zengenének halk és ünnepélyes hálaéneket a boldogságért, a fiatalságért és az erőért, ami ölelő karjuk ereiben kúszott ölelő karok erei felé.

Bent sem volt még a szobában, máris kiszúrta az íróasztalomon aktuális olvasmányomat, rögtön odalépett, kissé bántott, hogy tulajdonképpen felpöccintette a vörös borítót, miközben a címszereplő nevét ismételte halgan. Aztán mondtam, hogy a pedofiliáról szól, pedig tudtam, hogy ez eléggé szűk olvasat. De éreztem, neki ez kell ebben a percben, hogy kettőnket ismerje fel egy számára ismeretlen történetben. Összecsukta a könyvet.

Elindultunk a ház felé.

Észrevettem egy foltot a kabátján: kislányos volt, erdei manós, még szinte gyerekzsivaj szőtte folt, közönséges piszok, tán rászáradt sár. Hőfödte parkban állva cigarettáztunk, körülöttünk különös, csengőropogású fagyott ágak dőlési szögével megegyező irányú, orosz balett képzelt dallamával karcúsított és rézsútosan széthintett ragyogás. Úgy szívtam, mint egy egzisztencialista, ő meg, mint bármelyik másik kezdő, mohón és sután: sűrű fel-

legek gomolyogtak ki szájából, melybe akkor még magamat képzeltem, keményen képzeltem és boldogan, az arcába képzeltem magam, csíkos sáljával bekötve szemét, hidegtől kipirult kamaszarcba képzeltem magam. Gyutacs-arc. Almaecet-arc. Dús kalász-arc, felperzselve. Ribancnak túl fiatal, nimfácskának túl öreg. Néha jó lenne visszafelé élni, és nézni, ahogy belengi az előzményt a következmény. A zavart klasszika-filológus végre ujjongana, és örökön örökké visszatérne.

Csontozott úton közeledett, emlékszem, nagyon meglepődtem rajta, mintha nem öltözött volna ki eléggé. Elkerülte egy autó, emiatt visszább lépett párat, hogy ne fröcskölje le lassan fagyó locspoccsal, görbe hátráló járásában ironikusan himbálózott tizenöt esztendejének minden nőiessége. Nem öleltem és nem csókoltam meg, pedig mindketten elvártuk volna tőlem.

A fotelban ült, vele szemben öltöztem. Sem magamat, sem őt nem sajnáltam, csak arra gondoltam, hogy ez én vagyok, én vagyok az, akinek ma nem ment, magamhoz méltó könnyeim vannak, és ezen az estébe hajló téli késő délutánon, csúfosan bár, de valami nagy dolog történt velem. Ezt már életnek nevezhetjük, elvégre tele van igazi, nagy kudarcokkal. Csak semmi moralizálás. Pusztán azon kaptam magam, hogy már nem szorítom össze a fogam, s a közvetlenhez kötött létből kiszakadva egyszerre arra gondoltam, hogy miután elmegy, sétálok majd egyet az alvó faluban, régen szétfagyott Zefír-keszkenő lebbenése fogja hűteni az arcom, a világűrre nézek majd, és nem fog fájni semmi. Sohasem mondtam el neki, hogy szűz voltam.

Eszteró István

A NAGY HADRONÜTKÖZTETŐ

Hálám, mint szentjánosbogár,
parányi jelzőlámpa stopja,
reményromok füstölgő hamván
felizzó szikrák száza lopva

tán nyelvet öltögetve villan
világhuzatos kapurésre,
köszönöm mégis, hogy beláttam
a mámorító mindenségbe

akácfaikkal szegélyes utcán
időtlennek hitt reggelen,
hol zümmögő lét halhatatlan
illúzióját kergetem,

majd ingoványon, nádas réten,
hol lódarázs fullánkja szúr,
kavargó rovarraj viharzik
a bőröm alá pimaszul,

s már kódolt programmal vonszolva
a hétfőt péntek-, szombatig,
gyanítom, jó Uram, öröklét
lábad csiklandó fodrait

az antianyag tengerpartján,
a Nagy Hadronütköztető
vákuumfolyosón rezgő redős
protonköpenyed is sejthető,

amint reflexszerűen elhúz
eget roppantó sorscsapásra,

honnan csak kihunyt csillagaid
néznek szellemsugáron hátra,

hálám kövesse mégis véges
tündéri percek végtelenjét,
hol hulló hártyszárnyak ívén
szivárványt vonni vér nem elég,

míg mennyed fohással bélelve
melengetünk nagy álmok végett,
ne dideregj, ha már mibennünk
a lét s nemlét helyet cseréltek.

FEKETE LYUK FORGÓSZELE SZÉLÉN

Közeledik talán egy tanyányi
kisbolygó, valaki az ablakon
kinéz-e a kerten át kitaposott
ösvényre, túl a rab lakon,
kiülhet-e estéli lugasba
hallgatni űrnap utáni visszhangot,
ahol óriás szentjánosbogarak
világítják Tejúttá a gangot,
emlékszik-e mellette suhanó
fénypercre, fényévszázadokra,
mikor űrvihar gömbvillámain
magukban kóválygó házakra dobta,
lobbant-e ki milliószor hite
a fekete lyuk forgószele szélén
hulló csillagokkal összegabalyodva,
semmit sem remélvén...
ki lakja, talán a meglett kis herceg
űrseprő cégeknek vezéri posztján,
szabadidőben rózsát locsolgatva,
amelyhez nem ér el űrszemét, kosz már,

mégis elalél naponta többször is
szeszélyes rohamok között virága,
felszínes gyökerét unalom férge
két-három cseppnyi nedvéért kirágja...
vagy ügynök lapít benn, áruló, kéjenc,
ki visszasírja buja éjszakáját,
mióta éggömb háttéri fuvalma
másnak lengeti kékebbre szakállát,
ki néhány ezüstért adna el galaxist,
akár ingyen egy másik kozmosznak,
ahol júdáspénzt az utolsó centig
földöntúliak csillogóra mosnak...
de lehet költő, egy világegyetemes,
kifogyva már az időmértékből
visszatekint az ősrobbanásig
hiányzó kerekű verstolószékből,
talán fantáziája felpezdül
csírában megidézett Holddal,
s kortyinthat egyet az ürülő úrból,
mely felcímkézve hiú Golddal...
netán száműzött öreg isten bámul
idők barlanggá vált szemüregéből,
ki tűzgaluskákat hiába próbál,
a mindenség kiesik kezéből,
elhagyta angyalkar, arkangyal
egyszerre, minden szentek,
mikor feltámadást elnapolva,
mint mások, ő is pokolnak jelentett...
vagy kiátkozott lelkiismeret
kémlél a kémlelőnyíláson,
hogyan az irdatlan nagy tűzijátékban
egy befogadó planétát lásson,
hol özönvízen inog a bárka
menteni még a menthetőt,
s Noénak nem csurran el nyála
pohárba mélyedve pult előtt...
de bárki legyen, tűz, rakéta várja,
ha kilép az úri magányból,

célba veszi atomfejű gyanakvás
a legváratlanabb irányból,
ahol a pázsit halálos ingovány
elsüllyesztő vidékén át csal,
jobb lesz talán továbbshanni
az ablakokon csillagrácscsal.

Fellinger Károly

FOGANTATÁS

Amikor a szabadságot,
mint egy poharat,
megtöltöd az igazsággal,
mindig kicsordul belőle
egy pár korty.

ÁT A VIZEKEN

A csend hátán ülök,
ez az én otthonom,
magasba száll velem,
kártyáim szétszórom.

Ha elfárad egyszer,
combommal kínálom,
kivágom a nyelvem,
hogy értem jól álljon.

ÁLLATKÍNZÁS

Plüssmalackához
késsel közelítek,
csak úgy széjjeltépni,
ahogy a javíthatatlan
gyerekek teszik,
nincs értelme.

Plüssmalackát
bekenem
disznózsírral,
nem avassal,
hanem
olyannal, ami már
megaludt,
ami kenyérért
és hagymáért
kiált.

FÖLFELÉ NÉZÜNK

A plüsshóembert
kidobtam a hóba,
hadd érezze magát
kutyául,
előtte még
lenyisszantottam
és eltüzelttem
a gombjait.
Ha vége lesz a télnek,
igazi széndarabkákat
ragasztok a helyükbe.

KAGYLÓ

János egy neves irodalmi
rovatvezető-költőnek,
akit szinte imádni volt kötelező,
nem hiába tanult papnak az illető,

de aztán mégse hagyta felszentelni
magát, na hát,
elküldte
frissen megjelent, komor verseskötetét,
aminek a címe egy ismert
mesehőspár neve lett,
ezt javasolta neki
a szerkesztője, jé,
meg mellé egy válogatott
gyerekkönyvet,
s várta a köszönőlevelet,
ami csak akkor érkezett,
amikor fél év múlva rákérdezett,
s benne ez állt:
Megkaptam a két gyerekkönyvét.
János visszaírt, bár ne tette volna,
humorérzéke cserbenhagyta,
s amúgy is mogorva:
Költő Úr! Ön az érdem,
a kettő közül
csak az egyik gyerekkönyv, kérem.

Azóta eltelt jó pár esztendő,
de János versét a rovatvezető
sose találja megfelelőnek,
azt mondja, amint megírja Ön a szöveget,
már küldi is tova, leközölni,
várni kellene, beleváratni,
pedig János, és a mulandóság
a tanú rá, egyszer ez,
egyszer meg az használ a versnek,
János lassan sportot űz abból,
hogy nem kér kegyelmet.

De ha nem jön az álom,
és János szeméből csak úgy
kicsordul a könny,

úgy érzi, magából kiszállva,
mindkét postázott műve
kiköpött
gyerekkönyv.

KULCSTARTÓ

Jánosra utoljára Pilinszky volt
akkora hatással, mint most EM.
Elolvastott
tőle mindent, olyan volt,
mint amikor szerelmes az ember,
megszerezte a címét, írt neki,
elküldte saját versesköteteit, hadd
mondjon róluk valamit a mester.
EM pedig viszonzta János kedvességét,
rokon léleknek írta le, dicsérte a hasonlatait,
az egyik legnagyobb tehetségnek tartotta.
János szerette volna megmutatni a világnak
EM kritikáit, amikor egynéhány szerkesztő
elutasította, vagy egyszerűen csak
eldicsekedni vele.
Őt-hat embernek mégis megmutatta.
Aztán EM nem válaszolt,
hiába küldte János a szülinapi,
névnapi jókívánságokat. Nagy nehezen megolvadt a jég,
ami beszakadt János alatt. EM csakugyan válaszolt,
amiben megírta, hogy csalódott Jánosban,
mert az kihasználta, közhírré téve megállapításait.
Jánosnak a szerelme jutott eszébe,
aki jól érezte magát vele, de nem merte
vállalni őt a barátai előtt.
Sőt, a lány nem is az ő szerelme volt, hanem a testvéréé.
János azóta egyetlen sort sem mer elolvasni
EM verseskötetéből, mert most már hatnának

rá ezek a versek, mert akkor csak utánzatokat tudna írni. Inkább a könyvön tartja a ház és a kocsni kulcsait. Minden este ellenőrzi, ott vannak-e, nem hagyta-e el valamelyiket.

PLÁGIUM

A hetvenes évek vége felé János még javában koptatta az alapiskola padját, természetesen a magyarét, évvesztés volt, mert ha szlovák iskolába íratják, egy évvel hamarabb kezdhetett volna, meg is állt érte otthonukban az agitáló szlovák igazgató, de ő illa berek, kiugrott az ablakon, mint az igazi évvesztés, bele a nagyvilágba. János a hetvenes évek vége felé vette a bátorságot, és elküldte irományait a pionír szervezet magyar hetilapjának, a bajszos főszerkesztőnek, aki náluk járt író-olvasó találkozón. A válasz meg is érkezett, az állt benne, hogy a költeményekben található helyesírási hibák nincsenek összhangban a versek szépségével, s hogy a kezdő költők nem szoktak ilyen tökéletesen írni. Vagyis vallja be, kinek a verseit másolta le. János nagyon elszomorodott, rádöbbsent, ha nem lettek volna helyesírási hibái, talán senki se gyanakodott volna rá, nem vádolták volna meg plágiummal. Később, mikor egyesre érettségizett magyar nyelvből, pont akkor ment Jánosnak a legnehezebben az írás. Ekkor tüzelte el az első szösszeneteit.

ÜGYES

reggel és este ugyanaz
a hiábavalóság leng be
reggel és este ugyanaz
a hiábavalóság leng be
életpontom ijesztően
szerep közel szívemhez
életpontom ijesztően
szerep közel szívemhez
rátapadok a világra
gyanta-fölsebzett fára
rátapadok a világra
gyanta-fölsebzett fára
üres visszfényt a tükör
beleveti a délutánba
üres visszfényt a tükör
beleveti a délutánba
nehéz a szívem
papírral teli láda
nehéz a szívem
papírral teli láda
olyan helyeken járok
ember állat menekül
olyan helyeken járok
ember állat menekül
ügyes csapda az élet
úgy borul rád
madárra fészke
ügyes csapda az élet
úgy borul rád
madárra fészke

MINDIG

egy dalt dúdlok
egy dalt dúdlok
mely csak úgy véletlenül
jutott eszembe
mely csak úgy véletlenül
jutott eszembe
az integetők arca
arcomnál üresebb
az integetők arca
arcomnál üresebb
amit százszor kikerültem
mindig abba botlom meg
amit százszor kikerültem
mindig abba botlom meg
az év leghidegebb
éjszakája ez
az év leghidegebb
éjszakája ez
emlékek kőként zúdulnak
emlékek kőként zúdulnak
rágógumit szájából gyermek
húzom nyúzom időmet
rágógumit szájából gyermek
húzom nyúzom időmet
szívem erősen ver mintha
lepkékkal volna tele
szívem erősen ver mintha
lepkékkal volna tele
elvesztegettelek
elvesztegettelek
beszivárogsz nappalomba
éjelemben
beszivárogsz nappalomba
éjelemben

NE UTÁLD

magamat kinn felejténém
csonttá fagyna reggelre
magamat kinn felejténém
csonttá fagyna reggelre
hol ezt hol azt felejtek
kinn a kertben
hol ezt hol azt felejtek
kinn a kertben
vannak akik saját
gondolataiktól is félnek
vannak akik saját
gondolataiktól is félnek
az a fa meredek
szikla falán
az a fa meredek
szikla falán
úgy néz ki mintha
levetné magát
úgy néz ki mintha
levetné magát
neked terveid vannak
utazol párizsba
neked terveid vannak
utazol párizsba
kijársz a szajna-partra
mint most a szamosra
kijársz a szajna-partra
mint most a szamosra
étvágyad rengeteg
ez is egyfajta életszeretet
étvágyad rengeteg
ez is egyfajta életszeretet
ne utáld a magad
képére teremtetteket
ne utáld a magad
képére teremtetteket

DRÁGOSZTÉ

Látták néhányan, azok mesélik, az öreg úgy vágta földhöz a tyúkot, hogy az meg sem mozdult többé. Ancsika néni nem bírta ezt tovább idegekkel, kirohant a konyhából, lesz, ami lesz, ő legalább a tyúkját nem hagyja így kárba veszni. Felkapta a földről a szerencsétlenül járt jószágot, kicsavarta a nyakát, és már szólt is hátra a lányának, Imolának, hogy tegyen oda gyorsan vizet forrni, mert megkopasztják, és készítenek húslevest. Mindenki meg volt szeppenve. Titokban, úgy a szemük sarkából még a rosszakarók és a haragosok is lesték, hátha bekövetkezik valami csoda, és Drágoszté mégis megenyhül. Hátha csillapodik a haragja, és nem hajtja el a háztól a kedvenc lányát, ezt a cédát. A kurválkodáson kívül egyébre alkalmatlan Szófiát. Ezúttal nem azért kapta fel a vizet a jó öreg, mert a lány ismét összefeküdt valamelyik mosdatlan cigánnyal, hanem azért, mert a templomba úgy akart menni, mint valami olcsó lotyó. Hát ember vagy te?! Rühös ribanc! Így akarnál a pap elé állni, úrvacsorát venni? Hogy a tenyérynői szoknyából, ebből a szélesebb övre emlékeztető valamiből kilátszik a segged! Az úrvacsorás kirielejszonát nekije! Na igen, ezt jól eltanulta Drágoszté, a magyaroktól – legalábbis ő így emlegeti: a legtökéletesebb káromkodásokat sajátította el ezen a vidéken. A szomszédok, a barátok és a rokonság, szóval mindenki, aki számít, egyhangúlag állítja, hogy elcsípte a nyelv zamatját Ancsika néni mellett. Tökéletesen, hangsúly nélkül járhatja a száját magyarul, senki sem mondaná róla, hogy harminc éve a hegyekben terelte a juhokat. Igenbizony, fiam, vedd tudomásul, hogy egy külföldi nyelvet úgy sajátítasz el legkönnyebben és leghamarabb, ha nekifogsz ellopni, ellesni a másiktól a káromkodásait. Így szokta dűnnyögni mackós hangján: *külföldi* és leghamarabb. Hiába kérelték lányai, hogy idegent mondjon, s fanyalodjon valahogyan a leggyorsabban az ízére – ha már annyit emlegeti ezeket a dolgokat! Nem és nem, ő van olyan magyar immár – replikáz –, hogy akármit megengedhet magának. A ravaszabbak ilyenkor azzal felelnek meg neki, hogy egyéb nyelvekkel sosem bibelődött, alkalma sem volt ilyesmire. Tévét ugyancsak magyart néz, a külföldi adók pedig kizárólag magyarul szólalnak meg, más nincs nálukfelé. Honnan tudná tehát, hogy a magyarok a káromkodás birodalmában győztes hősök?! Nevet, legyint, majd újult erővel káromkodik, bizonyítandó, amit csak ő ért úgy istenigazából. Ancsika néni a maga szelíd, mindent

megbocsátó természetével csak nyel és nyel, sosem vág vissza Drágoszténak. A néha-néha szinte kicsúszó dorgálásokat rutinosan visszaparancsolja: ne beszélj már ilyen csúnyán, öreg! A gombóc ott a torkában, lenyelné, ám azal marad. Meggyőzi a galamblelkét, hogy talán nem is gondolt ő ilyent. Addig-addig forgolódik szomorkás, lemondó alázata körül, míg igazából maga sem tudja, mi történik ebben a világban, amibe őket összerakta a véletlen. De a tyúkját, azt ugyan nem hagyja. Nyilván igaza van a férjurának, Szófia miért kell ennyire kipakolja mindenét? Kész szerencse, hogy bugyit húzott, egyébként kilátszana a vágása. Így is rusnya és undorító, az a csiknyi tanga, jajuramisten, hát ki tudom ejteni a szájamon, hogy tangába bújtatja a szemérmét! Dorma felcsinálta, és mi elvittük kaparásra... azóta ilyen. Ahhoz az idős doktornőhöz került, aki tizennyolc éve is ugyanilyen ráncos nagymamának tűnt. Engem ugyancsak az kapart ki – Szófia meg Imola után. Amikor Drágoszté rám ripakodott, hogy neki aztán nem kell több lány. Hozzá fordultunk, legalább tudtuk, hogy normálisan csinálja, és nem fertőzi be a nyomorultat. Azóta mintha megbolondult volna. Cigarettazik, iszik, örökké részegen érkezik haza, éjszakába temetkezve, a kutyák ugatásától kísérvé. A legszomorúbb, hogy rajta röhög a fél világ, mert persze a legények eldicsekedik egymás között „a dógot”. Nekem is megvolt, hé – így hetykélkednek, és fickóskodnának, hogy kinek többször. Csakhogy Szófia markancos: másodsor senkit sem enged behatolni. Így hallottam, így tudom. Velem ugyan nem áll szóba, ha kérdem, szikrát hány a szeme, és ocsmány a szája. A vénasszonyok ott ülnek a padon, a katona fegyelmével őrködnek a poszton, aszott bőrük a szemük körül mintha még szorosabbra vonná a láthatárt, úgy néznek át rajtunk, világ csúfságán. Nem fogadják a köszönésem, még az enyémet se fogadják. Persze, jól tudom, hogy a hátam mögött, amint belépek a boltba, rögvést összeborulnak. Mint a habok a végtelen türelmű tengeren. Vég nélkül susognak, csak susognak, susognak. Két perc múlva ájtatosan bámulnak a messzeségbe, úgy tesznek, mintha igazából egy szót sem váltottak volna, amíg én odabent jártam. Amikor kijövök, nyilván a boltos, Saláta kezdi osztani az átkozott Máriskával az éjszakai ügyeket, csámcsognak a mi Szófiánk újabb és újabb esetein. Állítólag Salátának, ennek a rücskös bőrű disznónak is aláfeküdt. Az meg így szokta előadni röfögő nevetgéléssel: egy csomag cigiért, valamint egy háromnegyedes vodkáért. Jól tudom bezzeg, hogy a lányom nem iszik afféle mérget, ami ennek a boltjában elérhető. Szajha, de legalább megadja a módját. Végül is megértem Drágosztét, hisz azt mégsem teheti, hogy így megy templomba úrvacsorázni. Kifakadt, rá ugyanaz a nyomás nehezedik, azóta...

Veszed le azonnal azt a szegecses kabátot magadról? Hogy a lepra esne beléd és az idióta körfűrész-muzsikát döngető latraidba! Az apja áldott jó lélek, kenyérré lehet kenni. Legalábbis ilyen volt. Újabban nem tudom, mire vigyen az agyam. Szívem az ellen is borzongva tiltakozik, hogy ezekre a tévelygős gondolatösvényekre egyáltalán rávezet az ördög. Drágoszté a lányával együtt változott meg a kaparás után. Nem beszélünk róla, örök csendbe takargatjuk, de érzem az érintésén este, amikor átölel az ágyban, érzem az elkapott tekintetek mögött, a legyintésekben és az elfordulásai-ban. Mindenben ott van. Fáj neki, és tudja: helytelenül döntöttünk. Sosem háritáná rám a felelősséget, hurcolja a kereszt ráeső részét – néha az az érzésem, engem éppenséggel felmentene, ha képes volna erre. Dorma cudarul elbánt ugyan Szófiával... és velünk... na meg a saját szüleivel, mi mégsem kellett volna elvetessük a picit. Hogyne, 17 éves volt a mi lánykánk, de megtarthattuk volna, hogy felneveljük. Hányan és hányan, hasonló módon lépnek félre! Nálunk is akadt volna étel a pluszszájnak. Ha nagyon rágtak volna minket a pletykafészek, eladtuk volna a földeket, és elköltözünk, valahová el, mindegy, merre, csak ne érjen utol a mocskos nyelvük. Nyugodalmos boldogságban, csendben leélhettük volna a mi kicsike életünket, amit a Fennvaló adott nekünk. Drágoszté heteken át mindenfélével elhalmozta Szófiát, mégsem jött helyre, semmitől helyre nem billent a sebzett lelke. Ült a besötétített szobában, és sírt, naphosszat zokogott. Végül, azon a hétfő estén az apja kifakadt, mondott egy kirijlejumát, becsapta az ajtót, majd elment a Merkatiba. Sosem járt ilyen helyeken, utálja azokat, akik kocsmában lopják a napot. Mesélte másnap Piros, milyen furcsán bámult: mint a sebzett bika, kapkodta a fejét, kit tudna meghasítani. S csak nyakalta befelé egyik rövidet a másik után. Amikor már vérekes volt a szeme, kiment, egyenes léptekkel ment ki a füstből-bűzből, s ejsze az Úristen sem tudná elbeszélni, mi történt odébb. Az emberek susogják, hogy csak ő tehetta el láb alól – azon a végzetes éjszakán megleste, amikor hazatért, leütötte és elásta, valahol a Disznókosárban áshatta el a nyomorult Dormát. Nem tudhatom, hiszen sosem szólt nekem arról a pár óráról. Kérdezni nem merek. Öt nap múlva kijöttek a policájok, hárman voltak, bilincsbe verték, és betuszkolták a kocsiba. Elvitték vizsgálati fogságba. Hiába tettem tanúvallomást, hogy aznap éjszaka velem hált, mint máskor örökké, mert az ügyész úr meghosszabbította a letartóztatási parancsot, és így ült az én férjemuram, aki a légynek sem ártott azelőtt, így húzott le három hónapot és tizenkét napot. Persze, kiengedték, mert semmit sem tudtak rábizonyítani. Hiába túrták fel a Disznókosarat: hullának

nyoma sem volt. Időközben kiderült, hogy Piró jelentette fel, Dorma anyja. Minden megváltozott, bizony. Ez a lány, ez a Szófia nekiesett a hazatérő apjának, tépte a haját, csapkodta a mellét, karmolta az arcát, hogy miért ölte le az ő kedvesét, miért és hol kaparta el?! Legalább templomos temetése lehetett volna, nem volt az a fiú olyan utcasöpredéke. Így üvöltözött az én lánykám, és Drágoszté túrta, egy szót sem szólt, csak próbálta eltolni magától a megfáradt lelket. Szófia megállt előtte, akaratosan megvetette a két lábát: Hát nem mondd, kutyája? Összeszorította az ajkát, míg kifehéredett, így csinált kicsi korában, játékból persze, és toporzékolt mellé. Ezúttal halálkomolyan gondolta. Sziszegte a szavakat, és élesen méregette az apját gonosz – nem, nem, inkább utálkozó tekintettel. Nem nyög néd ki végre, mit műveltél vele?! Elvettétek a kicsimet, és nagy bátran eltetted láb alól őt is? Hát emberek vagytok ti?! Azzal leköpte. Elborzadva és tehetetlenül vártam, számítottam rá, úgy megüti a lányát azzal a súlyos kezével, hogy a feje tompán nekicsapódik a beton lépcsőfoknak. Megfagyott a vér bennem, sikoltani se mertem. Nem ütött. Ehelyett csak szomorkásan mosolygott, letörölte az arcát, és hátrament az istállóba, szemügyre venni a gazdaságot, mi változott, míg ő oda volt. De ez a lány, ez a lány csak az apját akarta, és akarja továbbra is tönkretenni. Úgy szeretné látni: összetörve, megfeszítve, ez a végső szándéka Szófiának. Csak azt érteném meg végre, engem miért kímél? Miközben Drágosztét naponta végigsétáltatná a pokol összes kéntüzes kamráján! Úgy meg tudja szégyeníteni, változatosabbnál változatosabb módokon, hogy nyugodtan lediplomázhatna ebből a tudásából. Ez az egyetlen életcélja, ezért fekszik össze akárkivel. Már olyan híre van, hogy a szomszéd falvakból is jönnek hozzá a rosszarcú fiúk, a tésztaképűek és a durva kezű, lapáttenyerű nyálasok, azokkal, akarom mondani a legundorítóbb sátánnal is baszik! Kimennek, állítólag ki szoktak menni az erdőbe, és ott csinálják. Nem tudhatom, így mondják. Ezeket a szóbeszédet Rudi említi néha, amikor betér hümmögni Drágosztéhoz. Akkor is itt volt. Szófia odalépett az apjához, és az arcába vigyorgott: Na, te vén fasz, megyek úrvacsorázni! Ezt már nem bírta idegekkel a jó öreg, elkapta könyök felett, csúnyán megszorongatta a bal kezét. Előbb lecibálta a szegeccses kabátot róla, üvöltött, és sárba taposta, aztán elkapta ismét a karját. Látszott rajta rögvést, hogy elkékvült, úgy belekapott az apja. Aztán csak rángatta, dobálta, míg oda nem kerültek Rudi elé: Látod, Rudi? Ilyen az én lányom! Ilyenné lett! Nézz csak rá! Ki van alaposan mázolvva, mint valami rühös kurva, vastagon ki van festve a szeme, ha most bögne, elfolya az egész, és úgy nézne ki, mint holmi el-

fuserált szörnyeteg! Épp ezért nem fog sírni. Igaz, Szófi? Csak mosolygott rá, és villogtatta az agyará, jobboldalt félre talált nőni a foga, elnyomta a következő, és hát ilyenkor, amikor mosolyog, rettenetesen néz ki. Olyankor is félelmetes, mikor baráti társaságban, fergeteges jókedvében elneveti magát. Ezt tudja jól, hát egyre inkább arra szoktatta magát az évek során, hogy ha lehetséges, egyáltalán ne nevessen. Tetszését elrejti, vagy másképp fejezi ki, és megfigyeltem, hogy újabban alig-alig nyilvánul meg társaságban. Nem csoda, hogy mindenki elhúzódtott tőle, és morcos, lehetetlen alaknak bélyegezték meg. Hiába tudom én róla, mi az igazság: arany szíve van, és vidám, életerős ember, aki rajong az élet minden megnyilvánulásáért, akár a tudatlanságában romlatlan kisgyerek. A telet imádja – akár a latyakos tavaszt. A döglött lovat ugyanúgy képes megcsodálni, mint a kicsi disznókat, amikor angyalburokban kiborulnak a kocából. Úgy metszi a szőlőt, hogy érzem a simogatást minden egyes kézmozdulatában. Ez az ember, az én emberem lenne fekete lelkű? És gyilkos?! Zord, az igaz, mert olyanná tette önmagát: magányossá, halk lényé. Ilyen üvöltözős dührohama sosem volt. Csak úgy rángatta Szófiát, odahúzta, bármennyire vonatkozott a lány, odacsapta Rudi elé, mint holmi rongyot, és emelte a csizmás lábát, hogy belerúg. Csak akkor kapott észbe, mit művel. Idejében leállt. Ám a mérge, az nem párolgott el, sőt a felismeréstől, hogy Szófia szerette volna azt a rúgást megkapni és valahogy letudni, nos, ez annyira kiborította, hogy szinte tajtékozott. Igen, azt hiszem, igazán még csak ettől pörgött be. Felkapta a földről, és letépte róla azt a semmiforma vágott inget, amiből tényleg szinte mindene kilógott, közben üvöltözte Rudinak, hogy na látod, látod, komám, nézd meg, milyen gyönyörű mellei vannak, te is kaphatsz mindebből a jóból, a pap is kaphat, odaviszi a csöcseit, megfejeheti a tiszteletes úr! Nem Szófi fog inni a kehelyből, dehogy! Hát ezt csinálja ez a hülye picca... te, te, te, utca rongya! Ellökte magától, félmeztelen volt már a lány. Szófia behúzta a nyakát, reszketve kuporodott össze az apja előtt, karikába görnyedt, minél kevesebbet lássanak belőle a kíváncsiskodók. Az udvaron ott kapirgált, Drágoszté közelében téblábolt a kedvenc kendermagosom, hát az én férjemuram, aki még egy nyulat sem képes levágni, hanem el szokta hívni Dugójancsit, egyetlen villámgyors mozdulattal elkapta, és úgy földhöz csapta, hogy rögvest vége lett. A nagy kiabálásra összesereglett szomszédok és a járókelők átbámultak az apró deszkakerten. Nem kellett volna elmondjam a minden lében kanál Jánkáknak, hogy a tyúkban, miután felbontottam, megtaláltam az összetört tojást.

GYÓZI CÉRNÁVAL

A halál varrja fel
a gyászhuszárok fekete kabátjára
a vitézkötést. Nélküle bezárna a virágüzlet
a temető mellett. Ő ad ösztöndíjat azoknak,
akik beiratkoznak a virágkertészeti szakra.
Kenyeres munkahelyet, megélhetést ad ő
a koszorúkészítőknek is.
Ő tanítja szépíráásra azokat,
akik megírják a végbúcsú szavait...

Ha ő nem volna, hová mennének fel
a felmenőink? Lábtól hálnának
a szalmazsákokon, heverésznének
a barmok előtt az istállókban.
A temetkezési vállalat is csődöt mondana.
A koporsókészítő magára húzhatná
a koporsó fedelét...

Ha a halál nem volna,
megállana a halottas menet, illetve
el sem indulna. A templom mindig tele lenne
hívekkel, a temető pedig üresen maradna.
Ha a halál nem volna, vajon lehetne
betegség? A bölcsek szerint ugyanis
a betegség oka a halál, vagyis a betegség
csupán okozat. Ha nincs halál, hát nincs betegség,
s akkor vajon melyik orvos mondhatná el:
a betegekben, a betegekiből,
a betegekért élek!

Ha a halál nem volna,
kimenne divatból a születés is. Miért szüless meg,

ha semmi esélyed sincs a meghalásra?
És majd hogyan támadjon fel az, aki meg sem halt?

Hát sorolhatnám tovább a nyomós
érveket el egészen addig, hogy
a halál nélkül itt az élet teljesen
bogra futna...

A halál varrja fel
a gyászhuszárok fekete kabátjára
a vitézkötést. Győzi cérnával...

2018

PENELOPÉ

ÁTIRAT KAVAFISZ ÉS RITSZOSZ UTÁN

Árvaságomat, magányomat, elhagyottságomat,
özvegységemet szőttem a szőttesembe az esztendőök során.
Árvaság-csík, magányosság-csík, elhagyatottság-csík,
fájdalom-csík, bánat-csík, keserűség-csík...
Szőttem, tekertem és gondoltam,
egyszer majd véget ér.

Nem gondoltam arra,
hogy egyszer visszatérsz, te vén gazember!
Délceg, szép szál férfiként indultál útra.
Hajtott valami nyugtalanság, kalandvágy.
Ki akartad próbálni magadat vízen és szárazon.
Hát kipróbáltad, tapasztaltál, tanultál!
Bölcsőbb lettél? Aligha, hisz visszatérvén
csupán megkoronáztad eddigi disznóságaidat:
lenyiláztad, kinyírtad a kérőket!

A saját halottaimnak tekintem őket.
Téged minek tekintselek?
Elmentél, cserbenhagytál,
majd visszatértél, hogy túsul ejtsél...
Bár lennél legalább a tékozló fiú, ki térdre hull,
és bocsánatot kér. De te nem! Elhagytál, és visszatértél,
hogy gyilkosként vegyél vissza...

Kár volt elindulnod, és kár volt visszatérned.
Maradtál volna ott, ahol eltelt az ifjúságod!

Egyedül voltam és egyedül maradok.
A türelmem s a fonalam elfogyott...

2018. február 15.

RONGY

Ez a rongy nincs még elrongyolódva teljesen.
Ezzel a ronggyal még jól fel lehet törülni
a folyosót, a lépcsőházat, az előszobát,
a konyhát, a fürdőszobát, az erkélyt.
Ez a rongy még jó rongy, használható.
Miért kellene eldobni, lecserélni?

Ez a rongy nincs még elrongyolódva teljesen.
Persze, ki lehetne cserélni, van ahonnan:
a kuka mellé naponta kirakják a használt ruhákat,
lomtalanításkor tele a hely rongyokkal.
Vagyis van rongy döggivel!

Most, hogy tavaszodik, a koldusok
a parkban a bokrok közé dobálják
a feleslegessé vált gönceiket. Kapnak helyette
könnyű, tavaszi ruhát a Jótékonyágtól...
Van rongy rogyásig!

Ez a rongy, amivel feltöröljük
a lépcsőházat, a folyosót, az előszobát,
még nem rongyolódott el eléggé.
Mert vigyáztunk rá, mert megkíméltük!
De mert van rongy döggivel, rogyásig,
miért ne cserélnők le újabbra, mielőtt
mi magunk is teljesen lerongyolódnánk?

2018. április 20.

HAJ

Már születésem előtt nőtt a hajam ha meghalok nőni fog tovább
ami megtermett a fejemen amit lenyírtak róla hetven éven át
zsákokban állhatna a padláson vagy a csűrben
mint a gyapjú a juhos gazdáknál

valamikor gyermekkoromban a szomszédunk nyírt meg
a homlokom és a nyakam között a két fülem között most is
érezem a hajnyírógép hűvösét most is hallom a hajnyírógép
kecetelesét csikófrizura volt akkoriban a divat első áldozáskor
bérmálásakor ilyet viseltem később kamaszként középiskolásként
már sörényt hordtam Csíkszentmártonban a hajdani
járásszékhelyen
fungált még mondhatni virágzott a borbélyműhely
lépcsőfeljárattal a főút felől az ajtó felett sárgaréz tányért
lóbált a szél ide járt nyiratkozni a hetivásár végén
az aki eladta a lovát a tehenét az ökrét
megvetette a hátát a borbélyszékben
majd megszépülve megadjuosztálva indult haza
napokig kísérte őt a pacsuliszag amikor elment
a templomba amikor bement a bodegába

hanem a borbély
hogy tetszik parancsolni kérdezte előzékenyen

úriember volt kicsit köpcös kicsit teltkarcsú
mint Döbrögi a Ludas Matyiban mint Harai aki a papi lak
udvarán

marhákat vásárolt fel a rajon a magyar autonóm tartomány
a népköztársaság éveiben Dézsi György idején –
Nagy Árpí így hívták a borbélyt divatos frizurát nyírt nekünk
igyekezett lépést tartani a fejekkel már négy esztendeje
működött a középiskola a líceum a reál szak
hanem azért volt érzékünk a humánhoz is
ingó firma mondtuk és fingó írma feleltük rá
nagy árpi nagy árpi nagy árpi mondtuk határozottan
pinagyár pinagyár pinagyár feleltük rá büszkén
oda jártunk nyiratkozni négy esztendeig ezalatt
kezdett benőni a fejünk lágya és egyre inkább
elhatalmasodott rajtunk az érettség utáni vágy

akkoriban láttam egy filmet a maffiáról egy embernek a kezébe
pisztolyt nyomtak összecsomagolták repülőre tették
átrepülte az óceánt egy városban egy borbélyműhely előtt megállt
a borbély azonnal úgy fordította a borbélyszéket
hogy a lövés biztos legyen a pisztoly eldőrdült a gyilkost
pedig nemsokára vitte a repülő vissza oda ahonnan hozta

nyiratkozáskor később mindig ez a film jutott az eszembe
amikor a borbély a fenőszíjon csattogtatta a borotváját
hanem engem immár a feleségem nyír kopaszra
jó volna egy forgószék de nincsen
a fenekemen forgolódom jobbra-balra a hokedlin
kifényesedett már fenekemen a nadrág

manapság nem működnek a fodrászatok vidéken
nagyjából csődbe mentek a vidéki fodrászatok
ezért aztán ma már errefelé sok a szőrös ember

manapság nagyjából már otthon nyírják meg az embert
ma már villamos nyírógépekkel rendelkeznek
a nők a feleségek éles szerszámokkal késekkel

pinagvár mondom és eltűnődöm hátralévő életemben
már mindig kopasz leszek már zsákoslággá állhatna
hetven esztendő hajtermése a padláson vagy a csűrben
de nem maradt semmi a fejem után
csak az a hajtincs amit anyám levágott amikor megszülettem
ott hányódik valahol egy fiókban olyan mint Dalí félbajusza
amikor este csíkos pizsamában kopaszon az ágyba bújok
eszembe jut ha meghalok egy darabig a föld alatt
még zavartalanul kinő a fejem a haj

2018. május 15.

GENEZIS

A legelső napon talán a boltozatok
fényén, sötétségén,
esték és reggelek létrejöttein –
a létezés alapkövein elmélkedett,
aztán állhatatos munkához fogott.

Még mielőtt a második napon
létrehozta a boltozatokat,
az egymást cáfoló szférák vizeit,
fogta magát és elgondolkodott,
aztán sorompót emelt a két szint közé.

Még mielőtt a harmadik napon
újra színre lépett, már tudta,
hogy terjed a tét, zuhan, emelkedik,
mert föld kell és színes életelemek,
kiszámíthatatlan fenyegetettség.

Még mielőtt a negyedik napon
megérezte volna, hogy mi a magány,
elhatározta, hogy összevissza
szórja a mértani alakzatokat,
a zagyvaság precíz változatait.

Még mielőtt az ötödik napon
eldöntötte, hogy az egek, a vizek,
a lebegések és a szárnyalások,
az összetartozások úgy általában
olyanok, mint az elsősegély – lépett.

Még mielőtt a hatodik napon
megérezte, hogy nincs visszaút,
nyargalások és rohanások lesznek,

kényszerű hatalmak, határidő,
állatokat faragott és embert.
Kürtőkalapok izgó-mozgó tánca,
fűzők, harisnyakötők körvonalai,
libabőrös, lángoló testek,
kényszerű távozás, lőtt sebek
festették vörösre a hajnali eget,
megírta a végrendeletet.
Ez volt a sakk és a matt,
félredobta a faragott szenteket,
megszerkesztette a spontán korhadást,
az elháríthatatlan, ocsmány enyészetet.

A hetedik napon keresztfát szegecselt,
millió kérdés nyüzsgött körös-körül,
egyetlen koherens választ sem kapott,
megvakult, elcsendesedett,
félbeszakította meddő ténykedéseit,
migrén gyötörte, az elcsigázott,
málhás idegrendszer is kiakadt.
Megpihent, megsemmisült.

VELÖNTÁJNSZ – VISSZAJÁTSZÁS

Közelgett a nyárelő, a kikelet,
minden rossz hírű lakónegyed
csábítgatta a szagos testeket,
tisztogatta őket, mint bejáratok
kockaköveit a dolgos házmesterek.
Az ágas-bogas, izgága érzelem
kaput nyitott, befészkelte magát
agyakba, szívekbe, lábak közé,
akár a felhevült balsors, a vásott ragály.
Mit sem ért a tiltás, a recesszió,
fabatkát értek a példabeszédek.

Még a kislányok is megszöktek, elnapolták
a jellegzetes, házi rendszabályt,
elburjánzottak a téren, a folyó partjain,
mint a tűzvész, a tömegpusztítás,
megfojtottak diszkót és csehót,
makulátlan, ártatlan arccal
csókolóztak a villanyoszlopokkal,
el- és leszívtak füvet, fát, füstöket,
imbolygó falloszt és acélviperát.
Csak a már elnyűtt özvegyasszonyok
csurrantak-cseppentek zaklatottan
antik bútorok labirintusában,
konyhák ketrecében,
mint eldugult vízcsapok.
Ostromállapot volt – vijjogtak a mentők,
frissen tatarozott falak tövében
lihegett a lázas vérmérséklet,
szeretkeztek a hősi halottak.

UTAZÁS

1. A TARN

jó volt az ódon falak közül
kiosonva párás testtel
mártózni a kelő nap fényében
a Tarn sziklái – mint kifecamodott végtagok –
kapaszkodtak a folyó sodró árával dacolva
alattunk vadul zúgott-sistergett az ár
s mi borzongva lestük
hogyan nyeldekli az örvénylő vizet
a torokfájós végtelen

2. ROCAMADOUR

vétkeztünk itt is: egymás
ölelésébe rejtőztünk
lettünk kőbe karcolt emlék
– miként a meredek sziklafal
szövetébe szőtt város –
együgyű csönd termett köröttünk
míg a keselyűk szárnyaira
feszítve ránk nem ragyogott a nap

3. SARLAT

életre keltek a mesék
de tekintetünket elnyelte
az óváros hínárja
sírva menekültél
a tömény önzés elől
elúsztak melletted a szeplős falak

el a gyáva réz ludak
vakuk villantak s a szétszórt
kocsmasztalok között
botorkált a részeg ámulat

4. PYLA

az óceán akkor sötét volt és makacs
futva-höngörödvé
toccsantunk a józanító vízbe
a partnak ütköző hullámok
szórták ránk fehér gyöngyüket
a közelben világháborús betonbunkerek
fegyelmezetlen torzói
sört ittunk a parton komótosan
a távot kémleltük – sirályok röptét –
s a messzi végtelen szürke volt
homályos és hideg...

5. CARCASSONNE

éjfél tájt ránk dőltek
a vörösen izzó várfalak
kiárusított lelkek
bolyongtak a sikátorok közt
lélegeztem a kábító fényeket
táncolt velem a szél
s a ringlispíl bátor hat lova
kerestem valamit
ami bennem régről elveszett
nyakamba borult akkor a hold
s jó volt végre csókolni
az éjszaka örült lányait

6. LOURDES

egyszerre zuhant ránk a mély és a magas
siettem volna hozzád lázasan
de megvesztegette lelkemet a csönd
beszélni tanultam: kivárni a szavakat
– fehérén izzott égetett a jel –
s magához láncolt a sérült lelkű idő

TAKARÁSBAN

fénytelen hold... üres padok...
kilöttyent bor az abroszon
– melletted magányos vagyok:
közénk orvgyilkos szél oson

sörösdobozt gurít a szél
nézel reám miként a vak
virág a szív – de ha elmegy
vajon fölkel-e még a nap...

A KITAGADOTT

(Ratkó József emlékének)

visszavár elnémult városod
a szökőkút jéghideg vize
s takarja bár süppedő homok:
kopott sín pár vár valakire

egy bolond szív hazáról dalol
mit belep az idő horhosa
tapsol s a teljességről csahol
a sok hazuglelkű ostoba

lágynapsütés hullámverése
nyit álmaidnak tág teret
fuldoklik benne ezer éve
a megsebzett lelkiismeret

„NEM A KÖLTŐ HITELESSÉGE ÉRDEKEL, HANEM AZ EMBERÉ”

VARGA LÁSZLÓ EDGÁR BESZÉLGETÉSE
KALI ÁGNES KÖLTŐVEL, DRAMATURGGAL

Ópia című első versesköteted megkapóan tematizálja édesapád öngyilkosságát, és azt a hiányt, amit maga után hagyott. A könyv megírása segített neked feldolgozni ezt a traumát? Mennyire terápia az írás?

Igen, segített. Vagyis az az érdekes, hogy nem is annyira az édesapám halálát segített feldolgozni. Mennyi egy halál időtartama? Nagyon kevés. Azt segített feldolgozni, ami utána volt. A gyászban segített. Azt hiszem, nagyon sokat gyászoltam apukámat. Nagyon sok idő eltelt, amíg komplett gyászban éltem. Arra az időszakra segített visszatekinteni a könyv megírása, őszintén reflektálni azokra az állapotokra. Nagyon sok írásom volt például tinédzserkorból, amiket teljesen átdolgoztam. Nem telt el olyan sok idő, mégis nagyon furcsa volt visszanézni az akkori Ágnesre, aki teljesen más, aki akkora örületköröket fut a saját tinédzserségében, a nagy szabadságában, hogy hihetetlen. Ebben volt igazából terápia: az akkori önmagammal való szembenézésben, hogy el tudjam fogadni azt a tíz évet úgy, ahogy van, minden szépségével, rondaságával együtt. Sok vita van mostanában erről, hogy terápia kell-e legyen az írás vagy sem, azt hiszem, ez most nagyon trendi téma. Miután megjelent a kötetem, sokszor meg kellett fogalmaznom ezeket a dolgokat. És persze sokszor elmondtam, hogy igen, terápia volt, de egy idő után elgondolkodtam rajta, hogy tényleg az volt-e, vagy csak bemesélem magamnak. Biztosan meg tud-e oldani valamit, vagy éppen felhasít valamit? Rájöttem, hogy nem szabad bedőlni ezeknek a trendi témáknak, van jogom eldönteni, mit jelent az írás. Számomra terápia, de nem biztos, hogy mindenkinek az, sőt. Vannak klasszikusaink, akik egy pillanatra sem így közelítettek a versíráshoz: nekik ez statement volt, valami más. A

mai napig vannak ilyenek. Nekem viszont terápia, és nem hiszem, hogy tudnám csinálni, ha nem volna az. Máskülönben nem írnék. A költészetem nagyon ki van szolgáltatva az életemnek.

Lehet verset írni vidám dolgokról?

Nem tudom. Például van egy euforikus pillanatom, amikor körülnézel, és minden nagyon szép, érzed az inspirációt, de ha elkezded leírni, az lószar – a nap visszatükröződik a tömbházablakon, vagy mit tudom én. Jó, persze, az is társul valamiféle melankóliával, egyfajta más állapottal, de nehezen tudom megfogni a szépség esztétikáját. Nem tudok szép dolgokat írni, sőt szép dolgokról sem tudok írni. Az egy másik út, az már vizuális művészet, bár abban sem szeretem a túl szép dolgokat. Ha valami szépség tud is inspirálni, azt mindig szétroncsolom írás közben.

Nemcsak költőként, de dramaturgként is aktív vagy, több színházzal működtél együtt az utóbbi években. Mi az, amit te keresel a kortárs színházban? Mit élvezel leginkább ebben a munkában?

Engem elsősorban az alkotás érdekel a színházban is, az, hogy létre tudok hozni valamit. Inspirál a rendező, a társulat, szeretek nagyon sokat beszélgetni a színészekkel, sőt azt gondolom, hogy nagyon sokat kell beszélgetni velük ahhoz, hogy igazak legyenek a mondatok, amelyeket a színpadon elmondanak. Amikor verset írok, akkor az egy bentről befelé folyamat, a színház viszont egy bentről kifelé projekt, egy folyamatos párbeszéd, közös létezés egy közös térben. Ami még nagyon érdekes, hogy én szabadúszóként dolgozom, és van úgy, hogy hónapokat töltök egy másik városban, teljesen más emberekkel egy nagy fekete dobozban. Ez egy teljesen más létállapotot ad. Nagyon sok minden változik bennem, másképp fókuszálok dolgokra, más dolgok nyílnak ki az agyamban, más dolgokra figyelek. És ez a más létállapot nekem egy folyamatos alkotói állapot, ami nagyon jó. Nem az van, hogy megírom a verset, leteszem, és elkezdek valami egészen mással foglalkozni, hanem sokáig benne vagyok egyvalamiben. Nekem nagyon fontosak ezek az alkotói állapotok, máskülönben nagyon nehezen találom a helyemet a világban.

Megpróbálsz rávezetni a színészeket, hogy szerinted hogyan közelítsék meg a szerepüket, a karakterüket, vagy egymást alakítjátok a beszélgetések során?

Egymást alakítjuk. Megnézem például, hogy hogyan beszélnek. Minden színész másképp beszél, például van, aki hadar. Ilyenkor megfigyelem, hogy milyen hangokat adok a szájába, hogyan tudom lelassítani a színpadi beszéde ritmusát. Mondjuk úgy, ha több mély magánhangzó van a replikáiban. Megfigyelem, hogyan beszél magáról szünetben egy cigi mellett. Mi-

lyen a belső ritmusa, azt a belső ritmust hogyan tudom ráírni a meglévő szövegre. Szótagokat számolok például, nagyon intenzív az egész, és egyre inkább úgy érzem, hogy ez az a forma, amelyben én tudok dolgozni. Nem tudom, hogy van-e hivatalos neve vagy kinek a dramaturgiai módszere ez, de ezek a dolgok érdekelnek. Azt a pontot keresem – és ez a költészetre is igaz –, amikor a belső ösztönös hang elkezd kifele dübörögni, és új nyelvet talál magának. Nagyon érződik szerintem egy színészen, hogy csak megtanulja és elmondja a szöveget, vagy ráül és megy vele. Persze nem sikerül mindig. De amikor sikerül, akkor egy olyan kapcsolat alakul ki emberileg is, amiért azt mondom, hogy megéri színházat csinálni.

Az első színházi munkád Maurice Maeterlinck Vakok című darabjából készült Kolozsváron Nagy Botond rendezésében, de a végleges szövegkönyvet közösen alkottátok meg többek között Samuel Beckett, Hajas Tibor, Pilinszky János és Pier Paolo Pasolini munkáit is felhasználva. Hogyan zajlott az az alkotói folyamat?

Az eredeti darab egy nagyon sötét, nagyon elvont szöveg, ettől hamar eltértünk, és monológokat írtunk a különböző részekre saját élmények alapján. Ezeket hosszú beszélgetések előzték meg. Voltak olyanok, amiket én írtam, voltak olyanok, amiket a rendező, és volt olyan is, amit a színésszel közösen írtunk. Az volt az első színházi munkám, azóta is tanulok. Nagyon érdekes folyamat volt, és nagyon jó, hogy egyből így kerültem bele. Nem az volt, hogy bekerülsz egy rendező mellé, aki megmond mindent, hogy hogyan csináld, és tényleg csak annyi a dolgod, hogy hozzád neki a kávé. Botonddal tényleg alkotótársak vagyunk, azóta már többször dolgoztunk együtt. Nagyon jó, hogy így indult az egész, mert így nem kell levetnem magamról azokat a frusztrációkat és kisebbségi komplexusokat, hogy nem vesznek emberszámba. Nem tapasztaltam ezt, és nagyon szerencsésnek érzem magam, hogy alkotótárs voltam eddig minden egyes színházi projektben.

Az együttműködések Nagy Botonddal a nagyszebeni Radu Stanca Színházban folytatódott, ahol a Hedda Gablert mutattátok be románul. A dramaturg munkája nagyon nyelvfüggő, mennyire volt nehéz, vagy más, amikor románul kellett ugyanazt csinálnod?

Nagyon nehéz volt. Én azért a mai napig nem tudok anyanyelvi szinten románul, mondhatni ott tanultam meg, amit megtanultam. Rettenetesen féltém az elején. Volt két asszisztensem is, és tényleg minden segítséget megkaptam a színészektől és az egész társulattól. Mindkét dolog, amivel foglalkozom, a költészet és a színház is szövegcentrikus, de nem akadémikus szinten, vagy nem úgy, mint mondjuk megszerkeszteni egy lapot vagy írni

egy elemzést. Az volt nagyon érdekes, hogy egy adott ponton, mondjuk két hét eltelte után ott Szebenben teljesen élt bennem a nyelv, és lehet, hogy nem értettem minden egyes szót, amikor beszélgettünk – bár azért a szövegkönyvből minden egyes szót tudtam –, de megértettük egymást. És tulajdonképpen ezt keresem én a nyelvben, az írásban is, amikor meg tudnak ezek a pillanatok születni. Kemény munka volt, erős adaptáció lett, teljesen 21. századira írtuk a darabot, és ez nem ment volna a színészek nélkül. Ott is meg kellett figyelmem, hogy kinek mi áll jól, mert hiába jövök a high tech új szavakkal, ha esik ki a színész szájából.

Sepsiszentgyörgyön nemrég mutatták be az Egy zabigyerek kék háttér előtt történetet mesél című előadást Radu Afrim rendezésében, annak szintén te voltál a dramaturgja. Afrimról gyakran hallani, hogy nehéz ember, hogy a színészeket nagyon megviseli egy-egy próbafolyamat vele. Milyen volt a közös munkátok?

Raduval első pillanattól megértettük egymást. Ez, tényleg nem tudom, min múlik – it's a match. Valahol a bolondságunk nagyon hasonló. Rám is mondják azt, hogy nehéz ember vagyok, vagy bonyolult, irritáló, idegesítő. Tudom én is magamról, ő is tudja magáról. De nagyon szép találkozás volt. Az előadás alapjául Molnár Ferenc *Az üvegcipője* szolgált, abból kiindulva írt Radu egy teljesen új szövegkönyvet, aminek én először a műfordítója voltam, aztán a dramaturgja. A történet egyébként nagyon sok szállal kötődik a Székelyföldhöz, nagyon sok „belső poén” van benne. Szerintem egy nagyon szép koprodukció született, érdekes, hogy mondjuk a tekerőpataki szilvapálinka hogyan tud hitelesen megjelenni Radu Afrim előadásában, aki nem sepsiszentgyörgyi, így nem ismeri annyira a helyi viszonyokat. Szóval nekem nem volt semmi nehézségem Raduval. Persze, nem tudom, színészként milyen vele dolgozni. Néha én is szarul érzem magam, mikor nagyon inspirált vagyok, és csak osztom az instrukciókat, hogy ezt csináld vagy azt csináld, és közben leesik, hogy basszus, egy emberrel beszélek. Színészként teljesen más egy próbafolyamat, mint dramaturgként.

Említetted, mennyire fontos, hogy hitelesen jelenjenek meg dolgok az előadásban. Mit jelent a művészi hitelesség számodra?

Talán azt, hogy nem érzem az alkotáson az erőltetettséget vagy azt, hogy ezt már hallottam vagy láttam valahol. Hogy nem egy betanult, nem egy futószalagon legyártott dolog. Ha belegondolok, a hitelesség rohadtul egyszerű. Nem is az a jó szó, hogy őszinteség, mert az is relatív, hanem valami olyasmi, ami tényleg belülről jön. Amikor a mímelés eltűnik, nekem ott kezdődik a hitelesség bármilyen művészeti ágban. Ne érezzem azt, hogy mímelt

az a dolog, lássam mögötte az alkotót, lássam, hogy szinte belehalt. Ez igazából egyéntől függ, nem az alkotótól: nem a költő hitelessége érdekel elsősorban, hanem az emberé.

Ha már visszatértünk a költészethez, szerinted egy költőnek mennyire kell kíméletlenül őszintének lennie, kitárulkoznia a verseiben? Mi az, amit még megmutatsz, és mi az, amit már nem?

Az a jó a versben, hogy valószínűleg magának az alkotónak sokkal drasztikusabbnak tűnik ez a kitárulkozás. Ez egy belső harc. Talán ezen múlik a hitelesség. Kívülről az olvasó nem látja, és nem is kell, hogy lássa mindig, mi a személyes a versben. Nem a szó szoros értelemben vett élvezetéről van szó, nem a beleket látják, nem a testet, hanem az érzéseket és állapotokat. Az alkotó döntése, hogy mennyire őszinte, mennyire mer az lenni. De nagyon fontos, anélkül nem megy, anélkül csak mímelés lesz. Viszont azt is gondolom, hogy a hitelesség még nem garancia arra, hogy művészileg jó dolgot csináljunk. Nem tudom, hogy még mi kell hozzá, nem tudnék receptet mondani, de azt hiszem, nem elég az, ha csak hitelek vagyunk.

Fel kell tölteni tartalommal? Üzeni kell valamit? Egyáltalán szabad, hogy legyen egy előre kifundált üzenete egy írásműnek vagy bármilyen művészeti alkotásnak?

Fel lehet tölteni, engem nem zavar, ha van üzenet. Nagyon jellemző a kortárs irodalomra az üzenetátadás, a külső szemlélő pozíciójából írni fontos témákról. Szerintem nem baj az, hogy írások jelennek meg a menekültekről, klímaváltozásról, sőt jó, fontosnak tartom, de én például nem tudom ezt csinálni. Nem tudnék csak azért írni, hogy egy általános üzenetet átadjak. Soha nem akartam próféta lenni, nincsenek világmegváltó gondolataim, nem hiszek a prófétákban. Veszélyes az, amikor valaki elkezd elhinni magáról, hogy próféta, és üzennie kell. Láttunk már pár ilyen a világtörténelemben, és nem lett jó vége egyiknek sem.

Mik a fontos témák szerinted?

Például borzasztó, hogy a feminizmus még mindig egy szitokszó. Nem tudom felfogni, hogy a feministák közellenségnek minősülnek. Azt hiszem, engem ez bánt a legjobban, mert elég sokszor érzékelem, hogy milyen hátrányok származnak abból, hogy fiatal nő vagyok, hogy mennyire vesznek komolyan akár alkotóként, akár személyként. Ez szerintem egy nagyon fontos téma, fel kéne már ébrednünk. Ráadásul a nőkhöz való viszonyulásból nagyon sok minden következik: innen jutunk a családon belüli erőszakhoz, a nemi erőszakhoz, sőt a férfiak különböző frusztrációihoz is a nőkkel kapcsolatban, amiket otthonról hoznak, amikbe belenőttek. A másik ilyen a

szemfényvesztés. Bár ez nem új, az emberek mindig is vágytak a szemfényvesztésre. Csak most már több csillogó-villogó dolgunk és több masinánk van ahhoz, hogy jobban működjék. Nem is értem, hiszen olyan okos dolgokat csinál az emberiség, és mégis olyan buták vagyunk, hogy megáll az eszem. Ott van egy csomó nyűg a nyakunkon: a nemzeti önérzetbe oltott kisebbségi komplexus, az eltorzult vallási nézetek, ezt látom minden harmadik emberen. Nem vagyunk képesek abba belegondolni, hogy milyen aprócska pont a Föld a világegyetemben, úgy csinálunk, mintha nem ugyanolyanok volnánk, és nem ugyanonnan jönnénk.

Politikai szemfényvesztésre gondolsz?

Politikaira is, meg társadalmira is. Nem akarom ennyire különválasztani a dolgokat. Már csak azért sem, mert félek. Nem akarok egyszer csak arra ébredni, hogy az én életemet is leuralta a politika, hogy már én sem tudok kimenni a barátaimmal, és anélkül váltani pár szót, hogy ne ott lyukadnánk ki, mi a helyzet Magyarországon, vagy mi a helyzet itt politikai vonalon. Fontos, hogy figyeljünk ezekre a dolgokra, de az sem egészséges, ha folyton ez megy, és sajnos az értelmiségi is be tud dőlni ennek a szemfényvesztésnek, és csak ezzel foglalkozik. Pedig a politikusok, a pártok jönnek és mennek, nem hiszek abban, hogy örökre maradnak. Nem erről szól az élet szerintem, nem szabad, hogy ez határozza meg a mindennapokat.

Úgy érzed, hogy a magyarországi politikai diskurzus túlságosan átszívárog Erdélybe is?

Jelen pillanatban sokkal szívesebben élek Erdélyben, mint Magyarországon. Gyomoridegem van, ha át kell lépni azt a határt, pedig rengeteg nagyon jó barátom él ott. Mocsárszerű az egész, beleragadtak az emberek. Nem lehet könnyű, nem azt mondom, de én nem hiszek abban, hogy attól lesz jobb a világ, ha egyfolytában felháborodott Facebook-posztokat írogatunk. Szerintem többet segítene az embereknek, ha leülnének meditálni ahelyett, hogy a Facebookon fröcsögnek. Legalább a saját életednek legyen tétje, mert ha folyamatosan csak a politikával foglalkozol, akkor nem lesz.

Tehát a túlzásba vitt aktivizmus is veszélyes.

Valahogy úgy kéne megtanulnunk közösségben élni, hogy olyan egyének tudjunk maradni, akik tudnak valamit adni. Azt hiszem, akkor veszélyes az aktivizmus bármiért is, amikor elfelejted a saját emberi értékedet, és a másik ember értékét. Amikor láthatatlan, ezerfejű szörnyek ellen kezdünk el harcolni. Amikor elfelejtünk az emberek szemébe nézni, és elfelejtjük, hogy mindkét oldalon ugyanaz van. És nem azt mondom, hogy mindenki-

nek meg kell bocsátani, vagy hogy mindenkit el kell fogadni, ebben én sem hiszek. De nem felejthetjük el, hogy a másik is egy emberi lény.

Mikor mutattad meg az első verseidet a nagyapádnak, Farkas Árpádnak?

Szerintem olyan harmadikos koromban. Sőt a nagytatám a múltkor mutatott meg egy verset, amit még elsős koromban írtam, és ő megőrizte – de nagyon gáz. Az volt a címe, hogy *Románóra*, és így szólt: „Románórán sok a román, / én nem bírom egyáltalán.” Ez volt az első versem. Arra viszont emlékszem, amikor először írtam egy „komoly” verset, ez nagyon megmaradt. Negyedikben volt, azt hiszem, és halottak napja volt. Épp a napokban jött elő ez az emlék: a tancim valamit magyarázott arról, mi a különbség a próza és a líra között. És akkor én írtam egy prózaverset a halottak napjáról. Sajnos, nincs meg, és nem is emlékszem rá, de arra a hangulatra most is, amiből megszületett.

Te már abban a korban tudtad, mi a prózavers?

Hát hallottam róla – bár a mai napig sem ismerem pontosan ezeket a definíciókat. Viszont én gyerekként nagyon sokat lógtam a felnőttekkel. Aztán később sok mindent be kellett pótolnom, mert ennek az a hátránya, hogy folyton ott ülsz, figyeled, miről beszélnek a felnőttek, megjegyzel dolgokat, elképzelsz dolgokat, nagy beszélgetéseknek vagy a tanúja, de aztán rájössz egy adott ponton, hogy semmit sem tudsz semmiről. Hallasz furcsa szavakat, de nem érted őket. Nagyon felszínes tudás ez. Ami egyébként nem baj, mert lehet aztán mélyíteni. Például a *Bűn és bűnhődés* érzelmi világát sokkal hamarabb érzékelttem bizonyos beszélgetésekből, minthogy elolvastam volna a regényt. Örülök annak, hogy értelmiségi családból jövök, rengeteget kaptam, de ez nem elég. Sokszor még tévútra is vihet.

Nagyapád próbált terelgetni, beszélgettetek a verseidről?

Persze, sokat beszélgettünk róluk, nagyon figyelmesen olvasta a verseimet. Adott tanácsokat, mondta, hogy a szakmát meg kell tanulni, megkaptam például Nemes Nagy Ágnes és Lengyel Balázs *A tünékeny alma* című könyvét, de soha nem mondta azt, hogy legyél ilyen vagy olyan. Teljes szabadságot adott nekem.

Mik a legközelebbi terveid?

Hogy túléljem ezt a színházi évadot. Januárban kezdtünk dolgozni Hudi Lászlóval Gyergyószentmiklóson, utána Kolozsváron csináljuk meg Ibsen *Nóráját* Nagy Botonddal, aztán jön Temesvár, Szegen és Sepsiszentgyörgy. Közben verseket is írok, de sokat veszekszem magammal. Egyszerűen félek beféjezni őket. De, azt hiszem, még le kell ülepednie az első kötetnek is.

MI TŰNIK elő belőlünk, mi bújt ennyire mélyre,
hogy ebben a télben mégis megmutatja magát egypár
zavaros szívdobbanásig, csak mintha valaki, jobb életet
ajánlva neked, a sírunkon járkálna. zártkörű korszak.
majd már kitaratóbban, hideg helyek, még hidegebb nevek,
kivilágosodik, szürke lesz a fehér, furcsa múlt idő kerül elő;
fényhiányos lelkiismeret, sötétség reggel, délben, hová
tegyelek, te fura idegen, jégtönk szívem. ideges, tarthatatlan
szingularitásból konfúz, visszafoghatatlan terjedő, értelmetlen
massza, az otthonosság derűje piszkolódik így. üres a krimó,
mint én, rút napok jönnek, másik múlt időben történek.

MILYEN ÉVSZAK ez már, milyen egy
nyomorult évad, ahol csak a sötétség történik,
hidegen remeg a szívem, megszólalni sincs
kedvem, minnek is, ha egy csodát elvesztettem.
üres az ivó, mint én, rút napok jöttek, vittek;
miként az ember, aki végül megalkuszik a
lelkiismeretével, én is milyen ócska lettem, és
mint aki ott se volt, nem találok vérbeli helyem.
már nem is látszom, pedig nem elég büntudattól
hízni, unottan szemlélődni, várva, mi jöhet még,
ha tegnap minden megtörtént. láttam már, amit
lehet, talán el is mondtam, amit tudtam fel-
feldadogva, most már nem barátkozom a
számokkal, nem keresem meg, ki voltam,
mielőtt eltűnt a melegem; álmomban még
egyszer megmérem magam a hold iránt,
magamtól vártam többet, akinek hogyan
fogom mindezt megbocsájtani. téli délutánok
hosszúra nyúlt árnyékában már csak
őszülő szakállam nő tovább csikorogva.

PARASZKÍVA

Váratlanul meghalt Paraszkiwa, a mostohaanyám. Hajnalban szokás szerint még rendesen fölkeltem, miután apával megreggeliztem, átmentem a kantineba, Rupival megfőztem a reggelit a katonáknak, elmosogattam, aztán mivel ebédre túros makaróni lett volna konzerv paradicsomszósszal, nekilátottam a konzervdobozokat fölbontani. Úgy a felénél tartottam, amikor abbahagyta, megkérte a hadtápos Scarlatot, akihez a konyha felügyelete tartozott, hadd mehessen át kicsit pihenni a révházba, mert amúgy nincs sok dolog dél előttre, ő pedig furcsán érzi magát. Szédül, ég a bőre, és mintha hangyák bolyonganának a hajában.

Én akkoriban a rokonaimnál, a fennsíkon táborozó meszeseknél dolgoztam, a szakmát tanulgattam, de mivel késő ősztől szünetel az égetés, lejártam apához, a révhez. Volt, hogy egy-két héten át ott maradtam, barátkoztam a katonákkal, akiket nemrég vezényeltek ki határőrizetre, ide a Dvug partjára, a régi révhez. Onnan letről csak a mészégető kemencék füstje látszott, az őszi végi szélcsendben, mint halványkék ernyő lebegett a fennsík fölött.

A régi révház műhelyében kicsorbult szerszámokat reszelgettem, próbáltam őket élesíteni, amikor meghallottam, ahogy Paraszkiwa matat a szomszédos helyiségben, ahol apával laktak. Ő is meghallotta, ahogy a műhelyben tesz-vesz, bejött és szólt, hogy most egy kicsit megmosdik, aztán lepihen, mert nem érzi jól magát, én pedig később néztem át a konyhára, hátha segítenem kellene Rupinak, ha a tápos szeszélyéből kifolyólag közben mégis valami különmunka adódott volna.

Többet aztán nem is láttam élve, mert valamikor a délelőtti folyamán meghalt.

Én ugyanis közben, ahogy megkért rá, átmentem a kantineba, hogy helyettesítsem a konyhán, apa pedig kora reggeltől a gáton, a kutyáival dolgozott.

Apát napközben akkoriban alig lehetett látni. Amikor errefelé, a Dvug mentén egyik napról a másikra kiigazították a határokat, és katonák költöztek a révhez, megszűnt a túlsó part felé a kompjárat, így többet nem volt szükség révészre, apa, hogy ki ne rúgják, és el ne küldjék végleg a kényes övezetből, azt hazudta Susnik parancsnoknak, hogy mindenhez ért, a kü-

lönböző mesterségeken kívül például az állatokhoz is, kiváltképp a kutyákhoz, így elérte, hogy a hivatásos gyepmester felügyelete mellett rábízzák a határőrség kutyáit. A helyőrség akkoriban kapott belőlük harminchét darabot, főleg németjuhászt és rottweilereket, ezekkel pedig mielőbb meg kellett ismertetni a tizenhét kilométer hosszú partszakaszt, ahol a határ a folyó mentén húzódott. Nem lehetett tudni, hogy csinálta, de a kutyák első naptól kezdve, amikor zsebre dugott kézzel először lement közéjük bemutatkozni a kennelnek nevezett karámba, egyből elfogadták.

Aznap is már kora reggeltől a kutyáival volt, rottweilereket futtatott a part menti töltésen. Amellett, hogy előző éjszaka csendesen, kitartóan, ahogy ősz végén szokott, egészen hajnalig esett, és a töltés is teljesen felázott, a kutyák fáradt vándormadarakat szimatolva minduntalan bele-belegázoltak a part menti bozótba, hogy olykor apának is néha az iszapos gaz közé taposva kellett őket előcsalogatni, így déltájt eléggé csatakosan tért vissza, és portyáját befejezve szeretett volna mindjárt megmosakodni. Mivel az ülőkádat nem találta a helyén, a gerendaház falára akasztva, ahol fülén átfűzött zsinórral mindig egy kampón lógott, benyitott a mosdókamrába. Az ülőkád valóban ott volt, benne Paraszkiwa ült, a mostohaanyám, félrebillent fejével, a víz pedig addigra már teljesen kihűlt körülötte.

A kádban barakképülete a part és a hegyoldal között húzódó keskeny lapály peremén, félig a lejtőnek támaszkodva állt, valamennyi ajtaja és ablaka a folyó felé nézett, így a konyhából egyenesen a régi révházra lehetett látni. Paraszkiwa tanácsát megfogadva ott tettem-vettem, hogy ha szükség van rám, kéznél legyenek, onnan láttam apát, ahogy belép a mosdókamrába, majd rögtön ki is jön, aztán csak áll hol maga elé, hol az égre tekintve, csípőre tett kézzel a küszöbön. Miután sokáig nem mozdult, kinyitottam az ablakot, ekkor a nyikorgásra ő is odakapta a fejét. Biztos, nem is értette, mit keresek a helyőrségi kádban, csak integetni kezdett hevesen, hogy menjek ki hozzá.

Kisiettem, és még oda se értem, már kiabált felém.

Gyere, gyere, nézd meg, kíváncsi vagyok, vajon te is azt látod, amit én? Mert szerintem Paraszkiwa meg van halva.

És tényleg, ahogy beléptem a mosdókamrába, már nem csodálkoztam, hogy apa korábban nyomban kifordult onnan, mert nekem is ez jutott eszembe. Bár Paraszkiwából csak az ülőkád támlájának támaszkodó csupaszcspasz válla és kétoldalt kilógó lába látszott, így hátulról is bárki számára bizonyosnak tűnhetett, hogy az nem egy élő embernek a lába, vagyis akit éppen lát, az meg van halva. Fején most is kendő volt, kissé félrebillent, mintha kíváncsian a helyiség legsötétebb sarkából várna előbukkanni valamit, két lába térdtől

lefelé mereven lógott ki a kádból, teste pedig, ahogy a pórusain át távozó lélek finom dérrel bevonta, olyan fehér volt, hogy tőle a homályos kamra gyöngyházás fényben derengett. Apa mintha még utoljára a szemébe akart volna nézni, álla alá nyúlt, próbálta fejét maga felé fordítani, de az alig engedett, ha sikerült is valamennyire elmozdítania, mindannyiszor, mintha gumiból lett volna, a nyaka tengelyén visszaugrott a helyére. Mivel látta, hogy tényleg nincs mit kezdeni vele, hamar békén is hagyta. Szólt, hogy fogjam meg és tartsam szorosan a kád peremét, hogy fel ne boruljon, ő pedig Paraszkvát a hóna alá nyúlva kiemelte a vízből. Mivel a lóca tele volt Paraszkvá levett ruháival, hogy azokat össze ne vizezze, félig a lócának, félig a deszkafalnak támasztva letette a földre, a rongyszőnyegre. Fura volt a mamát így látni, meztelenül. Semmi köze nem volt már az igazi Paraszkvához, inkább egy műnőhöz hasonlított, amilyent Sztankovóban, az állomás melletti, bujálkodásra való holmikát árusító kis bolt kirakatában lehet látni. Mintha fel lett volna fújva, mintha most már egész teste gumiból lett volna.

Miközben kiemelte, apa is csuromvizes lett. Amikor elengedte, láttam, hogy szőrös a kézfeje, hosszabb szőrszálak tapadnak a tenyeréhez is.

Nézd csak, apa, mondtam neki, szőrös a kezed, a kézfejed, de még a tenyered is. Tisztára szőrös vagy, és észre se veszed?

Apa hirtelen megnézte a kezét, kifordította tenyerét is, ekkor ő is látta, szőrös mind a két kézfeje, de még a tenyere is.

Ejha! Nézz te oda!, mondta. Aztán halkán, csak magában morogva hozzátette: a fenébe is. Később megint: ez vajon mi a fene lehet?

Rám nézett, aztán meg Paraszkvára, aki teljesen csupasz volt ott is, ahol az ember legkevésbé várná, a szemérme tájékán. Ott is bizony. Csak a kihullott szőr tapadt meg testén itt-ott különféle rajzolatú csomókban, hullámzó csíkokban, ahogy a fürdővíz szeszélye a bőrére rajzolta, amikor apa a hóna alá nyúlva kiemelte a kádból, és nekitámasztotta a falnak meg a lócának. Nem elég, hogy meg volt halva, és már jócskán kihülve kell vele bajlódni, mert olyan, mintha gumiból volna, most itt volt ez a dolog a kihullott szőrrel. Mintha a teremő tréfája lett volna az egész, hogy mostani állapotában, vagyis anyaszült csupaszon leginkább akkori képére hasonlítson, amikor a világra jött. De nem a teremő műve volt. Nem ám.

Ahogy ott álltunk és néztük, csak a nézésünktől, homloka és a füle között, jóformán a kendő alól egy hajtincs is előbukkant, levált a fejről, és a vállára hullott. Mivel a haj még a halál után is nő egy darabig, ez aztán már a halál legeslegbiztosabb jele volt. Nemhogy nem nőtt, hanem egyenesen ki is hullott a helyéből. Apa csak hümmögött, a foga közt mormogott.

Valami baj van?, kérdeztem.

Apa nem válaszolt, kiállt az ajtóba, és kinézett az udvarra, ahol a katonák két barakkja állt.

Mit kerestél a konyhán, kérdezte apa anélkül, hogy véletlenül is rám pillantott volna.

Még a mama küldött oda, mondtam, amikor átjött fürödni, hogy ha valami még eszébe jutna annak a faszfej Safrannak, segítsék a konyhán Rupinak.

Igaz is, mondta erre apa, biztos tudta, miért mondja. De látod, pont a legfontosabbat elfelejtette mondani, azt például, hogy beteg. Azt sem, hogy mi indította arra, hogy fényes nappal, a konyhai dolog kellős közepén átjöjjön a révházba fürdeni. Mondta egy szóval is, hogy nem jól van?

Mintha mondott volna ilyesmit, mondtam. De inkább csak azt, hogy meg szeretne mosakodni.

Akkor hát lehet, nem is tudta magáról.

Mit?

Hát, hogy rosszul van. Csak fürödni akart, mi? Előfordul biza ilyesmi. Mások, mint például Jankov unokabátyád is, még furcsább dolgokat műveltek. Ahogy egy napon megsejtette, hogy elindult feléje a halál, nem tett mást, csak fogta magát és levettette a cipőjét, leült és várt. Mintha a halál azt kívánná, hogy minél kevesebb göncben találjon rá. De tudok másokról is, akik meztláb várják, hogy vége legyen.

De ő nem vetette le, mondtam. Rendesen fel volt öltözve, amikor beszéltem vele.

Erre apa csak legyintett. Akkor most visszamehetsz. Menj, segíts Rupinak.

Kis ideig kettesben maradhatott Paraszkívával, de nem sokkal később megint csak a konyhaablakból láttam, hogy kilép a mosdókamrából, gondosan becsukja maga mögött az ajtót, és átjön a barakkba. A konyhából is hallatszott, hogy rövid kopogtatás után benyit az ügyeletes tiszti szobába. Biztos Susnik századossal beszélgetett, aki valamiért kedvelte, mert nem sokkal később pedig már hallani lehetett, ahogy a híradós szobából valaki Sztankovót hívja, a laktanyásokat, hogy küldjenek ki sürgősen egy halottkémet a révhez.

Apa még aznap el akarta temetni, ezért délben értem jött, hogy ha megfőztük a katonáknak a túrós makarónit, és a továbbiakban nélkülözni tudnak, menjek és segítsék neki. Először is kétoldalt megragadva kihoztuk az ülökádat a mosdókamrából, és belőle a vizet az eresz alatt húzódó elvezető-

árokba öntöttük. Ahogy hoztuk kifelé, és a víz az edény falai között ide-oda ringott, jól látszott, hogy színét szivárványos játékkal itt-ott még mindig vékony rétegben szőr borítja.

Ezután maga Paraszkiwa következett, vele apa már egyedül kívánt elbánni. Megint csak a hóna alá nyúlt, fölemelte a földről, a lócára akarta fektetni, de mivel az még tele volt Paraszkiwa levetett ruháival, biztos azért, hogy be ne nedvesítse őket, meggondolta magát, intett és már mondta is, hogy csináljak velük valamit, ürítsem le a lócát, és húzzam ki az ajtó elé, az udvarra. Ő pedig addig a testet, hóna alatt fogva derékban kissé meggörnyedve tovább tartotta. Paraszkiwa tehetetlenül lógó karjai nem kalimpáltak ide-oda, mint az ájult embernek vagy a részegnek vagy valami élettelen bábunak, hanem mereven elálltak a testéből, mintha belülről föl lett volna fújva. Úgy látszik, ahogy mondják, izmai, az ízületek hajlatai már kezdtek merevedni. Tisztára olyan volt, mintha gumiból volna. Amikor apa látta, hogy miután eligazítottam, a lóca már nem inog ide-oda az egyenetlen talajon, félig az ölében, félig maga előtt tolva, lábával is segítve, mint egy krumplis zsákot, kihozta a halottat, és végigfektette a lócán. Azt mondta, a halottkém bizonyára örülni fog, hogy nem kell a mosdókamra homályában vakoskodnia. Kihozta a kamrából a rongyszőnyeget, és betakarta vele Paraszkiwát, de bárhogy igazgatta rajta, vagy orrától fölfelé a feje, vagy a két lábfeje kilógott alóla. De nem volt mit takargatni, inkább csak a nőiességi tájait, mert a helyőrségnél addigra már mindenki tudta, hogy meghalt Paraszkiwa. Az ablakok mögött leselkedő arcokat lehetett látni.

Amikor közeledett az ebédosztás ideje, apa megint csak visszaküldött a konyhába. Úgy tervezte, hogy mivel a révház eresze alatt és a műhelyben megvan még az egykori komp, valamint a móló karbantartásához használt anyagok maradéka, faanyag, deszka meg préselt lemez formájában, szög meg csavar is akad bőven különböző dobozokban, valami koporsóféleséget eszkabál méretre, majd gödröt ás, és a halottkém látogatása után Paraszkiwát beleteszi, a hadtápos Scarlattal, akinek jó a hangja, elénekelteti a Vegyél magadhoz, Uram című temetési nótát, elmondta vele egy Miatyánkot, és még aznap alkonyatkor elföldeli.

Miután Paraszkiwát szélteben, hosszában és teltebb részein mérőszalaggal lemérte, mindjárt neki is látott a koporsókészítésnek. Deszka- és lemezlapokat vágott méretre, és miután elkészült egyenként a koporsónak szánt láda mind a hat oldalával, hidegvágóval egy tekerics bádogból keskeny pán-
tokat hasított, hogy miután összeszegezte, azokkal is összefogja őket. Jó
órácská alatt nagyjából el is készült az egészszel. Meg sem pihent, hanem hogy

a halottkémet tétlenül ne várja, a révház mögött kinézett egy arra alkalmas helyet, négy cövekkel kijelölte, és máris nekilátott ásni. Ebédosztás után kis időre én is odaálltam neki segíteni, de apa kis idő után azzal, hogy biztos nemsokára mosogatni kell, visszaküldött a konyhába. Később láttam, hogy Susnik százados is odasétál körülnézni, még később egy tábori árokmélyítő ásóval egy közlegényt is odarendelt, hogy a gödör kiásását még napvilágnál befejezhessék.

A délután folyamán néhányszor kísértálmam a révház mögé, megnézni őket. Apa azt mondta, mindenre gondolt, és pedig arra is, hogy a kíváncsi kutyák elől jó mélyre, kövekkel körülbástyázott veremben fogja a koporsót elhelyezni. A föld szerencsére puha volt, az ősz folyamán sokat esett, ezért elég jól haladtak. Amíg a part mentén húzódó töltés meg nem épült, a lejtő alatti földszál a legrégebb idők óta árterület volt, a felső keskeny ragacsos és tömör földréteg alatt, amit bizonyára csak ráhordtak, üledékes, homokos laza talaj következett, tele gömbölyűre kopott folyami kövekkel, alatta pedig vastag agyagréteg. A kövek egy részét apa kidobálta, hogy majd a sír körülkerítésénél használja, egy másik részével a gödör falát próbálta erősíteni.

Ősz legvége volt, korán sötétedett, ezért Susnik odaküldött mellénk egy másik katonát, aki egy hátsó tengelyénél téglákkal felpockolt kerékpáron – hogy a kerék, miközben a dinamó rotorját forgatja, ne érje a földet –, egy helyben tekerve a bicikli lámpájával világított nekik.

Amikor a gödör kellő mélységben, nagyjából készen állt, apa akkor jött rá, hogy ők csak ástak, ástak, közben a halottkém még nem jelentkezett. Nemsokára kiderült, Sztankovóból már korábban visszaüzentek, hogy a halottkém aznap már nem ér rá, legkorábban másnap délelőtt tud a révhöz kiszállni, tartsák addig is a halottat kártevőktől mentes, hűvös helyen – éppen csak apának minderről elfelejtettek szólni. Így aztán az lett, hogy apával a lócát két végénél megragadva, rajta a rongyszőnyeggel letakart halottal, óvatosan lépkedve visszahúztuk a révház mosdókamrájába. Ha apa arra számított, hogy a halott testnek jót tesz majd a fekvés, nem tévedett, mert merevség ide vagy oda, estére a test súlyánál fogva jószerével ráidomult a deszka lapjára, majdnem kiegyenesedett, így nem kellett attól tartani, hogy tehetetlenségében magától legurul róla, vagy hogy külön gond lesz vele, amikor majd próbálják belepaszítani a koporsóba. Amíg a halottkém nem látta, apa meztelenül akarta hagyni, hogy az öltöztetést, bár az ilyenkor az idő múlásával egyre nehezebb lesz, a végére hagyjuk.

Estefelé eszébe jutottak apának a kutyái. Bár ilyenkor ősz végén a Dvug völgyére már kora este sűrű sötétség ereszkedik, hogy az alacsonyan elhúzó

felhőkön csak a fensík mészégető kemencéinek visszfényei derengenek, szólt, hogy keressem meg a gyepmestert, aki a kutyák karámján túl, az elhagyott vámházban lakott, és mondjam meg neki, hogy családi okok miatt szokásos feladatainak ma és holnap nem tud eleget tenni.

Vacsoraosztáskor megint átmentem segíteni a kantinba. Ahogy terítettem, és az evőeszközöket rendeztem a csajkák mellé az asztalokon, odajött hozzám két katona, kérdezték, van-e fényképezőgépem. Mert ha volna, mielőtt eltemetjük, apró ajándékok ellenében készíthetnék nekik néhány képet Paraszkvívaról. Olyanokat, amelyiken látszik, hogy csupasz a teljes alsó fertálya. Mivel a kis Pentax gépem fönn volt a többi holmimmal a mészégető rokonoknál, megmondtam nekik, hogy a gép nincs nálam, és sötétedés után már nem is tudok kimenni érte a tetőre. Láttam rajtuk, hogy nem hiszik, amíg vacsoráztak, ellenségesen, ujjal mutogattak felém. Azt csak ők tudták, mire kellett volna nekik.

Amint végeztünk, a konyha zárásakor Rupí átküldött egy adag kukoricakását és egy tányér ebédről megmaradt paradicsommártásos túrós makarónt, hogy apa is egyék valamit. De ő éppen csak belepiszkált a kásába, megkavargatta, de utána még le se nyalta a villát, meg se kóstolta. Mint akinek valami eszébe jut, felugrott és kiment a révház mögé a sírgödöröt megnézni. Hamar vissza is jött, gumicsizmát húzott és szólt, hogy én is húzzam fel az enyémet, és menjek ki vele, mert nem elég, hogy napközben is minduntalan eleredt az eső, a sír mostanra félig megtelt talajvízzel. Igen, mert a laza homokos-kavicsos, üledékes réteg alatt agyag következett, az pedig nem ereszti át a vizet. Nem a legjobb helyet választotta sírnak, de most már nem volt mit tenni. Egy széket is magával vitt, hogy arra állva tudjunk majd kimászni az üres gödörből. Mivel persze ketten nem fértünk el a gödörben, felváltva dolgoztunk. Egy darabig mertük a vizet, de nem sok látszata volt, ráadásul takarodókor a biciklit tekerő katona is otthagyt, már nem volt, aki világítson. Nem ülhettem fel a helyébe, mert a víz kimeréséhez két ember kellett: egyik meri, a másik pedig a vízzel teli edényt átveszi, és a kiásott földhalmon kívülre önti. De a fele így is valamilyen titkos úton mindig visszacsorgott a gödörbe. Koromsötétben még mertük a vizet egy darabig, aztán amikor apa úgy gondolta, hogy elég volt, még mindig tocsogott a talpunk alatt. Amint végzett, beemelte a sír szélről a széket, fellépett a lapjára, aztán a támlájára, és kimászott.

Akkor átvittem a kását és a makarónt a kantinba, hogy megmelegítsem neki. Ahogy hoztam visszafelé, a magasban meghallottam a vonuló vadludakat. Először csak a fensík felől hallatszott a nyivakolásuk, később már

fölöttünk, a közeli felhőkből permetezett szárnyzuhogásuk, aztán már csak, mint egy távolodó vonat el-elhaló, szaggatott, széltépte füttye jelezte, ahogy távolodnak a folyón túli, ismeretlen déli síkságok felé. Apa az ágy szélén ült és imádkozott. Elébe tettem az ételt, de ő eltolta maga elöl, hozzá sem nyúlt. Sokáig, talán egy-két órán át is mozdulatlanul ült az ágy szélén, aztán hirtelen kutyaugatást hallott, és magához tért. Az akolban valamennyi kutya egyszerre kezdett ugatni. Kiment hozzájuk, és hallottam, ahogy teljes torka szakadtából rájuk ordít, hogy kuss, kuss, meg hogy csend, csend! Csend is lett. Miután visszatért, megkért, hogy hozzak be neki a régi révész-kútról friss vizet. Kiérve a révház és a barakkok közötti térségre, megéreztem az ázott tollú szagát. Amíg a vizet meretem a kútból, a szag befészkelte magát az orromba. A vadludak egy újabb csapata a barakkok és a révház tetejére telepedve pihent, és mintha a hang egy hatalmas tollpaplan mélyéről hallatszana, halk duruzsolással telt meg a levegő. Őket érezhették meg korábban a kutyák is. Sötétség volt, de tudni lehetett, a pihenő ludak az egész tetőt beborítják. Visszatérve apát megint imádkozva találtam, de amint meglátott, abbahagyta, majd megivott fél vödör vizet, és úgy ruhástól elnyúlt a priccsen, ahol addig Paraszkiával ketten aludtak. Miután keresztet vetett, lehunyta a szemét, elhelyezkedett, úgy, hogy egész testével a saját térfelén maradt, a Paraszkiáét üresen hagyta. Már azt hittem, alszik, amikor megszólított.

Azt mondta, ha félek egy házban aludni a halottal, kérjek kölcsön egy messzehordó elemlámpát az éjszakai ügyeletestől, és menjek ki az enyéimhez a mészégetőkhöz, a fennsíkra. Végtére is, ha a mama kihullott is a konyhai munkából, mi indokolná, hogy akár kis időre is tovább helyettesítem a kantinban. Nem nekem való munka, ne is gondoljak ilyesmire. Menjek, és egy darabig ne is jöjjenek vissza. Igaz, a meszeseknél az égetés ilyenkor már szünetel, de megvan ott is a helyem, és igen kényes dolog még békeidőkben is katonákhoz bármilyen formában kötődni. Főleg, hogy az sem fog sokáig menni, hogy évről évre Susnik százados közreműködésével különféle csalafintaságokkal próbálom a sorozás alól kibújni. Legjobb lesz, ha mindjárt el is indulok. Erre azt feleltem, nem félek, amíg élt, jól meg voltam Paraszkiával, és ha már a dolgok menete úgy hozta, engem egyáltalán nem zavar, hogy halottal kell egy házban aludni. Apa meg folytatta, ő nem haragszik, ha elmegyek élni az életem, merthogy eljön az ideje ennek is, annak is, és így tovább, folytatta még egy darabig, egyre halkabban, végül olyan halkán, mintha szavai a túlvilágról érkeznének, mígnem egy mondat közepén egyszer csak horkolni kezdett, és hajnalig egyhuzamban aludt. Még az éjsza-

ka közepén a vadludak megébredtek, kaparászni kezdték a zsindeletet, és hangos nyivákolással készülődtek az útra. Ekkor a kutyák megint rákezdték, dühösebben, mint korábban, de apa nem riadt fel, úgy horkolt, hogy a boronarönkből ácsolt révház minden eresztékében remegett. Mintha saját lelkéből is egy darabkát a Paraszkviváé után kívánna küldeni.

Amikor reggel felé bementem hozzá, már az ágy közepén feküdt, teljesen elterpeszkedve, ügyet se vetett rám, a gerendamennyezetet bámulta me-reven, jobb kezével pedig különböző görbe vonalakat rajzolt a levegőbe. Mint aki képzelete minden erejével, ismeretlen térségeket bejárva, elmélyülten kanyargós utakat rajzol a jövőbe. Vagyis a jövőjét tervezgeti. Aztán hirtelen mégis fölugrott, mint aki révületből tér hirtelen magához, rám szólt.

Látom, nem mentél el. Nem fogadtál szót apádnak. Akkor most lássunk munkához.

Mármint, hogy reggelizzünk, gondoltam. De úgy látszik, ez most nem jelentett semmit. Hoztam kását a kintinból és egy kanna cikóriakávé, ki is töltöttem neki, de nem itta meg. Amikor látta, hogy befejezem az evést, intett, hogy kövessem. Paraszkvivát úgy padostól, rongyszőnyeggel letakarva megragadtuk, és most már ismerve az ilyen tevékenység apró fortélyait, minden gond nélkül újra kitettük a bejárat elé. Mivel a rongyszőnyeget nem találta odaillőnek, apa kihozott a révházból egy takarót, és a szőnyeget a földre dobva most azzal borította be.

A halottkém igen magas, csapott homlokú, gyér hajú, lenyalt frizurájú, sápadt férfi volt. Oldalkocsis régi típusú DKW motorkerékpáron érkezett, de nem a motorosok divatos öltözkéiben, amihez bőrkabát és fül-lebbentyűs pilótasapka járt, hanem mintha nem is nyirkos őszvég volna, nyakken-dősen, irodai munkára való közönséges szürke öltönyben, hegyes orrú, fényes fekete cipőben. Széles karimájú fekete kalapját pedig már az udvaron levette, és miután körülnézett, a révház boronafalából kiálló kampóra akasztotta, amelyen addig az ülőkád lógott, amiben utoljára Paraszkviva fürdött. Úgy is maradt hajadonfőtt, pedig ilyenkor ősszel a Dvug völgyét borító szürkeségből mindig hulldogál valami. Most is szitált, permetezett, de a halottkém ez nem zavarta, csak föltúrte zakója gallérját, és mivel a lócát a vizsgálatához túl keskenynek és főleg alacsonynak találta, kihozatott két asztalt a kintin ebédlőjéből, összetolta őket, és megkérte apát, hogy Paraszkvivát majd arra fektesse. Ezután rágyújtott, és füstölögve sétálgatott a barakkok között, majd miután kihozták, néhányszor megkerülte az összetolt asztalokat. Minden mozdulatán látszott, mennyire megtisztelt tulajdon munkáját.

Ahogy ott sétálgatott, karját elegánsan testétől kissé eltartva, leginkább valami titokzatos papi személyhez hasonlított.

Apa most fölvette a földről a rongyszőnyeget, és az összetolt asztalokra terítette, aztán arra a takarót is, hogy két széle lelógott. Aztán megint Paraszkiwa hóna alá nyúlva, ölbe próbálta venni a halottat, de mintha egyre nehezebb volna, most már alig bírta. Mivel a két összetolt asztal jóval magasabb volt, mint korábban a lóca, még a térdével is segített, és a halott háta alá dugta. Úgy nézett ki, mintha egy talicskán tolná valahová. Végül minden erejét összeszedve, ügyel-bajjal sikerült feltennie, kiterítette az összetolt asztalokon, és miután kezét, lábát igazítgatva, amennyire a merev test engedte, elrendezte, a takaró kétoldalt lelógó szárnyait pedig ráborította. Mostohaanyám mintha gumiból volna – megint csak ez jutott eszembe. A helyőrség katonái közül néhányan az egészet az ablakokból figyelték. Volt, aki előjött a barakkból, mintha az udvaron lenne dolga, és elsétált néhány méterre a rögtönzött ravatalféleség mellett. Várták, hogy a takaró újra kerüljön le a halott testéről. Amikor aztán a takaró tényleg lekerült Paraszkiváról, már az ablakok mögött is tolongtak. Tény, ennyire csupasz nőt, a napvilágra kitett szemérmével közülük addig kevesen láthattak. Igaz, ez már egy halotté volt, de akkor is. Ki tudja, mi minden juthatott róla eszükbe.

A halottkém ekkor látta, hogy végre eljött az ő pillanata, zsebéből gumikesztyűt vett elő, feltúrte zakója ujját is, hogy nekilásson megvizsgálni a halottat. De miután jobban szemügyre vette, meggondolta magát, mert a gumikesztyűt visszadugta a zsebébe. Úgy látszik, már nem állt szándékában hozzáérni a halotthoz. Világos volt, hogy a halál megállapításához itt már semmiféle szakszerű eljárásra, tapogatásokra nem lesz szüksége. A vizsgálat most már csak annyiból állt, hogy testétől most is elegánsan eltartott karral újra körbejárta az összetolt asztalokat, rajta a halottal, miközben folyamatosan a kiterített testet nézte, végül megállt, és elégedetten, szótlanul bólogatva mutogatta apának az itt-ott kiütközött hullafoltokat.

Semmi gond, szólalt meg végül. Látja, bár ilyen frankón pucolnánk el végül majd mi is. És kacsintott. Tudja meg, ha már egyszer fel kell dobni a pacskert, mit mondjak, ilyen elegánsan, egy kád langyos vízből, frissen megfürödve távozni a túlvilágra, mit mondjak, uram, kész dzseksopot.

Apa köhécselve bólogatott. A halottkém pedig folytatta.

Gondolom, nincs kifogása, ha most mindjárt berovunk a megfelelő helyre egy frankó nagy szívstopot. Nem igaz? Azzal készen is volnánk. Szívstop ez a javából, már csak így első blikkre is. Egyébként prakszisomból tudom,

fürdővízben nem megy ritkaságszámba az ilyesmi. Ha megérik, hogy útban van a kaszás, tüstént belemásznak a legközelebbi kádba.

Beküldte apát a révházba Paraszkiwa irataiért, elővette táskájából a blakkettát, hogy kitöltse a halotti bizonyítványhoz szükséges adatokkal, aztán elrövedve, tekintetével kissé unottan, tétován elkalandozott. Paraszkiwa testének egy bizonyos altesti tájékán aztán hosszabban is elidőzött. Kicsit oda is hajolt, vizsgálódott, majd amikor apa visszatért a papírokkal, Paraszkiwa adatait tudakolva mindjárt körmölteni kezdett. Amint befejezte, szeme körül huncut ráncokkal megjegyezte:

Látom, borotválta, mondta. Igaz is, hallom, mostanság divatba jött. Újabban így szeretik. Nem próbáltam, de biztos van benne valami.

Tessék? Apa tétován saját borotvált állához nyúlt, megtapogatta.

Csak minden második nap, mondta állat simogatva. Tudja, ez a szokásom még korábbról megmaradt. Egy révész nem nézhetett ki akárhogy, amikor nap mint nap, reggeltől estig emberekkel volt dolga.

A halottkém legyintett. Azt hiszem, nem jól értett, mondta, nem magáról beszélek. És megint csak fél szemmel huncutul kacsintva Paraszkiwa fedetlen szemérme felé intett.

Hogy ott? Már megbocsásson, én ott nem bántottam, mondta apa, az csak úgy magától lett ilyen neki. Amikor rátaláltam, már az egész a fürdővíz színén úszott.

A halottkém ekkor megállt, apára nézett, és újra elővette zsebéből a gumikesztyűt. Lassan, körülményesen felhúzta mind a két kezére, aztán Paraszkiwa fejéhez nyúlt lassan, álla alatt kibogozta, majd két ujja közé csípve meghúzogatta a kendő szélét, mire azzal együtt Paraszkiwa egész haja lehullott a földre. Mostohaanyám ott maradt teljesen kopaszon.

Látja ezt? Mit szól hozzá?

Én? Én most már semmit nem szólok, mondta apa. Már éppen kérdeztem is volna. Hogy vajon mitől van az ilyesmi. És kicsit zavartan, furán nézett a halottkémre.

Tudja, van az a Sculpin nevű mérgező, mondta a halottkém. Az csinálja ezt. Attól aztán egy szál haj, egy szál szőr nem marad meg. Kiveti a bőrből. Khm... Nagy mázlista maga.

Hogy én? Miből gondolja, kérdezte apa ugráló szemöldökkel, bizonytalanul.

Hát, hogy a Sculpin. Egyébként gyepmesterek tartanak maguknál ilyesmit, öreg kutyákat altatnak el vele. Olyankor egy szál szőr nem marad rajtuk. Persze, ha nincs más, ez is megteszi, nem igaz? Nagy mázlista maga,

megint csak azt mondhatom. Semmi felhajtás, a kutya is csak úgy elalszik tőle, minden cécó nélkül átszenderül az örökkévalóságba.

Hát hogy az... kezdte volna apa, de a halottkém legyintett.

Hagyja! Most már mindegy, már beírtam magának a szívstopot. Köszönje meg. A másik dolog, az neccesebb, azt most már igen macerás lenne kijavítani. Azért mondom én magának, hogy mázlista. Végül kicsit félrehajtott fejjel apára nézett.

Van még belőle?

Apa megrázta a fejét. Nincs, mondta halkan.

A halottkém kitépte a kitöltött halottkémi látlelet szelvényét a tömbből, és Paraszkíva csupasz hasa mellé helyezte az asztalra, a földről egy kavicsot vett fel, rátette nehezeknek, hogy a szellő el ne sodorja.

Ha bemegy a hivatalba, erre kiadják magának a halotti bizonyítványt, mondta. Temesse is el mielőbb. Senki nem fog kérdezni magától semmit. Aztán vigyázzon magára.

Elindult egyenesen a révház felé, mire apa rémülten nézett utána, pedig csak a kalapját vette a kampóról. Ahogy a motorkerékpárja felé tartott, apa félig nyitott szájjal követte, mintha mondani akarna neki valamit. A halottkém miközben a kormányra támaszkodva berúgta a motoron az indítókart, még visszaneézett, sokatmondóan bólogatott, apa akkor tett is néhány tétova lépést arrafelé. Aztán megállt, és mint korábban a halottkém, ő is legyintett. Megigazította fején a sapkát. Elkomorult arccal, lopva nézett körül, rám is kissé szigorúan, szemrehányóan, szinte kérdően, hogy engem is ott talál, aztán megváltozott arccal szinte rám rivallt.

Mit állsz ott, gyere, tegyük a dolgunkat!

A dolog, amire gondolt, akkor már csak az lehetett, hogy fogjunk hozzá Paraszkívát eltemetni. A takarót, amelyen a halott feküdt és kétoldalt lelógott az összetolt asztalokról, most ráborította, majd csak egy fejmozdulattal intett, hogy gyerünk. A rongyszőnyeget kétoldalt megragadva helyeztük vissza a lócára.

Amikor ezzel is készen voltunk, észrevette az összetolt asztalok mellett Paraszkíva haját a földre hullva. Egy ideig tétován nézte, aztán fölemelte a földről a kendőt, ami korábban Paraszkíva fején volt, és a haját abba gyűjtötte, majd fölemelte a halottról a takarót, és a testére ürítette.

Néhány hónappal korábban, még nyár elején, mikor a katonák ideköltöztek a révhöz, és barakkokat építettek, a háztetőt kátránypapírral fedték, ami pedig megmaradt belőle, az tekercsekben most is a révház mögött, az eresz alatt hevert. Apa ebből vágott a hidegvágóval méretre, és kibélelte vele

a hevenyészett koporsót. Ezután már csak az maradt hátra, hogy Paraszkiwa takaróba burkolt testét is belehelyezzük. Hogy útközben ki ne bomoljon, és a csomagnak valami tartása legyen, apa a takaróba göngyölt testet még telefonhuzallal is átkötötte.

Arról volt szó, hogy a végén majd felöltözteti, mondtam.

Aztán minek, felelte nyersen. Nem fázik meg.

Mindez a déli órákban történt. Borongósan szürke, nyirkos idő volt, a kátránypapír csomagban pedig már örök éjszaka. Végéből, mint két darabka sápadt hold, már csak a halott csupasz sarka derengett. Most már beletehattük a koporsóba.

Korábban apa a hadtápos Scarletot kérte volna meg imádkozni, meg egy temetési nótát elénekelni, de most, mintha erről is megfeledkezett volna. Látszott rajta, hogy siet, Paraszkiwát minél előbb a gödör fenekén, jó egy méter föld alatt akarta tudni. Kötél vagy gurtni helyett megint csak összefont telefondrótot húztunk át a koporsó alatt, úgy eresztettük be. Tocsant, amint elérte a gödör fenekét. Aztán ahogy bírtuk, lapáttal meg lábbal rugdosva toltuk rá a földet. Mivel a koporsó méretre készült, a ráhordott halomból nagyjából látszott, Paraszkiwa mekkora lehetett.

Apa akkor megint visszaküldött a kantinba. Aznap nem ebédelt, vacsorát se hozatott, késő estig csak hideg vizet ivott.

Reggel nem találtam a helyén. Az ügyeletes katona azt mondta, látta még a kora reggeli szürkületben egykori díszes révészi egyenruhájában Sztankovó felé baktatni. Biztos a hivatalba igyekezett, Paraszkiwa halotti bizonyítványát kikérni.

Valahogy így is történhetett.

Késő délután tűnt fel a város felől, a révhez vezető gyalogosúton a csupasz cserjék között. Nem volt egyedül. Oldalán apró léptekkel egy csenevész, szürkésbarna rongyokba öltözött, riadt tekintetű asszonyka baktatott. Soványka volt, olyan húsz-harminc- vagy negyvenéves lehetett, vagy ki tudja. Soványka volt, beesett arcú, aprókat lépegetett, és amíg más kettőt, ő tizenkettőt pislogott. Leginkább egy ázott seregélyhez hasonlított.

A barakk és a révház között állva vártam őket, nagyjából azon a helyen, ahol korábban Paraszkiwát a halottkém számára felravataloztuk. Ahogy közeledtek, apa, mintha rég nem találkoztunk volna, és valamilyen régóta várt esemény hírnöke volna, jobb kezét fölemelve, többször is integetett. De én csak álltam mozdulatlan. Amikor eléem ért vele, megállt, azt mondta, nézzen csak meg, kit hozott. Hepuka a neve, üdvözljem, mert ezentúl vele egy fedél alatt fog lakni. Egyébként, ha érdekel, a jövőre nézve nem árt, ha tu-

dom, a hontalan asszonyok menhelyéről váltotta ki, köztudottan megfordulnak ott hasonló célból mások is, magányos férfiak, akiknek idejéből udvarlásra nem telik. Bárki választhat magának az asszonyok közül, csak aláír egy papírt, és a bélyegilletéken kívül úgyszólván fizetség nélkül magával viheti. Van, aki jól jár vele, aki pedig nem, az fogja magát, és egyszerűen visszaviszi.

Sok szerencsét! A maga dolga, mondtam apának. Akkor én most elmegyek.

Engem aznap már kora reggeltől a fennsík felől a mészégető kemencék kék füstje hívogatott. Összeszedtem a révházban itt-ott heverő gönceimet, és elindultam.

Mondom, késő délután volt, ahogy a kaptatón fölfelé számolgattam a szerpentin kanyarjait, már kezdett szürkülni. Siettem, hogy még sötétedés előtt kiérjek a fennsíkra, enyéimhez, a füstszagú mészégető rokonokhoz.

Odafönn más világ van. A mészkővel tűzdelt magaslatok közé már hetekkel korábban befészkelte magát a tél, aztán nem is tágít májusig. Mégis, nem rossz ott ilyenkor sem. A kisebbik kemencében télidőben is élesztgetjük a tüzet, a szállást a fennsíkon végigsöprő, zord keleti szelektől pedig félkörben farakások védik. De amíg a zimankó tart, jobbára csak alszunk és alszunk a féregrágta pokrócok alatt. Akkor kezdünk ébredezni, amikor félálomban meghalljuk hazatérőben a vadludakat. Abból tudjuk, hogy már nincs messze a tavasz, és a szirtek alatt kezdetünk újra követ fejteni.

Henn János

ÉN ÉS A VILÁG

ÉLMÉNYNAPLÓ

1991. június

Itt kezdődött. A színházban a *Vak Béla királyt* tűzték műsorra. A színművészeti egyetem diákjai statisztáltak benne, így én is. Valószínű, hogy a *Vak Béla király* nem az első és nem is az utolsó ilyen alkalom, majd jön a következő produkció, amibe szintén kiosztanak.

június 2.

Az első próba. A rendező az asztalfőn ült, a színészek az asztal körül, a statisztéria a terem végében vagy a fal mellett foglalt helyet. Volt valaki a teremben, akit nem ismertem, és nem is illett oda. Magára húzta a tekintetemet. Zakót, nyakkendőt, élére vasalt nadrágot viselt, vastag, fekete keretes szemüveg az orrán. Karórája egyszerű, tökéletesen harmonizált öltözetével. Régi idők embere. Nyugodt elegancia áradt minden mozdulatából. Csendben ült, de hallgatása beszédes volt. Ő a darab szerzője, költő, író, filozófus.

Tömören, tömondatokban beszélt. Megragadó öniróniával, személytelenül, közben minden mondatában benne volt. Nem úgy tűnt, mint akinek kedve telik a beszédben, sőt, inkább úgy, mint akinek ez pótcselekvés, kín. Elmondta, hogy a darabot nem színpadra írta. A hatalomgyakorlás morális deficitje, az erkölcs és hatalom összefüggései foglalkoztatták, és ezt egy drámában megírta, de nem azzal a szándékkal, hogy darabjának színpadi utóélete legyen. Nem, nincsenek ilyen ambíciói.

Elolvastuk a darabot. A tömény, szikár dialógusok a történelmi múltba vezetnek, de a konkrét történelmi esemény itt csak ürügy, mivel a cselekmény, megfosztva a történelmi körítéstől, igen sajátos világképről árulkodik. Nyomasztott a darabban kibontakozó, önmagát felemésztő zárt világ. Mélyre vitt a szövege, nehéz volt visszarázódni, hazafelé is ez járt a fejemben.

Először találkoztam a költővel, és utoljára.

2011. december 6.

A *Hugenották* bemutatója. Gérard-ot, a legidősebb fivért játszottam. Hitelvi tabudráma, a reformációt követő ellenreformáció idejéből. Gérard-ban önmagát alkotta meg a szerző. Ez a szöveg jóval elmélkedőbb, gyötrődőbb volt, mint a másik, ezt a darabot inkább a filozófus írta, többretegű intellektuális élmény. Gérard vívódik, az elkerülhetetlen erkölcsi bukásról szól, de ő, bár magára maradt, mégsem adja fel. Tudja, hogy hiába tengődik a rácsok mögött, szelleme szabad: „Hajlandó vagyok, uram, mindhalálig itt raboskodni, itt pusztulni el. / Hajlandó vagyok megrakni, s akár saját fejemre gyújtani a máglyát, / Csak gondolhassam ezt, vagy bármi mást. / Hát ez a helyzet, gondolom, megérti.”

2018. május 14.

– Halló?
– Szervusz, János.
– Szevasz, Gáspi.
– Van itt egy anyag, negyven vers, lenne kedved hozzá?
– Kinek a versei?
– Jövőre lenne 90 éves, ha élne, de nem azért felejtettük el, mert meghalt. Évforduló lesz, innen jött az ötlet is. Elek Tibi állította össze, a gyulai Várszínház igazgatója. Lenne egy előbemutató június végén, Gyulán, majd ősszel bemutatnánk itthon.

– ...

– Igazából nekem ajánlották, de úgy érzem, hogy inkább neked való.
– Miért érzed így?
– Téged jobban foglalkoztatnak most ezek a dolgok.
– Nocsak!
– Komolyan! Átküldöm, gondolkozz, és dönts, hogy vállalod-e?
– Rendben, küldd.
– Tökéletes. Én is segíthetek, rendezhetem én, ha megfelel neked.
– Persze...

Negyven vers, az sok. Pár perc múlva meg is érkezik a szöveg. Nekem való lenne ez a műsor? Mégis miért? Talán csak szabadulni akart, átpasszolni az ügyet valaki másnak... mindegy, átolvasom, és kiderül. Azt viszont jó hallani, valaki figyel arra, hogy éppen hol tart a színész az életében, mi foglalkoztatja. Színházban ez ritkaság, színésznek nagyon fontos. A tökéletes szereposztások ilyenkor születnek.

május 15.

Töprengök. Nem hiszem, hogy igent kellene mondanom. Először lép-
nék fel versekkel egyedül, soha nem vágytam erre: ott állni egy személy-
ben, önmagam jelentőségétől megittasultan. Különben is: pódiumműsor,
ez borzasztó! – ez valami szocreál kulturkampf beütés, tipikus önmutoga-
tó, könnyfakasztó műfaj! A színház zsákutcája. Úgy érzem, a versmondás
halott. Nem is lehet másként, a vers nem azért van, hogy mondjuk, óhatat-
lanul magába szippant a szavalás, az érzelgősség ördöge, és az ezen a szin-
ten megragadott „igazság” bohóckodássá válik, előadóművészeti álidill. Szó-
val inkább nem.

Elolvassom a verseket, és meglepetés ér. Ütős összeállítás, kegyetlen ver-
sekkel. Izgalmas textus, tiszta, jól körülírt valóság. Lars Von Trier jutott
eszembe, a dán filmrendező, aki filmjeiben úgy járhatja velünk a Golgotát,
hogy még levegőt sem enged venni. Hasonló élményem van itt is, szinte fáj,
olyan pontos a diagnózis, ahogy a költő a világról beszél, és közben a stí-
lusa magával ránt. A feszültség József Attilához fogható, nem tudok nem
felfedezni hasonlóságot e sorok között: „Gyomrod érzékeny talaját / a sok
gyökerecske át meg át / hímezi, finom fonalát / csomóba szőve, bontva bog-
ját – / hogy nedűid sejtje gyűjtse sok raját / s lombos tüdőd szép cserjéi sa-
ját / dicsőségüket susogják!” (*Óda*) „A föld alatti, lágy indák között / Ti-
tokzatos fény hullott hajzatodra. // Csontujjaidon gyűrű villogott, / S egy
tömszi bürköt táplált ifjú melled. // Giliszták itták bomló izmaid, / És száz
helyén csak mosolyod derengett.” (*Féltelek*)

A verseknek nem sok közülük van a mindennapokhoz, a költő nem apróz-
za fel a létezést. Nem fontos, hogy mi történik a kicsinyes, kényszerű ve-
sződségeink sűrűjében, mélyebbet merít. A létezés gyötrelme sejlik minden
mondatában, *én és világ*, ez a kibékíthetetlen, örök feszültség. Az első kér-
désem óhatatlanul a koncepciót fürkészi: lehet-e hitelesen szépirodalmi
köntösbe bújtatott filozófiai diskurzust folytatni a színpadon? A néző elér-
zékenyülős fajta, vajon érdekli-e az, ami nem is a lélekhez szól, és első hal-
lásra csupán meddő elmélkedésnek tűnik? Nem tudom, de ez tőlem függ,
és attól, hogyan prezentálom. A tündöklés a versé kell legyen, és én csak esz-
köze ennek, alkotás és befogadás közti átjáró. A versmondás az önkontroll
csúcsra járatása, a kimondhatatlan kimondásáé: „Kimondtam, amit kellett,
és emellett / kimondtam, amit elhallgatni kellett.” (*Előhang*)

május 18.

Eszembe jut a próba, amikor a költő elmondta, még '91-ben, hogy ő nem azért ír, hogy színpadra kerüljön a műve, egyszerűen csak ír, mert úgy érzi, hogy írnia kell, hogy élni tudjon. Vajon lehet-e nekem annyira fontos ez a műsor, mint az élet? Elkerülhetetlen, hogy az ember ne legyen máris patetikus, márpedig a pátosz a versmondás bacilusa, hullaszagú.

És mégis, az élet. A költő nem téved az érzelmek útvesztőibe, elmélkedő hangvétele fegyelmezettségről árulkodik. Pöröl Istennel, és más utat a megnyugváshoz nem talált, csak saját magán át. Minden lételméleti kínját önmaga, vagyis az ember megismerésének erőfeszítésébe fojtotta. Minden más absztrakt, értelmezhetetlen. Hogy lehet valaki ennyire kíméletlen? Semmi nincs rajtunk kívül, a semmibe hullunk, ennyi az élet? Lényem csupán egy öröklődő sejtthalmaz, megkonstruált génállomány, a valahol kezdődő és valahol véget érő biológiai sík egyik állomása? A szövegek felszínével beérő olvasó könnyen stigmatizál: ez egy istentelen ateista! Közben érzem, hogy ennél sokkal többről van szó, itt szinte minden együtt van, ami fontos és méltó az életben. Az élet az itt és most erkölcsi imperatívusza.

Bámulatba ejt a szenvedélyes igazságkeresése, a vérfagyasztó pragmatizmus. Tombol a szenvedély, de egyúttal ki is oltja önmagát, és a szellemi kontroll megzabolazza a belső káoszt. A költő ontológiai tézise mentén a műsor konstrukciója is körvonalazódik: az ember lételméleti küzdelme csak egyirányú lehet. Önmagunk célja csak önmagunk lehetünk, nincs más irány, nincs más valóság. Illúziótlan perspektíva, számomra idegen.

május 20.

Újraolvasok mindent. Engem első olvasásra nem az érzelmi szál, hanem az értelmi érdekel, a szerkezet. Igyekszem logikailag összetenni, és ha nem sikerül, leteszem a szöveget anélkül, hogy végigolvasnám. Ha a logikai rostán túljut a mű, már a szöveg mélyebb rétegei érdekelnek. Így áll össze egy gazdagabb, többfélébb élmény. Ámulok: ezek a versek tele vannak katarzissal, a megrendülés és erkölcsi purgatórium folyamatos: „Erős vagyok, ha erő elviselni / a szenvedést, hát én erős vagyok. Mi minden ért, már én magam csodálom, / hogy szótlan állok, és nem ordítok. // Mindenki tudja, hangtalan viseltem, / mint hamvadok, a tűz miképpen emészt. / De sejtik-e, hány ének hült ki bennem, / míg elviseltem ezt a szenvedést.” (*Mucius Scaevola*)

május 22.

Újraolvasás után minden evidensebb: a költő okos ember volt, de szomorú és reménytelen. Kíméletlen, ahogy írt, de azt is tudta, hogy ha nem ír, attól még nem roppan össze az univerzum – csak az igazán nagyok jutnak el erre a felismerésre. Precíz volt, nem lehet a verseit úgy mondani, hogy közben improvizálok – azonnal kilóg a versláb. Megtörik a szerkezet, a szenvedély kiálszik, a vers meghal. Nem lehet tévedni, itt nincs pardon. Vagy minden mondat célba ér, vagy üres kongás, unalmas fecsegés lesz. A költő szómágiája varázslatos, nem fér bele semmi, ami kívül esik a belső vonzáson, amiben a kudarcot is sikerre hajszojja. Úgy beszél a kudarcról, mint ami a siker alapja. Úgy használja a szavakat, hogy azoknak nemcsak igazságuk, hanem valóságuk is megteremtődik.

Meg kell vágnom a szöveget, kiejteni mindet, ami fölöslegesnek tűnik. Nehéz folyamat, de elmondani csak azt kell, ami őszintén szólal meg, és betölti a teret, máshogy nem érdemes.

május 23.

A 40 versből 27 maradt. Megpróbáltam úgy sűríteni, hogy feszült, tömény élményben részesüljön a néző, nehéz lélekkel távozzon. A költőnek sem volt könnyű. Fontos, hogy minden, ami valójában a költőt a leginkább foglalkoztatta, hangsúlyt kapjon az összeállításban: eredetmítoszok, teremtés, 56-os események, szerelem, az ember, elmúlás (Isten).

A következő napok a szövegtanuláséi, egy hónapig tart. Tanulás közben helyükre kerülnek a hangsúlyok, kitárul a költő lelke. A mondatok tanulás közbeni folyamatos ismétlése, mint az imám, ki mantrázza az imát, közelebb visz a megismeréshez. Nemcsak megtanulni nehéz, elmondani sem lesz könnyű. A költő legtermékenyebb időszaka az elmúlt század közepére tehető, javában tombolt a kommunizmus, és az akkori nyelvi-stilisztikai attitűd nem biztos, hogy ötven év után még érvényes. Más hangot kell megütni, mai életritmushoz alkalmazható ahhoz, ami a költő életének kegyetlen – és tehetetlen –, sötét időszakában fogant. Olyan szókimondó volt a totalitarista pokolban, hogy innen nézve csoda, hogy túlélte, hogy nem verte agyon a Szekuritáté. De ami akkor hatott, feltűnést keltett, nem biztos, hogy ugyanúgy fog ma is hatni. Színházi nyelven: más kulcsban kell beszélni, mint akkoriban. Szimplán, feltűnés nélkül, elegendő súlya van itt a szavaknak.

június 19.

Nehéz a verseket megtanulni. Egyenként néha pársoros, máskor többszakaszú nyomasztóan aktuális történelmi tablókba oltott emberi sorsok. Nem is sikerült mind, de nem baj, hiszen az elképzelés az, hogy a költő dolgozószobáját idézzük meg, mindennapjait az alkotás állapotában. Néha kezébe veszi verseit, és csak felolvassa önmagának. Aztán kinéz az ablakon, ami nincs, és folytatja, ezúttal kívülről. Az (önmagába) zárt létezés színpadi illúzióját kell megteremteni, a perspektívatlanul magára maradó alkotó legkínzóbb kellékét: a magányt.

Jó ez a színpadkép. Fényben is körbezárjuk, a remény pislákoló fényburka, amin túl csak az árnyék van, a semmi: „A Semmi, mely erős, nemes, / Természetes és végleges, / És egyszerű, / És roppant észszerű, / Mindig egész, és mindig az, ami.” (*Sajnálj meg engem*)

Holnap a zenéé a főszerep. A fejemben van, hogy mikor, hogyan és mi szólaljon meg. Azt is tudom, hogy működni fog, éppen a versek miatt, mert minden komorság, sötét tónus ellenére a sorok közötti csendben harmónia van. Valószínű, hogy a költő zenét is írt, amikor megalkotta verseit. Vagy zenét hallott.

június 20.

Az 56-os verseknél nyilvánvaló, hogy az *Egmont nyitány*nak kell megszólalnia, a teremtéstörténetben (*Arázsuna kérdez*) valami Bach, és van pár vers, ahol konkrét utalás van a klasszikus zeneirodalom egy-két gyöngyszemére, de ez nem elég. Ezek a versek ma hangzanak el, így mai zene kell, formabontó, olyan lüktetéssel, ahogy ma élünk. Valami kortárs harmónia.

Nehéz a zenével, de mint mindig, most is a versekből indulok ki. A versek, primer olvasatban, a földbe döngölnek, miközben szárnyalni akarnak, lendülni a végtelen felé. Úgy tűnik, hogy a pokol mélye a hangsúlyos, pedig nem, éppen a láthatatlan, de létező fény a domináns. Itt minden az égre mutat, a versek transzcendens aurája, ezért szárnyaló zene kell, csak a látszatokban hangsúlyos költői nihil mellé. A zene felülírja az örök kudarcélményt, kínzó tehetetlenséget, és új irányt mutat: „Csakis tinektek adatott meg a tökéletes tisztaság. Csak tinektek, csak a zenének, az áradó-salakatlannak, a büntudatlan-meztelennek, amelyhez árnya sem tapad annak, amit a vers kitárna, amit a szó jelentene.” (*Tiszták vallatása*)

A vers a valóság tükre, a zene a vágyainké. Ilyen zene kell, a mainstreammel szembemenő underground hangzás, a mindig lebegő, feltörekvő, ám mélyreható harmónia. A költő életsúlyát feloldom a reményvel.

június 21.

Hamar eltelt az idő, alig pár nap választ el a gyulai bemutatótól. A színpadkép összeállt, minimál, íróasztal, szék, lámpa. A szerkesztőségben háromnyi kézirat, könyvek, újságok között ült, a mi színpadképünk ehhez képest puritán. Az asztalon versek, egy pohár víz, a költő képzeletbeli íróasztalát hivatott megteremteni. A jelmez egyszerű, elég sok fényképet láttam, szinte mindegyikben nyakkendőben és zakóban van, a szerkesztőségben ez volt a mindennapi, de számomra mégis ünnepélyesnek ható viselete. Néha magas nyakú pulóverben, akkoriban ez nagy divat volt.

Fejemben kész a műsor, az *Előhanggal* kezdek, *A vesztesek* marad a végére, és a melankóliát feloldandó, ráadásként a *Parti füzes Epilógusával* zárok. Közben közel másfél órán át tartó gyötrelmem: ez a súlyos élet, önkérés és önimádat, a költő kiapadhatatlan és mégis kudarcos szerelmi világa. Sokáig küszködtem azzal, hogy vajon nekem szerepet kell-e játszani, a szó klasszikus színházi értelmében vett játékkal? Nyilván nem, itt nincs szerep. Én – én maradok, de hangomat adom a gondolatokhoz, átjár a költő féktelen szenvedélye, szárnyaszegett virtuozitása.

június 22.

Próba a kisteremben. Nehéz ezeket a verseket mondani, megviselnek, ízekre tépnek. Az emberi magány végtelen folyosóján járok. Óvatosan kell adagolni az emóciót, finoman bánni a drámával, vergődik a testbörtönbe zárt lélek. Majd beékeljük a zenét, zenei aláfestés, de itt semmi sem rendelődik alá vagy fölé semminek. Költő, színész, vers, zene, minden egy helyen. Sőt, a világitás, a fény! A fényburok, amin kívül csak a fagyos galaxis, de belül az önmagába roskadó, mégis örömteli otthonállapot.

A következő napok a szorongással teli felfokozott várakozás napjai, a bemutató előtti hajrá. Mikor minden a helyére kerül, és a versek saját szavaimmá válnak. Találkozás a költővel.

június 23.

A vers leveti gubáját. Egyre pórőbb, kitarulkozóbb, valóságos sztriptíz. Egyre mélyebben belátni a költő világába, ahol csak az érvényes, amiről tudunk, és csak arról beszélhetünk, amit megéltünk. Amit hiszünk, az magánügy, arról nem folyik vita, abban nincs érvelés. Micsoda tapintat ez, és közben milyen lehangoló korszak: sok apró valóság börtönében élünk.

június 25.

Vége főpróba. Túl sokat voltam egyedül, egy térbe zárva a költővel. A próba végére rendesen kimerülök, úgy érzem, minden pillanattal kiürül a világ, minden elmondott vers elviselhetetlen teherként nehezedik rám. Fáj ez a világ, ahol bezárva élek.

június 26.

Utazás Gyulára. Előadás este héttől. Előtte kapom a hírt, hogy a költő lánya is jelen lesz. Csordogálnak az érdeklődők. Lassan megtelik a terem, kezdeni kell. Szorongok, feszült vagyok.

Vége. Hosszan tartó, intenzív taps. Én meghatódtam, és úgy tűnik, a nézők is. Az emberek arcán sem öröm, sem bánat, ha azt mondanám, semmi sincs, örülne a költő. Minden olyan természetes. Ez a ma este nem egy zajos siker, inkább minden egyensúlyba került, a költő sem szeretne volna a zajos ünneplést, én sem. Pont az történt, amire vágytam, ami megtörténhetett. Áldott pillanatok ezek.

A végén kaptam egy csokor virágot, nem is írnám le, ha nem volna valamiért fontos. Szinte azonnal átvillant a fejemen, hogy ez a csokor a költő lányát illeti meg. Odaléptem hozzá a nézőtéren, és átnyújtottam. Kisírt szemekkel vette át.

Most véget ért egy folyamat, de messze még a vége. Szabadságra megyek, addig elengedem a műsort, a szellem önvédelme csendért kiált.

szeptember

Szabadság utáni skizofrén állapot: érzem, hogy a lényemmé váltak a versek, közben kilöktem volna magamból, legalább a nyári napokra. Nem lehetett, a lélek alagútjáig hatoltak. A feszültség az, amit nehéz elviselni. Mindennek a súlya, a felkészületlen lélekre zúduló önmarcangolás aránytalan dózisa. A költő bensője egy vizionárius és egy racionalista örökös küzdőterévé vált, ami átszivárgott a versekbe. Ez a kettősség, az önmagukat kioltó, látszólagos opposzióban lévő, mégis egymás mellett megférő stációk összehatása pokoli feszültséget teremtenek, így már nem is az érvelés a döntő, a vita, hanem a keresés, a létezés értelmének bonyolult, megválaszolhatatlan kérdései. Micsoda gazdag érzelmi arzenál, ami közben tartaléktalanul felemészti önmagát. Szemfényvesztés a vers, ha már elhangzik, meg is szűnik szempillantás alatt.

szeptember 25.

Egy hét múlva marosvásárhelyi bemutató, őszre időzítve, mindig valaminek a változó időszakára. A természet hanyatlása, az idő hűvösebbre vált, kimúlnak a forró éjszakák. Néhány próbára lesz szükség, tulajdonképpen a felidézés vagy újrateremtés állapota. Az idő tisztára mossa a verset, a színész beleérik.

A felidézés szövegpróbát jelent. Napi kétszer el kell mondani a verseket, Enikő, a sűgő ebben nagy segítségemre van. Hogy napi kétszer, az tetszőleges. Nekem ennyire van szükségem. Elmondom kétszer, és bosszantó, hogy még botladoznak a gondolatok, nem elég folyékony a fejemben a szöveg. Hogy nem egyik gondolat szüli a másikat, hanem a logikai építkezés lendít előre, bár ilyen hosszú kihagyás után ez sem meglepő. A sűgő megnyugtat: nem lesz baj, hiszen mindent tudsz.

szeptember 27.

A mai szövegösszemandó után belaktuk a teret, ahogy lelkemet a versek. Helyükre kerültek a tárgyak az asztalon, beállítottuk a fényeket, finomhangoltuk a zenét.

Őszinteség. Csak ez jár a fejemben pár nappal a bemutató előtt. Nem is a siker a fontos, hanem az őszinteség. A találkozásé, amitől minden illúzió porba hull, és minimálisra zsugorodik a színház. A siker elmúlik, ez a természete, de egy őszinte találkozás egy életen át elkísér. Az őszinteség semmihez sem alkalmazkodik, önmaga útját járja. Nem engedi meg, hogy a versmondás szavalássá torzuljon, hogy a hangsúlyok nyelvtanilag hajszálpontosak, és hogy minden „tökéletes” legyen. Nem vagyok ugyanis gép, a tiszta érzelmek feldúlják a lelket, öntudatlanná tehetik, csapongóvá. A versmondás a *pillanat* állapota, az *éppen most* rútsága, a leggyötrelmesebb vállalás. Halálközeli állapot, a költő is belehalt. „En úgy utáltam, emberek, / ezt a rühös és rongy világot, / hogy mihelyt befogadni látszott, / inkább kiköptem lelkemet.” (*A düh szonettjei*)

október 1.

Én, ebben az állapotomban, már semmit sem tudok hozzátenni ehhez a műsorhoz. Amilyen mértékű lehet a megismerés, megismertem, amennyire befogadható, befogadtam. Nézzük egymást: közelebb sem akarok menni, de távolodni sem. A költő sem mozdul. És mégis, van itt egy közös út, amit az Örökkévaló ránk mért – érzem, mily törekeny szimbiózis ez,

késélen táncol minden. Megrémülök, hogy mégis milyen biztonságot kapok ettől a bizonytalanságtól.

október 3.

Bemutató. Számban vacog a vers. Fagyos, kiszáradt a kisterem levegője. A nézőtéren csend, moccanásnyi idő sincs a versek között. Feszültség, amire vágytam, mintha a bőrömet nyúznák. Aztán vége lesz. Az előadás a legparányibb része az igazi találkozásnak. Minden, ami számít, utána valósul meg. Amikor mindenki fedezékbe vonul, önmagába. És hallgatásával beszél igazán.

Székely János hallgatását magával vitte a halálba. Minden más itt maradt. Úgy bánt el velünk, mint önmagával.

András Orsolya

TISZTA UDVAR,
RENDES FORDÍTÁS

Ebben az esszében a házimunka és a fordítói munka között vonható párhuzamokból kiindulva vizsgálok néhány fordításelméleti kérdést.

Az analógia ötletét Teresa Moure fordítónő regénye¹ adta, amelyben a munkájáról szóló reflexiók váltakoznak a háztartási teendők jeleneivel. Lássunk egy részletet a könyvből, amelyben felvetődik néhány fordítással kapcsolatos probléma, illetve előítélet – ezek közül lennebb négyet emelnek ki.

„Ha valaki itt látná őt, a dolgozószobában, ahol nap mint nap a munkáját végzi, a fordító nőt talán csak afáziás betegnek nézné – magába görnyed attól, amit nem tud kimondani –, vagy egyensúlyozó művésznek, amint éppen a magasban kifeszített kötél után kap, vállalva a zuhanás kockázatát. Akik nem ezzel foglalkoznak, azt hiszik, hogy a problémák maradéktalanul megoldhatók egy jó szótárral, vagy több vaskos kötet kellően alapos tanulmányozásával, amelyekben mind ott van egy rakáson, ahány szó csak létezik egyik vagy másik nyelvben. Távrolról sem, gondolja anélkül, hogy félbehagyná a munkát, fordítani olyan, mint élni, ezért a döntő mozzanat nem az ismeretlen szó, hanem az a rémület, amit a soha nem hallott, hozzáférhetetlen szavak felfedezése vált ki, amelyeket lehetetlen becserkészni. Aki fordít, legöngyölíti a gombolyagot, és csak akkor fedezheti fel a kincset, ami ott a legmélyén vár rá, ha sikerül új gombolyagba tekernie. Soha nem elégedhet meg azzal, amire a gondolkodásban jutott; az elméje, ez a kis perfekcionista, újra és újra visszatér ugyanarra. Az emberek úgy képzelik el a fordítás tevékenységét, mint egy hidat a folyó két partja között: egy fülhallgató alak átveszi, amit az egyik parton a kezébe nyomnak, jó szorosan becsomagolja, és átszállítja a másik partra. Erről szó sincs. Ő minden bekezdésért megszenved, és végül saját művet hoz létre. Néha mások gondolataival dolgozik, olyan nézetekkel, amelyeket nem oszt, és ezek mégis, magukra

öltve az általa odaajándékozott szavakat, a leghitelesebb színeikben tündökölnék.”²

1. Az idézet elején megjelenik a kimondhatatlanság problémája, amely a tehetetlenség tapasztalatával állítja szembe a fordítót. Vajon ezen túl mi a csend, az elhallgatás szerepe a fordításban?

2. Egy gyakori előítélet szerint a forrásszöveg értelme maradéktalanul átvihető egy másik nyelvbe. Ez már csak azért is problémás, mert a szöveg „értelmének” – ha egyáltalán beszélhetnénk erről abszolút jelentésében – és a nyelvnek, amelyen íródott, szervezesebb a kapcsolata, mint egy küldeménynek és a papírnak, amelybe belegöngyölik. Ahogy egy utazás is nyomokat hagy abban, aki elmegy, és új nyelvben teremthet otthont magának, úgy a fordítás is változásokkal jár együtt.

3. Egy másik sztereotípiá szerint a fordítás pusztán reprodukív tevékenység, akár a házimunka, amihez nincs szükség kreativitásra. Ha igaz lenne, hogy a fordításhoz nem kell más, csak szótár, ahogy azt a regényrészletben olvassuk, akár gépek is el tudnák végezni. Vajon robotmunka a fordítás? És miért kell a fordító elméjének fáradhatatlanul visszatérnie ugyanazokra a problémákra?

4. Az elbeszélő a fordítást meglepő módon veszélyes tapasztalatként írja le. Vajon mit jelenthet a „zuhanás kockázata”, aminek a fordító önmagát és a szöveget kiteszi? A kérdés talán a saját és idegen, az én és a másik találkozásának klasszikus problémája felől közelíthető meg.

Házimunka és fordítás

Induljunk ki a fordítás reprodukív jellegének előítéletéből. Barbara Godard egy tanulmányában azt írja, hogy a fordítóban sokan szolgálot látnak, akinek „láthatatlan keze mechanikusan átfordítja a szavakat egyik nyelvből a másikba”³. Ez a láthatatlanság párhuzamba vonható a háztartási munkával. Azt is, ahogy sokszor a fordítást, magától értetődőnek tekintjük, és jelentőségét csak akkor vesszük észre, ha nem végzik el: amikor bosszankodva állunk egy számunkra érthetetlen szöveg előtt, mint a környezetünkben eluralkodó, azt elidegenítő káosz előtt. Lehet, hogy a fordítás gyakran monoton, de nem hiábavaló és gépies munka, hiszen ez teszi számunkra élhetővé, otthonossá a világot.

Közhelyként hangzik el, hogy egy háziasszony a munkáját soha nem fejezheti be, csak félbehagyhatja. Az analógiát folytatva és a regényrészlethez visszatérve azt mondhatjuk, hogy a fordítást sem lehet lezárni. A megértés

munkája nem juthat végleges eredményre, hiszen minden kontextusban aktualizálnunk kell. Ezért tér vissza a fordító folyamatosan ugyanazokra a kérdésekre, és a sokféleképpen interpretálható esetekben csak kompromisszum árán juthat megoldáshoz. Ahogyan a házimunka, a fordítás is elsődlegesen gyakorlati célt szolgál, így a fordító kénytelen megoldani a konkrét helyzetet, elmondani, hogy ő egy adott esetben mit hogyan értett.⁴ De ez csak a jéghegy csúcsa, a folyamatnak egy rögzített pillanata, mert ez a munka szüntelen visszatérést és kiegészítést kíván.

A fordítás és a házimunka párhuzama a mesterségnek nem éppen előnyös társadalmi státuszáról árulkodik. Lori Chamberlain foglalkozik ezzel a kérdéssel egyik szövegében.⁵ Felvázolja, hogyan tekintettek a fordításra különböző korszakokban, lebontva azokat a metaforákat, amelyek a nemek közötti hatalmi viszonyokra épültek ennek hagyományában. Különbséget tesz a produktív munka (ez az eredeti, kreatív, atyai, jogszerű, igaz jelzőkkel társítható), illetve a reprodukív munka között, ez utóbbihoz a másolat, a passzivitás, a női szerepek, a hamisság, áruulás fogalmai kapcsolódnak; a fordítás hagyományosan a reprodukció szférájába esik. Ez a feladat másodlagossága miatt gyakran nőkre hárult, akiknek nem lehetett saját hangjuk, azaz nem voltak szerzők, csendben és hűségben kellett maradniuk.⁶

A fordítás mellőzöttsége nemcsak az egyéni tevékenységet illetően van jelen, hanem az irodalmi rendszer egészében is. Itamar Even-Zohar mutat rá egy tanulmányában arra, hogy az irodalomtörténet-írásban a fordítással csak akkor foglalkoznak, ha ezt nem lehet elkerülni, pedig a fordított művek szerepe egy nyelv irodalmának alakulásában nagyon is lényeges.⁷ Új irodalmi műfajok, irányzatok importjára és exportjára gondolhatunk, amely a saját és az idegen dinamikájában valósul meg. Mielőtt közelebbről is megvizsgálánk e két minőség feszültségét a fordításban, először tekintsük az otthon és a fordítás viszonyát.

Otthon és nyelv

Mit is jelent az, hogy a fordítás otthonossá teszi a világot?

Gadamer *Otthon és nyelv* című esszéjében ezt írja: „Az élet betérés egy nyelvbe. Így mindenkinek neki kell látnia, hogy a messzi idegent és az idegenséget belakhatóvá tegye, és keresnie kell a betérés lehetőségét egy másik nyelvbe.”⁸ Ez a belakhatóvá tétel a fordítás feladata. Amikor érthetetlen beszéd vesz körül, a magány és kétségbeesés tapasztalatából az otthon biztonságára vágunk. Ez nemcsak a számunkra idegen nyelvekkel találkozva

fordulhat elő, hanem általában az olyan helyzetekben, amelyeket nem értünk, és magyarázó szavakkal próbáljuk megszelídíteni azokat. Mivel ez a személyes tudás, a saját látásmód és saját otthon felépítését jelenti, a fordítás sokkal több, mint gépies és lélek nélküli reprodukció.

A nyelvi otthon fogalmát alaposabban megérthetjük Herta Müller *Min-den szem más szemmel lát* című esszéjének segítségével. A szerző „a nyelv haza” azonosításból indul ki, és Jorge Semprunt idézve árnyalja azt: „Nem a nyelv haza, hanem az, amit beszélnek.”⁹ Ez nemcsak azt fejezi ki, hogy a nyelv társadalomban való használata és (politikai) kihasználása hogyan alakítja a nyelvet, hanem azt is, hogy a nyelv csak ideiglenes otthon lehet számunkra. Amit egyszer megértettünk, nem értettük meg véglegesen, aminek egyszer nyelvet adtunk, az megszólal, de mindig újra meg kell szólítanunk, vagyis a megértésben megtalált otthonnak mindig aktualizálódnia kell. Herta Müller ezt így fogalmazza meg: „A nyelv [...] mindig az egyszeri esetekben él, és mindig újra fülelni kell rá, hogy mit akar mondani. A cselekvéssel való elválaszthatatlan viszonyában válik legitimmé vagy elfogadhatatlanná, széppé vagy csúnyává, azt is mondhatjuk: jóvá vagy rosszá. Minden nyelv, vagyis minden beszédmód más szemmel lát.”¹⁰

Luce Irigaray *Le partage du monde* című könyvében¹¹ a másikkal való találkozásra az egymással megosztott lakás metaforáját használja (56.). Ez az új nyelv létrehozása révén alakul ki (66.), amely otthonossá teszi az együtt-lét eseményét. A mindig tiszta tér, amiről az én és a másik figyelme gondoskodik, folyton megújuló, dinamikus (74.), és ennek fényében a fordítással kapcsolatban gyakran emlegetett hűség is új értelmezést kap. Nemcsak önmagunkhoz és a másikhoz, nemcsak a két nyelvhez külön-külön kell hűségnek lennie a jó fordításnak, hanem valami megfoghatatlanhoz, mulandóhoz (57.), azaz magának a találkozásnak a pillanatához, az átmenetileg létrehozott otthonossághoz is.

Ezért nem beszélhetünk az egyik nyelvből a másikba átvitt értelemről, mert a fordításnak mint az értelmezés gesztusának saját nyelve alakul ki, amely nem általában, hanem csak abban a pillanatban mond valamit.

A fordításban, megértésben létrejött nyelvi otthon másik fontos jellemzője az intimitás. Ezzel érkezünk el az idézett regényrészletnek a csendről, az elhallgatásról szóló mozzanatához. Nemcsak arra vonatkozik ez, hogy a fordításban sokszor szó nélkül maradunk, mert nem tudjuk megoldani a feladatot. A hermeneutikai értelemben vett „kimondhatatlan” fogalmára is gondolnunk kell itt.¹² Ennek megőrzése és a róla való gondoskodás felelősség, a fordítás etikai dimenzióját nyitja meg. Ricoeur-nél a nyelv diszkréció-

ja őrzi a szerelem, a barátság, a vallás tapasztalatában kialakult közelséget, amit paradox módon a távolság, a tapintatosság tarthat fenn. A kimondhatatlan a fordításban megőrzi a két kultúra között a találkozásban kialakuló közelséget¹³ az együtt felépített otthon meghittségében.

Csak azt olvasod-e, amit értesz?

Ha a fordítást mint otthonossá tételt gondoljuk el, fennáll a veszélye, hogy ezt úgy értjük: mindent a saját (nyelvi) otthonunk kényelméhez kell igazítani, és annak van elsőbbsége az idegenséggel szemben. Nem kérdőjelezzük meg saját megértésünket, hanem mindenbe beleolvassuk azt, amiről azt hisszük, hogy értjük. Ezért itt kitérünk arra, hogy hol a helye az idegenségnek a fordítás felépítette otthonban.

Lori Chamberlain idézett tanulmányában párhuzamokat fedez fel a fordítás és a kolonializmus között: a fordításban gyakran jelen van az erőszak, ami az eredetit a célnyelv kultúrájához és normáihoz kényszeríti, asszimilálja.¹⁴ A „jó” fordításban ez nem így van, az idegenségen itt nem kell túllépni. Ricoeur szerint a fordításnak nem az a célja, hogy visszavezesse a különbségeket valamilyen közös nevezőre, ehelyett olyan megoldásokat keres, amelyek egymáshoz illeszkedve megpróbálják kitölteni a látszólag áthidalhatatlan szakadékot.¹⁵

A másság meghagyása abban az értelemben is a „jó” fordítás jellemzője, hogy a már említett etikai dimenzióra vonatkozik.¹⁶ Antoine Berman szerint a fordítás olyan viszonyt hoz létre a saját és az idegen között, amelynek az a célja, hogy az idegen teljes idegenségében lépjen működésbe.¹⁷ Vagyis a fordításban az idegenre mint vendégre kell tekinteni, és ehhez méltó tisztelettel viszonyulni hozzá. George Steiner szerint ehhez a fordító tapintatára van szükség.¹⁸

De hogyan valósulhat meg ez a gyakorlatban? Berman tanulmányában egész listát találunk a fordítás lehetséges hibáiról, melyek megszüntetik az idegenséget, vagy torzítják az eredetit (pl. tömörítés, túlmagyarázat, a ritmus és nyelvi mintázatok roncsolása). Berman negatív kontrollt ad a fordító kezébe, megmutatja, hogy mit ne tegyen. Gayatri Spivak pozitívan is megragadható módszereket javasol. Szerinte úgy tudjuk ellenőrizni, hogy készen állunk-e a fordításra, hogy megpróbálunk intimebb témákról beszélni a forrásnyelven.¹⁹ Ha hozzáférhetővé akarjuk tenni a fordítást, akkor az eredeti szerzőjének a perspektívájából kell a célnyelvi szövegre tekintelnünk. Ez az eljárás láthatóvá teszi a fordításban gyakran ott rejtőző a hatal-

mi egyenlőtlenségeket is.²⁰ Ennek fényében érthetőbbé válik, hogy Teresa Moure regényében miért hasonlítja a fordítót kötél-táncoshoz.

Herta Müller a saját nyelvtanulási tapasztalatára reflektálva fogalmazza meg azt, hogy több nyelv együttes működésében „rejtélyes és soha véget nem érő történet”²¹ lesz a szavak statikusságából, ahogyan a fordítás során is kialakul egy saját, önálló életre kelő nyelv. A saját nyelvünk egyetlen, zárt világából kilépve tágabb horizontok nyílnak meg előttünk, és ezek perspektívájából másként tekintünk az anyanyelvünkre is. Ez „újra és újra megerősített bizalomhoz, hitelességhez vezet, erőfeszítés nélküli szeretethez.”²²

JEGYZETEK

¹ Moure, Teresa: *La jornada de las mujeres-árbol*. Editorial Ronsel, Barcelona, 2006. A regénnyel egy spanyol-magyar fordítói műhelyen találkoztam, ezért itt köszönetet szeretnék mondani Cserháti Évának, aki ezt vezette, illetve a szöveggel megismerttetett.

² Moure, Teresa: *i. m.*, 45-46.

³ Godard, Barbara: Theorizing feminist discourse / translation. In: *Tessera*, 1989/6., 42-53, 48.

⁴ A fordítás döntés- és kompromisszumhelyzeteinek ilyen megközelítését találjuk Gadamernél. Gadamer, Hans-Georg: *Igazság és módszer. Egy filozófiai hermeneutika vázlatja*. Budapest, Gondolat, 1984, 271.

⁵ Chamberlain, Lori: Gender and the metaphors of translation. In: *Signs*, 13/3, 1988, 454-472.

⁶ Uo., 454-455.

⁷ Even-Zohar, Itamar: The position of translated literature within the literary polysystem. In: *Poetics Today*, 1990/11., 45-51.

⁸ Gadamer, Hans-Georg: *Otthon és nyelv*. <http://ujnautilus.info/otthon-es-nyelv>, 2013. nov. 5.

⁹ Müller, Herta: Minden nyelv más szemmel lát. In: *Uő: A király meghajol és gyilkol*. Napkút Kiadó, Budapest, 2018, 5-36, 28.

¹⁰ Uo., 36.

¹¹ Irigaray, Luce: *Împărăteasa lumii*. Ford. Ovidiu Anemțoaicei. Editura Hecate, Bukarest, 2015. Az itt összefoglalt gondolatmenet a *La răscruce: întâlnirea* c. fejezetben található (48-74.), az oldalszámokat zárójelben jelöltem.

¹² A hermeneutika fordítástudományi relevanciájának rövid áttekintését adja Oliva, Mirela: Hermeneutics and the illusion of translation. In: Cercel, Larisa

/ Stanley, John (szerk.): *Unterwegs zu einer hermeneutischen Übersetzungswissenschaft. Radegundis Stolze zu ihrem 60. Geburtstag*. Narr, Tübingen, 2018, 239–245.

¹³ Uo., 244.

¹⁴ Chamberlain, Lori: *i. m.*, 459–460.

¹⁵ Oliva, Mirela: *i. m.*, 243.

¹⁶ Lásd például: Berman, Antoine: Translation and the trials of the foreign. In: Venuti, Lawrence (szerk.): *The translation studies reader*. London–New York: Routledge, 2000, 284–297, 286. Spivak, Gayatri Chakravorty: The politics of translation. In: Uó: *Outside in the teaching machine*. Routledge, London–New York, 1993, 179–200, 183.

¹⁷ Berman, Antoine: *i. m.*, 284–297, 284–285.

¹⁸ Steiner, George: The hermeneutic motion. In: Venuti, Lawrence (szerk.): *The translation studies reader*. Routledge, London–New York, 2000, 189–191.

¹⁹ Spivak, Gayatri Chakravorty: *i. m.*, 187.

²⁰ Uo., 191.

²¹ Müller, Herta: *i. m.*, 23.

²² Uo., 25.

Finta Klára Enikő

A ZÁRTSÁG ÜVEGFALAI

TÓTH KRISZTINA *AKVÁRIUM* CÍMŰ REGÉNYÉNEK
ELSŐ KIADÁSA: MAGVETŐ, BUDAPEST, 2013.

Tóth Krisztina regénye a kimondhatatlanok üvegfalából szerkeszt akváriumot. Rideg, csiszolt üvegstruktúrába tömöríti a törékenységet. A vészkor-szak tragikumának feldolgozása lehetetlen vállalkozásnak tűnik, és a teljes társadalmat meghatározza az ötvenes évek szorongó és szorongató közegében. Az emlékezés újraszervezi a viszonyrendszereket. Emberközi és lelken belüli hallgatólagos megállapodást alakít. Múltba való megadó beletörődést.

A család nem védelem, hanem egymásra utaltság, szükségesség, a lelkiismeret kényszerű gondoskodása. A családi szeretet nem ösztönös és nem bensőséges. Megszokáson alapszik. Túlélés-orientált, pragmatikus megoldás a magányra. Mert az árvaság megélése nem a vérszerintiségen, a befogadás–kítagadás fogalmi ellentétében, a történelem és múlt elidegenítő működésében, hanem az egyén belső idő- és önértelmezésében áll.

Ebben a távolságtartó, emberidegen környezetben nevelkedik Vera, Klárimama lánya. Az édesanya ösztönös szeretetének, a családi melegségnek és gondoskodásnak hiányában a kislány már korán megtapasztalja az egyedüllétet, a lelki hontalanságot. Edit néni és Jóska bácsi lesznek nevelőszülei, de az árvaság érzését ez a látszatcsaládhoz való tartozás sem enyhíti. Vera is, akárcsak Edu, Edit néni félszegecske testvére, kiszolgáltatott és tehetetlen. A múltból és az elődök sorsából eredeztetett keserűség, az elhallgatott valóság az ő életükre is hatással van. Ártatlanságukat, kíváncsiságukat felváltja a mechanikus mindennapiság. Vera számára a szegénység és a kommunizmus meghatározta korlátok között nincs megfelelő mód a személyi fejlődésre. A kiút megtalálása lehetetlen: az önmagába zártság drámáját éli meg.

A születés és a predesztináció fogalma egyesül. A regény szereplői a megváltoztathatatlanosság tényét fogadják el mozgatóerőként. Életüket a saját és a kollektív múlt viszonyában értelmezik. Az újabb utódok a szabadu-

lás lehetőségében, a zártságból való menekülés reményében fogantatnak. Születésük és életük mégis egybemosódik a megsemmisüléssel. A kilátástalanságba való beleszületés, a halálmotívum a szövegegész szerves eleme.

A női alakok történetei egymás folytatásai: ugyanarra születnek, és ugyanúgy buknak el. Az eleve elrendeltettség törvénye szerint élnek, az emberi akarat és tett jelentéktelenségében. A nőiség torz neutralitása Edu alakjában összpontosul. Az ő teste egyszerre jelenti a termékenységet, a potenciális lét-megoldást, ugyanakkor a múlt feldolgozhatatlanságát, a következmények befogadásának lehetetlenségét is. A test jelhordozó. Magán viseli az évmúlást. Magán viseli egy család történetét, akik a holokausz borzalmait a nem-émlékezés gyakorlásával mégis mindegyre felidézik. Minden cselekedetük, és így maga a testük is mindig többletjelentést mutat: mint ha minden gesztusuk emléket állítana az elődök szenvedésének, és emiatt csak félve, tapogatózva mozoghatnának.

„Neked is minnek kellett megszületni” (322.), mondja Vera a regény vége felé kislányának, Vicának. Saját középszerűnek és értelmetlennek érzett életét vetíti ki rá. Ez a mondat átok. Ez a mondat kétségbeesés, tehetetlen harag. A nagyobb erővel szemben így őrződik, zárolódik a teljes felnőttkort meghatározó gyermeki-emberi keserűség és tehetetlenség. A sors generációról generációra való átmenekítése valójában csak az átalakíthatatlan menekítése: a következő nemzedék is bezártságra van ítélve, az elérhetetlen felé való törekvés folyamatának rabságára.

A születés kényszerű, értelmetlen reprodukciónak tűnik. A vulgaritás, a halál, a szépség hiánya természetes elemei a létnek. A jóra, együttérzésre való törekvés megszűnik. A gondoskodás vesztett emberségességéből, megszokásból ered. A regény szereplőit kényszerhelyzetbe sodorja, akvárium, határolt poshadásba. Ahol a beletörődés a múltidézés egy újabb változata. Ez teszi törötté a jövőképet. Tehetlenségükben megbénított alakok szenvedéstörténetét jeleníti meg az *akvárium*.

Az akváriumban, ami hol átlátszó, hol pedig annyira átláthatatlan, hogy fogkefével kell kisúrolni – ahogy Klárimama teszi –, tompa feszültség növekszik. Furcsán, zavarosan keverednek benne a múlt foszlányai. A történetmondás keretszerkezete kikerekíti, felfokozza a bezártság érzetét. A könyv körkörösége, íve összekapcsolja, mintegy őstörténétté teszi a női szereplők sorsának alakulását. Egymásból, egymásba futnak.

„Szitkozódni az ember csak az anyanyelvén tud, ahogyan imádkozni is.” (241.) Csak szitkozszóval vagy imával lehet megbocsátani a világnak. Megbocsátani dühből és fájdalomból, elkeseredésből és megbánásból. Megérte-

ni, hogy a születés igazából a végítélet elfogadása. Hogy a tudat csak egyetlen biztos pontot ismer: a halál fogalmát.

A kilátástalanságtól való félelemben a jövőnek, Vica generációjának sincs lehetősége valódi felejtésre. A kislány Edit néni, Edu és Vera életét éli tovább ugyanolyan álomszerű, bénító hétköznapiságban. Vica is az emlékezés foglya marad. Ő is akváriumi lényként törődik bele az üvegfalak statikus végérvényességébe. Az érzékelt határoknak keres értelmet ahelyett, hogy lebontaná ezeket. Ő is áldozat marad mindaddig, amíg azt hiszi, hogy a személy és közösség szabadsága csak a tehetetlenség átlátszó közegében oldódhat fel, üvegfalak között.

Balla Ilona

EPOSZ, TÖREDÉK

SZÁVAI GÉZA: *HARMINCDEKÁS PISTIKE SZÍNHÁZI RUHÁJA.*
TÖRTÉNETEK. PONT KIADÓ, BUDAPEST, 2017.

A kötetben olvasható tíz történet lényegében mindegyike töredék. Ha a Szávai életművet nézzük, bármelyik alapja lehetne egy-egy Szávai-regénynek, hosszabb elbeszélésnek. Van közöttük egészen rövid, pár soros (*A Humán árhipelág* című fejezet darabjai) és kikerekített, hosszabb elbeszélés (amilyen a címadó írás), van korábban, a hetvenes években született (a balladás hangvételő *Kőműves Kelemen* emelkedik ki), és van egészen friss, mai hangulatú (*Az eltűnt csecsemők*), mint ahogy műfajilag is sokszínűek a kötet darabjai, a forgatókönyvtől (*Tűzások*) a dokumentarista, riportszerű elbeszélésig (*Mozgólépcsők*) lehetne töredékességüket kikerekíteni.

A töredékesség főképp a *Jelenlét* című fejezet írásaiban jelenik meg teljesen is, a korábbi szövegek csupán a kötet szerkezetében kapják meg a korábban csak lappangóan meglévő torzó állapotukat. A hiányt. A ki nem mondott igényt, hogy olyasmiről szóljanak, ami eddig kimaradt az „irodalomból”. Az eltűnt csecsemőkről, a meg nem születettekről, a hiányról. De nem népesedéspolitikai szempontok szerint. Nem fellengzős közhelyek szintjén. „A kontár istenektől származó kontár-isteni szikrával megáldott

írók rémisztő történeteit olvasva is megdermeszt az az embertelenül egyoldalú, állati önzésről árulkodó tudatvilág. Az emberiség istenecskéinek és írócskáinak agyacsájában a gond nem csap át az adott test partjain túlra, mely testnek két alapvető funkciója az önfenntartás és a fajfenntartás. (...) Az emberiség irodalma az önfenntartás (mélységes önzést árasztó) irodalma.”

Merész írói program kilépni ebből az önzésből, és megírni a tágasság univerzumát. Megírni az emberiséget, amint kiválik önnön büvköréből. Többféleképpen is az: vajon nem veszne el minden fogódzó, miáltal az író belerokkanna a mondatok ürességébe? Illetve lehet-e tudósítani onnan, abból a világból, ahol a szavak egészen másképp hangzanak el, mert jelentésükben tulajdonképpen ismeretlenek.

Szávai a töredékességben meglévő lehetőségekkel él. Az itt elbeszélte történetei törött üvegcserepek: élesek, csillogók, felszínükön a világ tükröződik. Vakok, pontosabban a vakság burkában leledzenek, ahogy a csecsemők vagy ahogy a nagy eposzszerező, Homérosz. A harmincdekás Pistike vagy a születés fátumát beteljesítő Kómúves Kelemen vagy a mítosz lüktető vérével az életet bemocskoló Pilátus vagy a reménytelenségébe belefásult Öregasszony, aki a vaksága révén látja meg a láthatatlant. Visszatalálni a csecsemő-lét iszonyatos tágasságába, ezt kísérelik meg a kötet írásai. Azért iszonyatos, mert folytonos küzdelem, emberfeletti küzdelem. És túl van a testen. Fájdalma a keletkezés fájdalma. Szintiszta filozófia, miközben át van itatva a néma kiáltás kínjaival. „Van-e ennél hatalmasabb, mindenkit érintő történelmi történet?” – teszi fel a kérdést az *Invokáció* című „töredék”. És igenlő válasza egyben az írói szándék megvallása is: „előbbutóbb, folyamatosan összehordjuk ezt az eposzt, minden kellékével, megkeressük, felkutatjuk évezredek töredékeit. / És hozzáírjuk a magunkét.”

Ha a Szávai-életművet nézzük, még inkább érzékelhető ez az írói szándék. A Szávai-műveket kiadó Szávai-kiadó, a Pont jóvoltából minden évben rendszeresen érkeznek az újabb és új köntösben és kontextusban megjelenő régebbi könyvek, sziporkázó sokszínűségben. Valóban, az úton szétszórt üvegszilánkok egyértelmű metaforája lehet ennek az életműnek. Talán abban is, hogy olykor kiválasztva és felemelve egy-egy szilánkot, kinevezzük a legpompásabb darabnak. Mint ahogy ebben a kötetben a *Mozgólépcsőkkel* tesszük. Arról szól, hogy Szávai Géza és Szávai Eszter „megmenekül”. És hogy mitől és hogyan, ezt mondja el a történet. Illetve azt, de ez már inkább csak következtetés, hogy a történet maga lesz a történetben szereplők megmentője. Ehhez azonban sejtenünk, tudunk, pontosabban tudomásul kell vennünk, mi történik velünk.

TALÁLT VERS

Székely János

(1929–1992)

HIÁNYTALAN

Nekem nagyon hiányzanak majd a föld, a fák, a csillagok,
S hiányzik, hogy én nem hiányzom a világnak, ha meghalok.

Pedig eltűnik majd belőle a szem (s vele a látomás),
Amely olyannak látta egykor, amilyenek még senki más.

Új látomássá rendeződnek a föld, a fák, a csillagok.
Világ lesz még, de más világ lesz hiánytalan, ha meghalok.

(1968)

NÉVJEGY

"Ahogy be akarta zárni a nagykaput, vette észre a férjét hátul, a falszékben. Bosszankodva indult vissza. Leptei nyomán, mintegy az állomásról behiánduló személyszállító idehallatszó ritmusán, ki-kilengett a velőny pálló."

h m h

Lapunk állandó támogatói:

Aranka György Alapítvány, Nemzeti Kulturális Alap,
Communitas Alapítvány, Bethlen Gábor Alap

A szerkesztőség székhelye: Marosvásárhely, Tusnád u. 5. sz.; Postacím: 540027 Târgu Mureș, str. Tușnad 5, vagy Of. P. 1. C. P. 89; Telefon: 0040-(0)265-267091; 0040-(0)365-801946; Telefax és üzenetrögzítő: 0040-(0)265-267091; E-mail: lato@lato.ro; Kiadóhivatal: 540028 Târgu Mureș, str. Primăriei 2. Kéziratokat nem őrünk meg és nem küldünk vissza. Nyomta az Alutus Rt., Csíkszereda. Igazgató: Hajdú Áron. Belföldi előfizetés egy évre 96, fél évre 48, negyedévre 24 lej. Külföldi olvasóinknak egy évre 35 EURO, tengerentúlra 45 USD. Előfizetéseket a szerkesztőségben veszünk föl.

ISSN 1220-5982